

Zoo men zaait

Thérèse Hoven

bron

Thérèse Hoven, *Zoo men zaait*. Valkhoff & Co, Amersfoort 1903

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/hove006zoom01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

[Eerste deel]

Hoofdstuk I.

Op de Landbouw-tentoonstelling.

't Was een merkwaardige, heugenis-volle dag voor het dommelige landstadsje, besloten als 't lag tusschen den Grif en den Rijn!

De Rijn, daar tusschen die vlakke oevers, waarvan de vale groenheid enkel afgewisseld werd door de roodheid der pannen-bakkerijen, die er als vurige plekken, morsig, waren neergesmeten, volgens Victor Hugo,

'N'est plus qu' un bon bourgeois, qui se retire aux champs,

met aan den eenen kant de Grebbe - aan den anderen de Wageningsche Berg - twee heuvels met laanwandelingen - toch de glorie en de uitspannings-oorden der Wageningers.

Een echt ingeslapen, uitgedoofd provincie-stedeke, waarvan de notabelen, dat is de bezitters,

de verteerders, achtereenvolgens gestorven of naar elders getrokken waren; in beide gevallen, *sans retour*.

En te midden van den socialen, geldelijken achteruitgang, de opflikkering, teweeggebracht door de uitbreiding der Landbouwschool, door de verbinding van een Tuinbouwschool en een H.B.S. De drie inrichtingen samen, bezocht door een 250 tal leerlingen, brachten, aan kostgeld en andere onvermijdelijke uitgaven, een paar ton aan de goede burgerij, een *Godsend* voor den kleinen winkelstand en ook voor de weinige overgeblevene deftige, doch achteruit gegane families van den daarboven troonenden stand van ambtenaars-weduwen en dochters.

Jongelui in huis nemen werd de reddingboei der Wageningers, waardoor ze meenden er bovenop te komen. Een enkel Indisch oud'ren paar, dat er den verloftijd doorbracht, ter wille van een studeerenden zoon, was het er gevolg van en, onder de illusie van herleving en vernieuwden roem, werd een nieuwe wijk, het Bowles-Park, gebouwd. Met gas en waterleiding! De laatste geen weelde in het, door slecht drinkwater en gebrekkige inrichting van wat onze Engelsche naburen, 'de gezondheid-toestellen' noemen, verpeste stadje.

Zelfs nu nog bleef er, op dat punt, veel te wensen over.... doch daaraan werd, op dien gedenkwaardigen Septemberdag, door niemand gedacht. Er werd een landbouw tentoonstelling gehouden; zelfs dat feit, hoe belangrijk ook, zou niet dus de gemoederen in beweging hebben gebracht.

Het was 25 jaar geleden, dat de Landbouwschool, het spil, waarom alles in Wageningen heendraaide, tot rijksinrichting werd bevorderd.

Het kwart eeuwse jubileum zou feestelijk herdacht worden, o.a. door een gecostumeerden ommegang door de straten en straatjes.

Als een veelkleurige serpentine zou de stoet, met Burgemeester voorop, zich tusschen de huizenrijen doorkronkelen, ten einde een elk, van uit zijn venster, de gelegenheid te geven, de schitterende vertooning te aanschouwen.

Bovendien was er een illuminatie met wondere versieringen van groen, planten en bloemen, uit 't rijk der Natuur en uit de papierfabriek afkomstig, en vlaggen en wimpels en eerebogen en poorten en Venetiaansche masten en.... kermis met spellen en draaimolens. Dan nog, ter eere van 't Schoolfeest, bals in de openlucht en onder bedekking.

De 'Junushof' was in een lust-oord herscha-

pen, het veld achter 't Plantsoen in een feestterrein. En toch zonken al deze heerlijkheden in 't niet bij het beste, het allerbeste, dat Wageningen gebeuren kon, de hoogste onderscheiding, die het deelachtig kon worden, het bezoek der Koninklijke familie.

Wageningen bestond al sedert de 9^e eeuw, toen het als *Wagenwega* in 't bezit kwam van de St. Maartenkerk te Utrecht - maar sedert menschen-herinnering was zoo iets niet voorgekomen.

De jonge Koningin zou zich, aan de zijde van haar gemaal, en vergezeld van haar vorstelijke moeder, voor 't eerst aan haar onderdanen aan den Grebbe vertoonen.

En niet een vluchtige begroeting in 't voorbijgaan zou 't zijn, een kort oponthoud, op weg naar of terugkomende van een meer belangrijke plaats, neen, het doel van de komst van Hare Majesteit was Wageningen. Op het Raadhuis zou de plechtige begroeting plaats hebben, schoolkinderen zouden de jeugdige Souvereine een welkomslied toezingen, jonge meisjes zouden het pad harer gebiedster met bloemen bestrooien.

En 's middags zouden de hooge gasten de tenstelling bezoeken; de bekroonde paarden en andere prijs-waardig gekeurde dieren zouden, voor zoover dat mogelijk was, voor H.H.M.M. defilee-

ren. Uitsluiting was noodzakelijk, daar een der hoofd-onderscheidingen was uitgelooft aan een Ma-bigge, met de grootste moederweelde. Degene, die met de meeste stemmen tot de gelukkigste moeder was verklaard, had haar zorgen aan een zestienvoudig kroost te wijden, welke omstandigheid haar belette aan 't *défilé* deel te nemen, doch haar daarom niet minder populair maakte.

Meer bekijks nog dan dit interessant familie-tafereel hadden de loodsen met vruchten.

Reuzen-peren en abrikozen, druiven-trossen zoo vol en dik, als waren ze zoo uit Pomona's horen van overvloed gekomen, pruimen als eieren.... perziken als appelen, appelen als meloenen - wat de grootte betrof, en dan, hoewel de Herfstmaand reeds bijna half haar loop geëindigd had, nog aardbeien, kersen, frambozen, bessen, moerbeien.... 't was een wellust voor de oogen.

Doch ook Flora had zich niet onbetuigd gelaten, en zich door de fraaiste, bontste en liefelijkste bloesems laten vertegenwoordigen.

Het was een tentoonstelling, die er wezen mocht; één, die hoog troonde boven de gewone, één of twee jaarlijksche, die er 's zomers, hier en daar in de provincie, gehouden werden.

En niet alleen de oogen konden er te kost gaan, maar er viel heel wat te leeren.

Zaden en groenten en granen van de proefvelden der Landbouwschool, merkwaardigheden op agrarisch gebied, zonder nog van de verschillende werktuigen en uitvindingen te reppen.

En toch.... dit alles en veel meer zonk in 't niet, bij 't hoofdmoment van den dag, de komst der jonge Koningin.

De bevolking van Wageningen, aangewassen, meer dan verdubbeld door gasten van buiten, liep als één man uit om de dierbare trekken van het Oranje-gezichtje te zien en de persoonlijkheid van fier Wilhelma, zoo vaak in beeld bekeken, nu toch eens in werkelijkheid te aanschouwen.

Vriendelijk, levendig, vlug - toch met een weinig meer ernst en teekenen van moeheid dan voorheen, schreed de jonge Vorstin voorwaarts, alles beijkende, zich voor alles interesseerende, geen oogenblik het dubbele doel van haar bezoek vergetende.... te zien en zich te laten zien.

Naar alle kanten 't geanimeerd gelaat heen wendende, in alle richtingen groetende, tot aan de laatste seconde, toen de landauer, die haar langs Renkum, Oranje-Nassau-Oord en Oosterbeek naar Arnhem zou voeren, om den hoek verdween. Van daar zou H.M., per spoor naar haar landhuis te Apeldoorn terugkeeren.

Geheel alleen voor Wageningen was de vrij verre tocht ondernomen, doch de geestdrift en de dankbaarheid beloonden volkomen voor de genomen moeite.

Het was een warme dag, er dreigde onweer, de wolken pakten zich als een gordel van electriciteit om de stad samen, men vreesde een dier uitbarstingen, waarvoor de streek berucht was.

Maar de Oranje-zon hield stand en bleef door de wolkgevaarten heen, haar stralen naar de aarde.... en 't tentoonstellings-terrein, toewerpen.

Niemand gelukkiger over het uitblijven der buien dan Linda te Klooster. Haar witte japon had ze nu al dien tijd zoo frisch gehouden en ze hoopte er nog de feestweek mee uit te komen.

Sedert ze de Koningin in 't wit had gezien, was ze dubbel blij zelve ook een wit kleedje te hebben.

Ze nam haar rok dan ook heel voorzichtig op, want de grond was hier en daar drassig door de vele regens, die er in het vorige etmaal waren gevallen.

‘Zullen we zien, ergens een kop bouillon te krijgen?’ stelde ze haar Amsterdamsch logeetje voor.

‘Of thee?’

Linda moest even glimlachen; ze wist wel, dat het Amsterdamsche nichtje het vreemd vond, dat het mode thee-uurtje nog niet in Wageningen was ingevoerd.

Men middagmaalde er te vroeg en dan ook, men voelde nog wel iets voor de aartsvaderlijke hartsterkingen: een likeurtje of een advocaatje, het meer moderne glas boerenjongens, of het, voor jonge dames alleen, beter geschikte kopje bouillon.

Op het feest-terrein zelf, was een tent en derwaarts richtten de beide meisjes haar schreden. Linda, nog één en al verrukking over het gesmaakte genoeg van nu de Koningin eens echt van nabij te hebben gezien en Corrie, ook wel voldaan, maar toch het bewustzijn niet van zich kunnende afzetten, dat ze H.M. liever in Amsterdam zou hebben gezien.

Een echte Amsterdamsche vindt alles mooier in Amsterdam, zelfs de Koningin zou er beter gepareerd hebben.

Bovendien vond ze Wageningen, zelfs met al de extra driedubbele opwinding van de tentoonstelling, het 25 jarig jubileum der Landbouwschool en het vorstelijk bezoek, toch wanhopend provinciaal.

Terwijl Linda met provinciaalsche schuchter-

heid, Corrie wist 't niet anders te bestempelen, naar een tafeltje zocht, werd ze door een paar kennissen aangesproken.

Een sympathiek, ernstig, slank jong meisje van een jaar of 19, een bakvischje van buitengewone levendigheid en een allerliefst brutaal-mooi gezichtje en een heer, die blijkbaar eenige jaren ouder was dan zijn gezellinnen en ze chaperonneerde.

‘Linda, vind-je 't niet eenig?’ begon 't bakvischje, opgewonden, maar toen Linda er op in ging en de veronderstelling opperde, dat ze zoo iets zeker nooit gezien had, antwoordde ze, met een soort geblaseerdheid, die zich slecht met haar zestien jaar rijmen liet: ‘Dat is te zeggen, vroeger in Indië, hebben we nog wel heel andere dingen bijgewoond. De feesten bij de Chineezen en den Gouverneur-Generaal.’

Haar begeleider lachte.... een frissche jongensachtige lach was 't. ‘'t Is goed, dat de *Toewan Besaar* je niet hoort, Liekie. Eerst de Chineezen en dan de Onderkoning van Insulinde, wat een volgorde.’

‘Liekie haspelt dingen en menschen nog wel meer door elkander,’ viel het andere meisje in.

‘En Gonne is weer.... onmogelijk vandaag,’ zuchtte Liekie. ‘Verbeeld je, Linda, ik mag niet

eens naar de bals.... en ik ben al zestien.'

'Wat een leeftijd,' merkte Linda's logée vrolijk op.

'Toch bijna volwassen.... In Indië zou ik 't al zijn. O! weet-je, Linda,' vervolgde ze, half fluisterend, maar toch zoo, dat 't best door de anderen gehoord kon worden: 'Er is van de week een brief van Pa gekomen.... tante Ida is dood... eindelijk, de ziel heeft anders genoeg geleden... maar, zie-je, nu is Pa vrij. En nu heeft hij ons beloofd zoo gauw mogelijk hier te komen....

'Kom nu, Liekie,' zei haar zuster ongeduldig.

'Even eerst uitvertellen. Ja, en nu denk ik, dat Pa nu wel weer met Ma zal hertrouwen en dat we allemaal samen zullen gaan wonen, leuk hè?'

Gonne schudde 't hoofd en scheen verlegen met Liekie's ontboezemingen.

Linda redde den toestand door te vragen, hoe het met haar moeder ging.

De uitdrukking van Gonne's gezichtje werd nog ernstiger, terwijl ze verdrietig antwoordde: 'Och! je begrijpt, de tijding, die Liekie je daar zoo meedeelde, heeft Mama weer achteruitgezet.

'De dokter zegt voortdurend - geen emoties, maar wij kunnen er haar niet van vrijwaren. En we kunnen ook niets voor haar geheimhouden.

Ten eerste,' met een flauwe afspiegeling van een glimlach op haar gelaat, 'flapt Liekie er alles uit, en dan ook.... zoodra ze maar vermoedt, dat we iets voor haar trachten te verbergen, wordt ze zóó gejaagd en zenuwachtig, dat 't meestal maar beter is haar alles te vertellen.'

'Is uw Mama ongesteld?' informeerde Corrie, die zich ongaarne buitengesloten zag.

'O! ja, sedert jaren.' Toen van toon veranderende: 'Het is hier wel aardig, niet waar?' Waarop ze met Linda eenige bijzonderheden der laatste dagen besprak, die - als zijnde beperkt lokaal, de steedsche juffer niet veel belang inboezemden.

Na eenige oogenblikken nam het drietal afscheid en nadat ze een paar stoelen en een vrij tafeltje gevonden hadden, begon 't logeetje haar gastvrouw uit te hooren.

'Nee, maar, Linda, nu moet je mij toch eens vertellen. Zeg eens, wat een beeld was de jongste, maar van haar verhaal begreep ik nu heelemaal niets. Tante Ida is dood en Papa gaat met Mama hertrouwen....

En, onbezorgd zieltje als ze was, liet ze een onbezorgd schaterlachje hooren, niet vermoedende welk een bittere tragedie de weinige woorden, die ze afgeluisterd en opgevangen had, bevatten.

‘Och! dat is een geheele geschiedenis,’ begon Linda, eenigszins onwillig.

Corrie schoof haar stoel aan, en keek uit de levendige blauwe oogen, alsof ze een intens genot te gemoet ging.

Een geschiedenis - gelijkstaande met een schandaaltje - wel, dat hoorde er zoo bij. Dat zou iets piquants geven aan de logeerpartij, die tot nu toe, niettegenstaande de feesten, wel wat heel banaal was geweest.

‘Toe nu, Linda, die meisjes interesseeren me, vooral het jongste; als dat kind eens fatsoenlijk aangekleed was, zou je eens wat zien.’

‘Hoe bedoel-je dat? Ze zag er heel aardig uit. Gonne maakt alles zelve....’

‘Dat wil ik gaarne gelooven.’

‘Ze heeft toch heel veel smaak.’

‘Kan wel, maar toont 't weinig, althans niet in het feestgewaad van haar zusje, net een gordijn, die witte jurk en dan wat een ordinair lint.’

‘Kindlief, je vergeet, dat we in Wageningen nu niet juist van alles 't beste kunnen krijgen en Gonne moet vreeselijk zuinig zijn.’

‘Zijn ze vroeger in Indië geweest?’ begon Corrie na een poos, ziende dat Linda, uit zich zelve, nooit het begeerde ‘verhaal’ zou doen.

‘Ze zijn er allebei geboren.’

‘Ze hadden toch niets Indisch.’

‘Nee, de ouders waren beiden volbloed Europeesch.’

Weer kwamen een paar kennissen Linda aanspreken. Ditmaal vond Corrie ze vervelend, ze hadden 't voornamelijk over de bekroningen, die 't logeetje in 't minst niet interesseerden.

‘Jammer, dat de Wageningers zoo weinig eerste prijzen hebben behaald.’

‘Toch wel.... Volgde een opsomming van bekroonde inboorlingen, gelijk Corrie ze, bij zich zelve, noemde.

‘Maar voor 't fruit, hebben ze in 't Westland, weer de meeste onderscheidingen gekregen.’

En toen, geheimzinnig: ‘Heb-je Gonne Roodhuizen gezien? Is ze nu geëngageerd?’

‘Och! die jongen heeft immers niets.’

‘En zij niet veel,’ 't geen schertsend werd opgemerkt.

‘Ik vind toch, als ze niet geëngageerd zijn... en dan zoo.... met hun beiden.’

‘Nu, 't zusje was er bij.’

‘Dat malle nest. Zoo'n coquetje, als dat toch is. Je weet, wat ze laatst zeiden, toen ze een poos met dien Indischen jongen uit de vierde klasse van de H.B.S. liep? Nu zal ze wel gauw

haar eind-diploma halen, want ze heeft alle klassen doorgelopen.’

‘Ze is wel een erge *flirt*.’

‘Verschrikkelijk, ze loopt altijd met jongens.’

‘En Gonne is zoo ernstig.’

‘Om niet te zeggen - saai.’

‘Ze heeft dan ook niet veel in haar leven, altijd met die zieke moeder.’

‘Er is toch ook een broer, is 't niet? Die was hier vroeger op de Tuinbouwschool.....

‘Hij was nog pas op de Burgerschool, maar hij wou niet oppassen.... Waar hij nu is, weet ik niet; ik dacht misschien, dat hij nog zou overkomen voor de feesten, maar ik heb hem nergens gezien en ik durfde er Gonne niet naar vragen.’

‘Hè, weet-je, wie ook hier is?’

Volgden weer plaatselijke en persoonlijke bijzonderheden.

Heel amusant vond Corrie den middag niet. Even, toen de Koningin langs kwam, was 't aardig geweest, maar ze hadden er eerst een uur bij den ingang van een der serres voor moeten staan.

In 't naar huis gaan wou ze buiten om wandelen, door de Lawicksche Allée: 't stadje zelf was 't haar tè nauw en met den besten wil van de wereld, dien ze trouwens op lange na niet bezat, had ze geen geestdrift kunnen toonen

voor de verschillende versieringen, ter verfraaiing aangebracht.

Thuis, bij Linda, op 't ruime balkon, uitzien­de op den tuin, was 't zalig.

Er werden dien dag, omdat iedereen van 's morgens tot 's avonds op straat was, geen bepaalde maaltijden gehouden. Er stond van alles op 't buffet en iedereen moest zich zelf maar helpen.

Corrie en Linda waren al vroeg van de overigen afgeraakt en toen zij thuis kwamen, was Linda's vader met de jongeren al weer naar 't feestterrein. Haar moeder had zich al verkleed en maakte daarmede haar besluit, om niet meer uit te gaan, kenbaar.

Corrie had anders een haat gezworen aan den groen met grijs geruiten peignoir, die het huisgewaad van haar tante vormde, maar nu vond ze er iets gezelligs in, iets genoeglijks in de vrije manier, waarop tante er zich in bewoog en die een sterke tegenstelling vertoonde met de stijve bewegingen der opgeprikte menigte buiten.

‘Zou oom laat thuisho­men, tante?’

‘Nu, ik denk 't wel, 't is de laatste avond, ten minste voor ons, de meisjes hadden zooveel afspraakjes.’

‘Dat ze geen tijd hadden op ons te wachten,’ viel Linda lachend in.

‘Och! ze wisten, dat jelui wel met iemand mee zoudt kunnen gaan.’

Of dat zoo gemakkelijk was? informeerde Corrie.

‘Op een kleine plaats, natuurlijk. Iedereen kent elkander. En dan... als je je eigen kaart hebt... en te voet gaat. Jelui hebt de keuze... Ik zou denken, dat het beste zou wezen met de Pieks te gaan, hier vlak naast, maar dan moet-je 't even gaan zeggen, Linda, anders heb je kans, dat ze weg zijn. Ze houden ook nog al van vroeg en jelui bent wel heel laat thuis gekomen...

Linda maakte zich gereed het balkon, de kamer en het huis te verlaten, maar Corrie hield haar tegen: ‘Linda, zeg, vraag enkel maar een geleide voor jou.... als tante er niets tegen heeft, blijf ik liever bij haar.’

‘Kind, voor mij hoef-je je niet op te offeren. Het kan mij heusch niet schelen om alleen te blijven. Om tien uur ga ik naar bed. Pa heeft toch den sleutel en tegen de meiden heb ik gezegd: ‘Als jelui vóór één uur thuis bent, goed en wel, dan doen we jelui nog open... Ja, licht dat jelui dan nog een van allen op bent, maar anders moeten ze maar uitblijven tot morgen ochtend. Ze kunnen wel, hier of daar, onder dak komen.’

Corrie moest heel eventjes glimlachen om de komieke schikking, toen gaf ze ernstig haar verlangen te kennen, om 't zich naar 't waardig voorbeeld harer moei, gemakkelijk te maken, het frissche balkon boven de onfrissche balzaal verkiezende.

Linda zei, dat ze er ook niet zóó veel om gaf, doch haar moeder betoogde, dat 't wel zonde zou zijn, als ze nog niet eens een couponnetje van haar mooi wit toiletje zou knippen.

Linda gaf dus toe en ging met de Pieks en Corrie bleef bij tante thuis, prettig en in luchtige kleedij, in een stoel.... waar je in zakte en niet meer van op kon staan, een groot glas limonade naast zich, heerlijke frambozen-stroop, een der specialiteiten van Wageningen. Buiten 't gejoel der menigte, nu en dan door den wind aangedragen, een walmenden luchtstroom van de illuminatie.... maar toch over 't geheel idyllisch rustig.

Zelfs tante's monotone stem had iets kalmeerends, heel iets anders dat spreken eener provinciaalsche, die immer tijd heeft de eene lettergreep behoorlijk af te maken, vóór ze de andere begon, dan het haastig op elkander laten volgen der woorden en zinnen, waaraan de stadsmenschen zich schuldig maken.

En dan 't gelaten afwachten van 't antwoord, iemand werkelijk de gelegenheid gevende er over na te denken.

't Was een verpoozing na 't drukke, Amsterdamsche leven en eveneens na de klein-stedsche feest-woeling, die er, sedert haar aankomst, om haar heen geheerscht had.

‘Veel kennissen gezien?’

‘O! ja, Linda schijnt met heel Wageningen op *speaking terms* te zijn.’

‘Dat is iedereen hier en toch zie-je elkaar betrekkelijk weinig, lang zoo niet als op grootere plaatsen, waar je comédie's en dergelijke gelegenheden hebt. Gunst, en tegenwoordig is er hier niets. Ik verzeker je, kind, dat vroeger, als we aan de koffie zaten, je oom en ik allebei opschrikten, als er gescheld werd. “Alweer een uitnoodiging” zeiden we dan. Zoo veel werden we uitgevraagd, stellig een paar keer in de week, maar dat is nu heel anders; als 't drie, viermaal op een winter is, is 't veel.’

‘Weet u, wie we ook gezien hebben?’ vroeg Corrie, schijnbaar achteloos. ‘De meisjes Roodhuyzen; kent u die ook?’

‘Gonne en Liekie, zeker, Gonne is een goeie vriendin van de meisjes, vooral van Linda. Ze lezen nog al eens samen, hoewel er, in den laat-

sten tijd, niet veel van gekomen is, door dat Gonne bijna voortdurend bij haar moeder moet zijn. 't Spijt me, want ik mag haar wel.... erg degelijk, wel anders dan echt Hollandsche meisjes. Dat begrijp je. Tot haar dertiende of veertiende jaar zoowat woonde ze in Indië.

‘Ja, dat is wel een vreemde geschiedenis, eigenlijk niet om aan een meisje te vertellen, ofschoon, jelui leest tegenwoordig zóó van alles en er staat zooveel in de couranten....

‘Is 't dan zoo erg?’ vroeg Corrie, quasi onverschillig.

‘Dat zou ik denken. 't Rechte weet ik ook zoo niet, want mevrouw Roodhuyzen spreekt er nooit over; trouwens, ik ken haar ook weinig, en Gonne zou er ook niet over spreken, maar Liekie heeft 't wel aan onze meisjes en ook aan mij verteld. Je moet weten, dat mevrouw Roodhuyzen een zuster in Holland had, die toen haar vader gestorven was, bij haar in Batavia is komen inwonen. De kinderen waren toen al groot. Zelfs Liekie was al geen klein kind meer, maar in Indië zijn ze ook zoo gauw volwassen.

‘t Schijnt, dat 't huwelijk van meneer en mevrouw Roodhuyzen nu niet zoo bizonder gelukkig was; daarbij kwam, dat zij erg ziekelijk was. Ik zal nu niet beweren, dat dit een excuus

voor hem was. Integendeel, hoe zwakker een vrouw is, des te meer steun ze in haar man dient te vinden. Maar.... och! de mannen en dat in Indië, niet dat ze hier beter zijn, maar 't schijnt toch, dat ze 't daar gemakkelijker hebben in dat opzicht. Enfin, daar zal ik me nu maar niet in verdiepen. Je zoudt, misschien, om eerlijk te zijn, de zaak van beiden kanten moeten hooren....

‘Nee, tante,’ viel Corrie ontstuimig in, ‘zegt u dat nu toch niet, als er iets is, waar ik een hekel aan heb, dan is 't dat ouderwetsche: “waar twee kijven, hebben beiden schuld,” want dat wilde u toch maar te kennen geven. En dat is niet zoo; er zijn wel degelijk gevallen, waarvan één der beide partijen uitsluitend te laken is.’

‘Zeker, dat is ook zoo,’ stemde tante, inconsequent, maar zeer vreedzaam, toe. ‘Ik geloof ook, dat die arme mevrouw Roodhuyzen heel slecht behandeld is, door haar man èn door haar zuster allebei. Want die twee waren 't al heel gauw eens en hebben haar, om zoo te zeggen, aan den dijk gezet. Hij heeft echtscheiding aangevraagd, of juister haar gedwongen 't aan te vragen.’

‘Daar zou ik, in der eeuwigheid, niet toe te bewegen zijn geweest,’ riep Corrie driftig uit.

‘Och! kind, je moet eerst in 't geval zijn. De mannen kunnen soms zoo praten. Hoe 't ook zij, meneer Roodhuyzen liet zich van zijn vrouw scheiden en trouwde met haar zuster. Mevrouw ging met haar kinderen in een klein huisje, ergens in een buitenwijk van Batavia, wonen en....

‘Het schuldige echtpaar bleef in de verlaten woning,’ vulde Corrie aan. ‘Waren ze gelukkig?’ liet ze er terstond op volgen.

‘Nu, ik geloof het niet. Zij schijnt er van aan 't malen te zijn gegaan, tenminste, vóór ze een jaar getrouwd waren, heeft zij zich, uit wanhoop, op een avond, onder de stoomtram gegooid...

‘En dood?’

‘Nee.... dat is nog haast 't ergste. Ze was vreeselijk verminkt en ze was totaal in de war en toch heeft ze nog een jaar of vijf, zes geleefd. Linda vertelde me juist, even vóór ze wegging, dat mevrouw Roodhuyzen haar doodsbericht ontvangen had.’

‘Ja, het jonge meisje sprak er van middag over, en dat,’ voegde ze er lachende bij, ‘haar Papa nu zeker weer met haar Mama zou hertrouwen, dat klonk toch zoo gek.’

Hoofdstuk II.

Verstoorde Idylle.

Een heel oud, vrij vervallen landhuis was 't, waar mevrouw Roodhuyzen indertijd kamers had genomen met haar drie kinderen, Jack, Gonne en Liekie.

Jack zou voor den Landbouw opgeleid worden, als voorbereiding om later in Indië in de cultuur te gaan. Een studie-hoofd had hij toch niet en de H.B.S. te Wageningen had toen het voordeel slechts vier leerjaren te hebben.

Bovendien was Wageningen goedkoop en de streek gezond.

Dat alles deed mevrouw Roodhuyzen besluiten er te gaan wonen. Vrienden en kennissen had ze er niet, maar och! ze was zoo lang uit Holland weg geweest, bijna zestien jaar, dat alle

banden wel zoo wat verbroken waren en dan ook.... waartoe zou het dienen familie of verwanten of bekenden van vroeger te gaan opzoeken en 't verleden op te halen of over 't tegenwoordige te spreken?

Ze had met haar leven in Indië afgedaan. Toen haar zuster wreedelijk verstoord had, wat daar opgebouwd was gedurende vijftien jaar, toen ze, met haar booze passie, haar tehuis had ontheilgd, toen ze haar man van haar had afgenomen en zich zelve genesteld had in haar plaats.... toen had ze eerst, als versuft van de ramp, die als een slag was gevallen, eenigen tijd voortgevegeteerd....

Haar ziel in haar was dood en haar lichaam zoo zwak!

Toen op eens die ommekeer: haar man, die voelde de grootte van de misdaad, die hij aan haar had begaan, die besepte de dwaasheid, van wat er gebeurd was, die inzag, dat een trouwe achtingsliefde van bijna tientallen jaren, niet kan verdrongen en gedood worden door een opflikkering van bewonderenden hartstocht.

Toen de ontrouwe echtgenoot zich, na die ontdekking, langzamerhand weer tot de verlaten vrouw wendde.... toen het ongeluk aan zijn tweede gemalin overkomen, haar geheel van hem

vervreemde....

Toen wist ze, dat ze niet blijven kon in Batavia, dat er nameloos onheil en schanddaad en bloedschande zouden kunnen ontstaan.

Toen vertrok ze met haar kinderen, slechts enkele lieve herinneringen medenemende, treurige overblijfselen van de schipbreuk van haar huwelijksleven.

En toch - haar kinderen bleven haar; de goede, sterke, trouwe Gonne, die met vroeg rijp verstand en helderziendheid, van den beginne af, den toestand had begrepen en nimmer had gefaald in haar aanhankelijkheid voor haar moeder en... haar verachting voor haar vader en haar tante.

Zij had er verdriet van, Gonne zoo onverzoenlijk te zien en toch.... ze had er haar fier meisje niet minder lief om.

En Liekie, de aardige, vroolijke, dartele Liekie, 't aanhalige poesje, dat zich, ook na de scheiding, even gelukkig gevoelde in het huis op het Koningsplein, nu tante Ida er troonde.

Ze kwam nu weer heelemaal terug, Liekie.

Voor haar alleen nu de glimlachjes en lieve woordjes en kleine attenties.

En Jack.... ook voor haar alleen....

Voor haar alleen om op te voeden en tot een degelijk mensch te vormen.

Wèl heerlijk, dat zij alle drie de kinderen had, maar toch.... wat een zorg!

Liekie, met al haar beminnelijkheid, zoo wuft en speelsch, en Jack.... o! God, Jack.

Ook met hem vond ze een steun in Gonne... maar ook hierin stuitte ze op de onverzettelijke eerlijkheid en gestrengheid van haar oudste dochter.

Niets door de vingers zien; niet toelaten, dat gescharrel met woorden, dat verbergen van feiten, Gonne zag Jack altijd zooals hij was; ze had niet de minste illusie omtrent zijn leven en zijn karakter en telkens moest haar moeder toegeven, dat ze gelijk had.

Verder en verder dreef hij van haar weg; ze had geen houvast meer aan hem. In die perverse jongensziel scheen geen plekje, waar vermaningen hem konden treffen, geen enkele snaar was er in dat ontstemde gemoed, die moeder kon doen trillen.

Hij verteerde geld, zoo veel er in Wageningen te verteren viel. Hij zette zijn moeder af, zoolang hij maar kon en, als ze niets meer had, dan leefde hij op crediet.

Op school ging het zoo slecht mogelijk; alleen, als hij bang was weggestuurd te worden, toonde hij, gedurende korten tijd, een weinig leerlust en

ijver, doch zoodra het gevaar, volgens, zijn meening, bezworen was, verslapte hij weer.

Zoo had hij het, na vijf jaar, nog altijd niet verder gebracht dan de derde klasse, waarin hij, als groote jongen, bijna volwassen, tusschen kereltjes van 14 jaar in zat.

Toen hij aan 't einde van den cursus, de boodschap meekreeg, dat hij niet over was gegaan, gaf hij er den brui van.

Na eerst het geldkistje van zijn moeder te hebben opengebroken en geledigd, verdween hij. Dat was nu ongeveer twee maanden geleden en sedert had hij niets van zich doen hooren.

Als zijn moeder zich ongerust over hem maakte en haar vrees uitdrukte hem nooit te zullen terug zien, verzekerde Gonne bedaard: ‘Als 't geld op is, komt hij wel weer terug of vraagt hij u per brief om meer. Och! nee, zoolang we nog één stuiver hebben, raken we Jack niet kwijt.’

Toch was 't een rust, dat hij weg was, en de zomermaanden waren kalmer en prettiger voorbij gegaan dan anders.

Tot dat noodlottige bericht kwam.

De tweede vrouw van meneer Roodhuyzen was eindelijk bezweten en, zoodra hij kon, zou hij naar Holland komen.

Nadat zijn vrouw, zijn echte, de moeder zijner

kinderen, van den eersten schrik bekomen was, had ze, voor haar wel iets bizonders, zichzelf aan een langdurig spiegel-onderzoek overgegeven.

Ze had haar canapee verlaten, was op een gewonen stoel gaan zitten en had haar eigen weerkaatst beeld met alle aandacht bekeken.

‘Hij zal me nog minder, nog magerder, nog bleeker, vinden,’ was het resultaat van haar waarnemingen. ‘Het zal een vreeselijke teleurstelling voor hem zijn.’

Liekie was opgetogen!

Papa zou terugkomen, haar lieve, beste, goede Papa, die het zoo zielig had gehad in Indië, met die half zinneloze, verminkte vrouw.

Nu zouden ze pas leven, ze zou haar Papatje wel weten over te halen voor alles, waar ze heur hartje op gezet had.

Mooie kleeven, uitstapjes naar Arnhem, een fiets, misschien wel een jaar op kostschool, ergens heel leuk, Brussel of Zwitserland.

Ze stelde zich van de komst van haar vader één serie van genietingen en vervulde wenschen voor.

En ze sprak er met haar moeder over, zóó vroolijk en zóó opgeruimd, dat deze er zich insgelijks op begon te verheugen.

Gonne alleen bleef somber.

Het weerzien zou niet anders dan noodlottig voor haar arme moeder kunnen zijn.

Ze voorzag een herhaling van de hartkloppingen en flauwten, die zelfs een veel kleinere emotie altijd te weeg bracht en dan....

Voor Liekie zou 't alweer zoo slecht mogelijk zijn. Papa zou haar natuurlijk bederven. Haar zonnigheid zou het treurige van zijn thuiskomst verzachten en ze zou zich, met haar poezen-natuur, om hem heen winden en alles van hem gedaan weten te krijgen.

En voor zich zelve? Och! arme, zij zelve was altijd wel de laatste in haar eigen schatting, maar toch... Ook zij had gedroomd, haar droom van achttien jaren!

Ook heur hart had illusies....

Ze wist 't wel, dat ze nog verre waren van in vervulling te kunnen gaan, maar ze waren haar daarom niet minder dierbaar.

Van den dag af, dat zij met haar moeder, Jack en Liekie bij mevrouw de Berg in huis was gekomen, was Hendrik, de zoon des huizes, goed en lief en broederlijk voor haar geweest.

Hij was veel ouder dan zij; vooral toen zij nog een bakvischje was, had hij veel ouder geschenen. Langzamerhand trok 't gelijk, zooals Lieke 't noemde en was hij haar trouwe vriend

gebleven. In haar geheele leven had Gonne geen vriend gehad als hij; zij sprak over alles met hem, raadpleegde hem over Jack, deelde hem haar angsten mee omtrent haar moeder en omtrent Liekie en altijd ging ze getroost weg.

Hij had de Tuinbouwschool bezocht en woonde nu nog enkele lessen van den hoogereren landbouw bij.

Maar hij was ook veel thuis; zijn ideaal was bescheiden, - econoom in zijn eigen gedoe te worden. Bij 't oude landhuis was een uitgestrekte tuin en eenige landerijen.

Sedert jaren bebouwde hij zelf den grond, in zijn vrije uren, en langzamerhand wilde hij het uitbreiden.

Als haar moeder haar niet noodig had, was Gonne insgelijks in den tuin, vooral sedert ze van school was.

Hij had een echt landbouwstertje van haar gemaakt. 't Vorige jaar had hij een druivenhuis met een bloemenkas er aan laten maken en dat was haar speciaal gebied.

Met hart en ziel legde ze er zich op toe; ze las alle mogelijke boeken en brochures en bracht die theorie in praktijk op alle planten, die ze machtig kon worden.

Hendrik hielp haar en onderwees haar en was trotsch op zijn leerling.

En zoo was 't gekomen, op een Zondag-ochtend, dat de twee moeders met Liekie en Jack, met de stoomtram naar den Grebbe waren gegaan, om daar wat te wandelen en te zitten.

‘Er zit toch nog wel wat in,’ had hij zoo heel gewoon gezegd. ‘Zoodra ik heelemaal klaar ben met mijn studies, dan zul-je eens zien....’

Volgde een overzicht van zijn plannen.

En 't oude huis kan ook nog wel wat opbrengen. Moeder is wat oud, op haar leeftijd gaat 't niet meer, maar met een jonge vrouw.

Weetje Gonne, mijn idee zou zijn, een paar jongelui, of beter misschien nog een paar meisjes in huis, en dan zooveel mogelijk partij trekken van 't terrein hier. Er een soort Tuinbouwschool in 't klein van maken en alles zelf exploiteeren; knechts ruïneeren je, ze zijn òf te lui om hun handen uit te steken, òf te dom om iets goeds uit te voeren, òf.... als ze wel vief en flink zijn, bestelen ze je op de erbarmelijkste manier.

Maar met behulp van beschaafde jongelui of jonge dames... dan zou je eens zien; ten eerste een hoenderpark; 't weiland rechts is er voor geknipt. 't Ligt hoog, heeft water rondom. Met een honderd gulden of zoo zou 't in een aardig hoenderhof te herscheppen zijn.

En dan bijen! Je hebt toch die brochure gelezen, die ik je onlangs gaf?’

‘Ja, zeker, daarin was de bijenteelt al heel rooskleurig afgemaakt. Het leek mij zóó verlokkelijk, dat ik er heusch lust in kreeg....

Ook daarvoor is weinig kapitaal nodig.’

En zij, met een zucht: ‘Weinig, ik heb niets....

Ik heb ook niet veel, want, weet-je, wat 't geval is? Anders spreek ik er zoo niet over, maar met jou? Vader was niet heel soliede, hij heeft dit buiten, moeder's erfdeel van haar ouders, erg door hypotheeken bezwaard. Mijn eerezucht, mijn doel is om 't vrij te krijgen. Moeder en ik hebben, na vader's dood, aan niets anders gedacht. Daarom nemen we ook gasten in huis, moeder is zoo heel anders grootgebracht. In 't begin viel 't haar hard.’

‘Dat spijt me’, zei Gonne, met zachte treurigheid. ‘Wij zijn hier zoo gelukkig en we dachten, dat mevrouw de Berg 't ook niet naar vond ons in huis te hebben.’

En toen kwam 't over hem, de opwelling van teederheid, die hij had willen onderdrukken, zoolang hij kon.

‘Gonne, lieve Gonne....

Ja, Henk....

Je weet toch wel, wat jou hier zijn voor mij was?’

‘Ik hoopte het.’

‘Mijn lief zusje, mijn kameraadje, mijn helpstertje..., En ik kan je zoo weinig aanbieden.’

‘O! Henk, als je van mij houdt.’

‘Wie zou niet van je kunnen houden, lieve, zachte Gonne?’

En toen spraken ze over de toekomst, als over iets, dat wel heel ver nog in 't verschiet lag, maar toch eens tot werkelijkheid zou kunnen worden.

Als maar eenmaal de kleine bezitting onbezwaard zou zijn, dan zouden ze, met hun beiden, een nieuw leven beginnen. Vóór dien tijd zou hij niet aan trouwen mogen denken. Hij had nog zooveel; zijn moeder om voor te zorgen, de hypotheek, die afbetaald moest worden.

En zij dan? Ze had immers ook haar moeder en Jack en Liekie.

O! maar hij zou haar helpen.

Misschien zou Jack zich tot eens eindelijk tot deugd schikken en zouden ze nog wat aan hem hebben. Er was zooveel werk, elk willig handenpaar kon er op de kleine bezitting gebruikt worden. En Liekie? Hij had heusch invloed op haar. Ja, dat was waar, hij was nog de eenige.

Nu hij rechten op haar kreeg als aanstaande broeder, zou hij die wel laten gelden.

Nog nimmer was Gonne zoo vertrouwend gelukkig geweest.

Zelfs Jack's wegloopen, dat kort er na plaats had, kon haar niet wanhopig maken. Henk kon haar zoo heerlijk kalmeeren.

Voor 't uiterlijk bleef alles 't zelfde, alleen werd hun verloving in den familiekring, met een bescheiden feestje, herdacht en kwam Gonne op meer vertrouwelijken voet met haar schoonmoeder, terwijl Hendrik zijn gezag over Liekie deed gelden. En zij was zoo trotsch op haar nieuwen broeder, dat ze werkelijk minder oog voor anderen scheen te hebben en minder flirtte.

Gonne en Hendrik waren stil gelukkig; hij kuste haar 's morgens, als ze elkander voor 't eerst zagen, en 's avonds, als hij haar goeden nacht wenschte.

En soms, een enkelen keer, legde ze haar hoofdje op zijn schouder en omvatte hij haar tengere leest. Ze was tevreden en hij wilde niet meer vragen.

Hij had een groot ontzag, eerbied bijna voor zijn zachte verloofde.

Door zijn ernstige jeugd en zijn vroeg deelen in de geldzorgen zijner moeder was hij anders dan jonge lui van zijn leeftijd.

‘We leven gelijk op, moeder en ik,’ placht hij te zeggen, ‘we worden samen oud.’

En toen was er in zijn somber bestaan, een heerlijk zonnetje gekomen, dat hem verwarmde en verkwikte. De uitbundige, jubelende levenslust van Liekie was hem te machtig; maar de liefelijke, uitstralende goedheid van 't oudere zusje was als balsem op de schrijnende wonden, door finantiëelen achteruitgang en schaamte over het onvergeeflijk gedrag van zijn vader, in zijn ziel geslagen. En Gonne, weinig gewend als ze was aan liefde, gevoelde een innige, oprechte dankbaarheid voor hem en gaf hem willig haar denken van het heden en de toekomst.

In hem begon en eindigde haar meisjes-illusie. Hij was de eerste, de eenige man, die werk van haar maakte; voor hem dus haar teederste gedachten en aspiraties.

En hoe vaag ook de droomen waren, die zij zich van hun verder leven maakte, toch hadden ze een vasten vorm, waarvan haar peinzen nimmer afwijkte.

Over eenige jaren, als die ellendige schuld, die als een centenaarslast op zijn schoud'ren drukte, afgedaan zou zijn, dan zouden ze trouwen en met hun allen gezellig en gelukkig samen wonen. De twee moeders, zich nader tot elkander gevoelende door het gemeenschappelijk belang, dat ze in hun kinderen hadden, en Lie-

kie, die mogelijk, onder Henk's degelijken invloed verbeteren zou.

Zoo'n heerlijk, rustig leven in 't versterkende klimaat, in de mollige, Geldersche lucht moest zelfs haar moeder ten goede komen.

En, voor 't eerst sedert jaren, hoopte Gonne weer en kwam er glans in haar oogen en kleur op haar wangen.

En toen die tijding, die als met één slag haar luchtkasteel in één deed storten en de weefsels harer gulden droomen vanéén reet.

Hoofdstuk III.

In den schoot zijner familie.

Na vijf jaar scheiding was hij tot de zijnen teruggekeerd, een knappe, flinke man, aan wien de stormen des levens voorbij waren gegaan, zonder zijn hart-ader te treffen. Zaken-man boven alles, zou een failliet zijner firma hem waarschijnlijk dieper gekrenkt hebben dan het te niet gaan van zijn huiselijk geluk.

Eerst, langzamerhand de vervreemding van Catherine, zijn vrouw, de toenemende last van groote kinderen, de zich snel ontwikkelende zelfzucht van den man op middelbaren leeftijd, die hoe langer hoe meer en uitsluitend aan den materiëelen kant van het leven begint te hechten.

Toen, die ongeluks-periode, de vergissing of zooals hij 't bij zich zelf noemde, de stommiteit, van zijn leven.

De komst van de mooie Ida, de herleving van latente passie-gevoelens, het toegeven er aan en daartusschen de wensch om eerlijk te blijven. Vond zichzelf te hoog staan om zijn vrouw te bedriegen en dat met haar eigen zuster; dan maar beter om recht door zee te gaan, haar alles te bekennen en haar een scheiding in rechten voor te slaan.

Op te dringen zou juist zijn geweest.

Een korte begoocheling, niet eens onvermengd, toen een zich afvragen, wat hij begonnen was? Een fysieke onrust, ontstaan door de aanhaligheid en veeleischende jeugd zijner tweede vrouw en een moreele ontevredenheid - als gevolg van zijn koelbloedige handelwijze tegenover Catherine.

En daarna de terugkeer tot zijn eerste vrouw, wel is waar slechts platonisch en niet als ontrouw tegenover Ida aan te merken, maar daarom niet minder bestaande.

Toen 't tramongeluk en de verminking zijner tweede vrouw - zijn wroeging en spijt over 't gebeurde, zich uitende in een hevig verlangen om weer alles in 't reine te brengen met Catherine.

De onmogelijkheid er van, haar vertrek uit Batavia met de kinderen.... een groot gevoel

van bitterheid en ellende, dat eindigde met een zich schikken naar de omstandigheden en een nog materiëeler levensopvatting.

Zijn eerste vrouw en zijn kinderen waren in Europa, zijn tweede vrouw was hopeloos ziek... na eenigen tijd zond hij haar naar Buitenzorg, bij een dokter in huis, daar had ze goede lucht en een uitstekende behandeling en daar leefde ze hem niet, als een levend verwijt van zijn misstap, in den weg.

Nu en dan ging hij naar haar toe, enkel uit plichtgevoel; van liefde of hartelijkheid voor haar was geen sprake meer.

Zijn hartstocht was nog sneller uitgedoofd dan opgekomen en hij zag, in haar, te veel de hoofdaanleiding tot het familie drama, dat in zijn huis was afgespeeld, om ook maar de minste genegenheid voor haar te kunnen koesteren.

Zijn bezoeken waren kort en zeldzaam en verder leefde hij kalm en eenvoudig. Was overdag op zijn kantoor, at in een hotel, bracht zijn avonden in de sociëteit door en sliep in 't groote huis op 't Koningsplein. Herhaaldelijk had hij er over gedacht er zich van te ontdoen, maar met Indische laksheid en lust tot uitstellen, was hij er nooit toegekomen.

Nonna Pien, die zijn tweede vrouw indertijd

opgepast had, woonde bij hem in, nadat Ida naar Buitenzorg vertrokken was. Dat wilde zeggen, dat zij en haar zesvoudig kroost een paar kamers in de bijgebouwen hadden, benevens het paviljoen, waarin Ida, bij haar komst uit Holland, gelogeerd had.

Nonna Pien, die er altijd nog heel goed uitzag, deed 't huishouden en hield een oogje op de bedienden. Meneer Roodhuyzen was weinig thuis, maar vond 't toch wel aangenaam, ten minste iemand te hebben, die 't hem een weinig comfortable maakte, hem 's morgens, bij 't opstaan, een, met zorg bereid, kop koffie voorzette, vóór hij naar het kantoor ging een lekker ontbijt gaf, hem een smakelijke rijsttafel naar de stad zond en.... zijn kleren in orde hield.

Zoo leefde hij enkele jaren zijn sleurleventje, zonder zich bepaald ongelukkig te voelen.

Als de meid hem een brief van Catherine of Liefke bracht, werd hij wel eens week en voelde hij, dat hij toch nog een hart had en dat 't nog wel klopte ook, maar te veel last had hij er niet van.

Tot plotseling een draadbericht uit Buitenzorg hem berichtte.... dat hij weduwnaar was geworden en.... dus vrij om met zijn eerste vrouw te hertrouwen.

Toen was 't, alsof er een nevel uit zijn brein optrok en of hij met meer intensiteit opleefde.

De geestelijke indolentie, waarin hij de laatste jaren had voort gevegeteerd, maakte plaats voor een actiever gevoel, voor iets. dat voor een afspiegeling van energie kon doorgaan.

Hij was toch nog betrekkelijk jong... nog een man in de kracht van zijn jaren; het hôtél- en societeits-leven begon hem te vervelen.

Zijn huis kwam hem hol en verlaten voor; de luidruchtigheid van *Nonna* Pien's kinderen, die zich maar al te zeer thuis voelden op het Koningsplein, kwam hem als een wanklank voor. *Nonna* Pien zelve vond hij grof en vulgaire.

Hij had dan toch recht op iets meer, op een meer menswaardig bestaan.

Zijn zaken gingen goed, hij had een paar mooie slagjes kunnen slaan en.... niets belette hem er eens, voor een maand of zes, uit te breken en naar Europa te gaan.

Nauwelijks was dit plan bij hem gerijpt of 't nam een vasten vorm aan.

't Was hem, als ontwaakte hij plotseling uit een lethargischen slaap, die hem, al dien tijd, in zijn kluisters had omsloten.

Vrij was hij! Vrij!

Hij zou zijn procuratie-houder in zijn plaats

achterlaten, naar Wageningen reizen, zich opnieuw met Catharine in den echt begeven en dan terug naar Batavia!

't Oude huis zou herleven, Catharine was, niettegenstaande haar toenemende ziekelijkheid en apathie, een uitstekende huisvrouw geweest.

En.... mogelijk hadden de rust en de Hollandsche kou haar goed gedaan en zou ze, opgeknapt en versterkt, terug kunnen keeren.

En dan de kinderen.

Jack, bijna volwassen; de berichten omtrent zijn leeren waren wel niet zoo schitterend, maar men kon, zonder een werkezel of een boekenwurm te wezen, toch wel een bruikbaar mensch zijn. Licht kon hij hem op zijn kantoor gebruiken, en anders maar in 't landelijke. Als hij beloofde goed op te passen en toonde oog op de zaken te hebben, wilde hij zich wel, voor hem, interesseeren in een koffieland of een kina-aanplanting. Zijn twintigjarig verblijf op Java had hem, in elk geval, relaties genoeg bezorgd.

En Gonne en Liekie?

Zijn vaders trots herleefde. Laat zien, Gonne zou nu wel achttien of negentien zijn en Liekie een jaar of zestien. Voor Indië, dus allebei den kinderschoenen ontwassen.

't Zouden zeker wel knappe meisjes zijn ge-

worden. Van Liekie had hij verscheiden keer een portret gekregen, van Gonne niet.

Drommels ja, dat was waar ook, zijn oudste dochtertje boudeerde hem in dien tijd. Met vroeg wijs verstand had zij al 't geen er voorgevallen was, begrepen en.... beoordeeld.

Nu ja, dat zou ze wel weer vergeten zijn. Hij zou nu toch alles goedmaken en, eenmaal in Batavia, zou ze een prettig, ruim leven hebben. Zoodra de jongelui 't in de gaten zouden krijgen, dat er in 't groote huis op 't Koningsplein twee mooie, jonge meisjes, zoo kers-versch uit Europa, waren, dan zouden ze er wel hun opwachting maken.

Dat was wel een voordeel voor de trekkende en afwisselende maatschappij in Indië, dat er, na een jaar of vijf, zes, een heel ander publiek was en er, betrekkelijk, weinig waren, die, 't geen er toen gebeurd was, hadden bijgewoond.

Nee, dat zou wel meevallen. Hij zou, in overleg met Catherine, een ontvangavond nemen, en, met twee zulke attracties als Hildegonde en Cornelia, zouden de gasten niet uitblijven. 't Huis, met zijn ruime, marmere galerijen eigende er zich zoo prachtig voor.

Zoo bouwden ze de tegenwoordige huizen niet meer. En van 't erf was ook nog heel wat te

maken. Op de eerste beste vendutie zou hij een partijtje crotons koopen.... en zilvervarens en wat Perzische rozen en zoo.

Of nee, het zou toch beter zijn te wachten, tot de meisjes er waren en zelve uit konden kiezen. Het trof juist, want Liekie schreef toch altijd, dat de kostfamilie, bij wie ze in Wageningen woonden, zich ook veel met bloemen en planten bezig hield.

Een glimlach vertoonde zich, zijns ondanks, om meneer Roodhuyzen's lippen. Het was ook zoo dwaas, een praktische zakenman, als hij, en dan aan zoo iets te denken.

In Indië worden de meeste luitjes apathisch en leven ze jaren in een kringetje rond; ze mandiën, ze werken, ze eten, ze drinken, ze maken hun partijtje, ze slapen, dag in, dag uit, week na week, maand na maand.

Maar vormen ze eenmaal een besluit, dan brengen ze het ook terstond ten uitvoer.

Het aartsvaderlijke: 'er een nachtje over slapen,' zooals in 't lieve moederland, kent men niet onder de tropen.

Als 't hoofd eener firma tot de ontdekking komt, dat zijn personeel hem te duur uitkomt, dankt hij den een of ander en, als 't noodig is, meer dan een af, *sans autre forme de procès*.

't Zelfde geldt voor de directie eener courant tegenover de medewerkers, op een land tegenover de employé's en zoo verder.

Zoodra een denkbeeld opkomt, wordt 't verwezenlijkt.

Drie weken, nadat meneer Roodhuyzen de laatste eer aan het stoffelijk omhulsel zijner tweede vrouw had bewezen, zat hij op de mailboot naar Holland en had hij *Nonna* Pien als alleen-heerscheres in zijn huis op 't Koningsplein achter gelaten, met de opdracht om 't geheel en al te doen schoonmaken en opknappen en er, tegen dat de familie uit Holland zou komen, met pak en zak.... en kinderen, uit te trekken.

Na zich een paar dagen te Parijs te hebben opgehouden en er zich, volgens de traditioneele gewoonte der Indischgasten, gemoderniseerd en geëdoniseerd te hebben, reisde hij door naar Wageningen.

't Was een koude, gure, rillerige Septemberdag, zoo'n echte Hollandsche dag slecht weer, die de onaangenaamheden van Maart en November in zich vereenigde.

't Traject was hem niet meegevallen, eerst van Arnhem, per bummel-trein naar Ede, daar uitstappen en per stoomtram naar Wageningen.

Hij had niet juist kunnen opgeven, hoe laat

hij zou aankomen, dus was er niemand voor hem aan 't station, een naar ongeriefelijk getimmerte, niet veel beter dan een schuur.

Zijn plan was natuurlijk een rijtuig, of zooals hij 't, op zijn Indisch, noemde, een wagen, een *kareta kossong* te nemen.

Maar er stond er geen enkele op 't kleine stationsplein. Een witkiel, wien hij vroeg er een te bestellen, dacht, dat meneer, als hij naar het buiten van de familie de Berg ging, beter zou doen met de tram van Arnhem te nemen.

Wanneer er een voorbij kwam? Ja, dat moest hij nog eens nazien; 't trof miserabel, die van kwart over elfven was net voorbij, nou zou der temet geen vóór kwart over éénen passeeren.

Twee uur wachten, in regen en wind, dat was toch te gek. Of er dan geen rijtuigen te krijgen waren?

Wel, zeker wel, as meneer maar door wou loopen, eerst de stationsstraat af en dan links de Bergstraat op, dan kwam meneer van zellevers an 't hotel *de Wereld*, dat was meteen een stalhouderij en daar zou meneer een rijtuig kunnen bestellen.

Of hij 't niet kon doen?

Nou, dat zou slecht gaan om reden as dat zijn kameraads er op uit waren voor een vrachie en

dat hij der nou alleenig voor sting, maar wat ie wel kon doen, en wat meneer zellevers misschien ook kon doen, dat was aan *de Wereld* tillefonneeren.

Stampvoetende van ongeduld om deze lange en onbekookte redeneering, vroeg meneer Roodhuizen, waar de telephoon was.

Ja, die hing te met in 't kantoortje van den chef, maar as meneer vroeg of 't mocht, dan zou de chef er stellig niets tegen hebben, dat meneer der gebruik van maakte.

Op 't moment was de chef echter zelf in intercommunaal gesprek met Arnhem, maar als dat afgelopen zou zijn.... dan....

En toen nog permissie gevraagd en aansluiting met *de Wereld* en toen nog een kwartier gewacht, tot er een ouderwetsche rammelkast van een vigilante aan kwam sjokken en.... een twintig minuten later - bevond hij zich te midden der zijnen.

Liekie had hem zien aankomen en was hem tegemoet gesneld, lachend, vroolijk, hartelijk, vriendelijk, haar armen om zijn hals slaande en hem op bei zijn wangen kussende.

In meer dan vijf jaar de eerste kussen van reine vrouwenlippen... Zelfs van zijn eigen kind was er iets bedwelmds in.

‘En waar is Mama?’

‘Boven met Gonne. Mama is niet erg wel vandaag.’

God in den Hemel, was dat Catherine?

Die broodmagere gestalte met die ingevallen wangen en hol starende oogen?

Zóó had ze er, zelfs in Indië, niet uitgezien en hij, die, gedurende de terugreis, steeds aan haar gedacht had als aan zijn blonde bruid van vóór twintig jaar.

Ze sprak niet.... ze hijgde.... trillend stootte ze zijn naam er uit.... Jacob....

Zelfs die poging was te veel voor haar geweest; ze sloot de oogen en leunde achterover... en 't wit harer kaken, dat reeds zoo vaal had geschenen, verbleekte nog meer.

Een bevallige, harmonische gestalte boog zich over haar heen, trachtte 't machteloze hoofd op te heffen en haar een lepel medicijn tusschen de saamgeperste lippen te gieten.

Toen zette zij 't drankje weg, goot eenige druppelen van iets anders op een vlok watten en wreef er 't voorhoofd der zieke mee in.

Langzamerhand ontspanden haar trekken zich... een kalme zucht ontsnapte haar borst, haar ademhaling werd rustiger.

Minuten lang bleef Gonne haar moeder gadeslaan, toen fluisterde zij; ‘Mama slaapt’ en verliet ze de kamer.

Werktuigelijk volgde haar vader haar in een kamer aan den anderen kant van de gang, waar een echt Hollandsche koffie tafel gespreid was.

‘Dag Gonne,’ begon hij, aarzelend op haar toetredende en zij, ijskoud, zonder ook maar de minste toenadering in houding of stem. ‘Dag, vader.’

Liekie redde den toestand, door haar ‘lief, schattig Papatje’ op nieuw te omhelzen.

‘Dus, ben-jij blij je vader terug te zien?’

‘Dat zou ik gelooven, ik heb, al die jaren, zóó naar u verlangd.’

‘En Jack?’

‘O! Jack is weg en we weten niet waar hij is; hij is weggelopen, omdat hij voor de derde maal gezakt was voor zijn overgangs examen van de H.B.S.’

‘En weten jelui niet waar hij is? Is Mama niet erg ongerust?’

‘Och! zoo. Gonne denkt, dat hij wel weer terug zal komen, zoodra zijn geld op is.’

‘Wilt u niet wat eten?’ vroeg Gonne, stijf. ‘Liekie, zorg jij nu eens voor de koffie, dan zal ik zien, hoe 't met Mama is. Als je schelt, zal Fenna 't koffiewater en de eieren boven brengen.’

't Menu viel den heer Roodhuyzen niet mee; 't brood was smakelijk genoeg, die heerlijke

croquante broodjes een groote verbetering op 't geen hij al dien tijd in Indië had verorberd. Ofschoon, de bakkers in Wageningen konden blijkbaar nog heel wat van hun collega's in Parijs leeren.

En dan, enkel gekookte eieren, een schaalte dun gesneden gehakt en een dito met plakjes cervelaatworst, een boterhammen-koek, dat was alles. In Indië zou hij er ternauwernood zijn ontbijt mee hebben gedaan.

Fenna, de Geldersche meid, van knap postuur met frissche kleur, maar onfrissche tanden... een kenmerk van den Nederlandschen boerenstand, althans in Veluwe en Betuwe, bracht ook nog een blikje sardines binnen en zette 't, als iets heel gewichtigs, op tafel.

‘En als je nog wat neudig hèt, dan schel je wel, é Liekie?’

Meneer Roodhuyzen wist niet, wat hij erger vond, den familiaren toon, die hem van een ondergeschikte tegenover haar meesteres, na zijn langdurig verblijf in 't land der Javanen, onbegrijpelijk voorkwam of... het blikje sardines.

Maar wist de kostdame dan niet, dat een Indischgast met verlof, alles wat in blik is, vermijdt als storm op zee? Een blikje sardines! In Indië zoo vaak als hulpmiddel gebruikt; licht dat

men er, thuis in 't moederland, van verschoond bleef.

Hij had minstens gerekend op een fermes Hollandschen biefstuk of malsche kalfsoesters met dampende, kruimige aardappelen en versche doperwtjes of bloemkool of andijvie.

Een mailreis geeft zooveel gelegenheid tot nadenken, zelfs over de lievelingskostjes in patria.

En dan koffie bij 't déjeûner.... gezet in een steenen koffiekann.... en overvloediglijk met water overgoten.

Sedert twintig jaar dronk hij zijn kop sterk extract, 's morgens om half zes.

‘Zal ik een broodje voor u smeren, vadertje?’

‘Hm, dank je.... ja, toch doe 't maar.’ De boter leek ten minste vast en zag et vrij wat smakelijker uit dan de olie-achtige, bijna vloeibare, zelfstandigheid, die er Indië voor doorgaat.

‘En wat wilt u er op hebben, gehakt?’

Genade! Na twee keer tien jaar, dag in dag uit, frikkadel te hebben gegeten of ten minste voor zich gezien te hebben. Nee, daar behoorde meer moed toe dan hij, op zijn leeftijd, nog bezat.

‘Ik wil heel graag een ei hebben.... maar Liekie, heb-je ook een glas? Je weet toch, wij oud-gasten, gooien altijd onze eieren in een glas uit.’

Liekie schaterde 't uit. O! ja, dat was waar ook. Of ze nog wel eens aan Indië dacht?

O! zeker... en toen volgde een opsomming van 't geen ze zich herinnerde.

Hoe ze, in een *tjilana monjet*, op bloote voetjes, vrank en vrij rondliep, hoe ze, op hun eigen erf, pisangs had geplukt, van die heerlijke kleine *pisang soesoe*, en hoe ze zelfs in een klapperboom was geklauterd en jonge klappers, *klappa moeda*, naar beneden had gegooid. En hoe ze, als klein kind, met Jack, in de bijgebouwen was geweest en allerlei sterke dingen en snoep van de inlanders had gekregen. En dan, de mooie mylord van Paatje met de Sydneyers er voor.

Hier, in Wageningen, reden ze nooit, alleen wel eens per stoomtram.

Ze vond Holland anders wel prettig en de tuin was zoo leuk, je kon er zoo veilig rondlopen en overal tusschen kruipen, zonder gevaar voor slangen of duizendpooten.

En o! Papa had er een paar weken geleden moeten zijn, toen was er een vleermuis, een gewone, kleine *kampret*, in de keuken gevlogen en toen was Fenna, de boerenmeid, toch zoo vreeselijk aan 't gillen gegaan en mevrouw de Berg was ook zoo angstig. Zelfs Henk had 'm nu niet goed aangedurfd en toen had Gonne 't beest dood

gewoon weggejaagd. Even een zweep gemaakt met een touw aan een bezemstok en toen eventjes er naar geslagen. In Indië toch was 't niets, zoo'n klein vleermuisje, ééntje maar.

't Meest van alles had ze nog om Henk gelachen.

Of dat de knecht was?

Liekie schaterde 't op nieuw uit.

Henk was.... Hendrik de Berg, de aanstaande van Gonne.... o! maar, misschien mocht ze 't niet vertellen....

En Liekie keek haar vader, met haar mooie oogen, zoo schalks aan, dat deze er verrukt van werd.

Zij was werkelijk nog 't eenige lichtpunt in zijn thuiskomst. De toestand van Catherine was, door de emotie van het terugzien, zóó verergerd, dat de dokter zelfs niet van een verbetering ten goede durfde spreken.

Een Professor uit Utrecht, dien hij *pour acquit de conscience* er bij had genomen, was het volkomen met hem eens en waarschuwde de familie zich voor te bereiden, dat dit het begin van het einde was.

Gonne ging geheel in de oppassing harer zieke op en sprak nauwelijks tot haar vader.

Een enkelen keer, als haar moeder sliep, ging ze een oogenblikje den tuin in en, als Hendrik dan thuis was, voegde hij zich bij haar en spraken

ze samen, heel zacht en teer... doch niet als verloofden.

Waar de schaduw des doods zich zoo zichtbaar maakte, was 't hun beiden als profanatie voorgekomen om over hun liefde te spreken.

Meneer Roodhuyzen was wanhopend en.... bitter gestemd!

Daarvoor was hij nu overgekomen.... die arme Catherine! Hij zou er heel wat voor over hebben gehad haar weer flink en sterk te maken.

Zijn hart was zoo goed geweest om haar schadeloos te stellen voor 't geen zij, deels door zijn schuld, geleden had. Hij had haar zoo gaarne eenige gelukkige, vredige jaren gegund.

't Gevoel, dat zoo lang gesluimerd had, scheen op eens, met intensiteit, te zijn ontwaakt.

Wie hem bij 't ziekbed zijner vrouw had ontmoet, en hem in zijn omgang met Liefke had bijgewoond, zou hem voor den teederste aller echtgenooten en den beste aller vaders hebben gehouden.

Ook tegenover Gonne trachtte hij ongedwongen hartelijk te zijn. maar hij stuitte af op een onverzettelijkheid en een ongenaakbaarheid, die hem elke toenadering onmogelijk maakten.

Zijn verhouding tot zijn kostfamilie, gelijk hij mevrouw de Berg en Hendrik collectief bestempelde, was heel koeltjes.

Hij kon 't mevrouw de Berg, als huisvrouw, niet vergeven, dat ze hem zulke doodeenvoudige spijzen voorzette. Hij vond haar tafel beneden critiek.

Het eten, op zich zelf, was niet slecht, ja, zelfs goed klaargemaakt en de grondstoffen waren zeker beter dan in Indië, maar hij was 't Hollandsch burgerlijke en de korthed der menu's ontwend.

Op Hendrik sloeg hij weinig acht.

Wat Liekie hem den eersten dag, als bij vergissing, had verteld, scheen hij vergeten te hebben. 's Avonds, na 't eten, rookte hij een sigaar met hem, bij welke gelegenheid hij hem geregeld een echte manilla aanbod. Dan wendde hij voor veel belang in den tuin en de serres te stellen en vertelde hij hem t een en ander over de cultuur op Java, welke bijzonderheden Hendrik gretig opving. Persoonlijke toespelingen werden er wederzijdsch niet gemaakt.

Hoofdstuk IV.

Familieraad.

Op het nieuwe kerkhof, dat ter nauwernood ingewijd was, werd ze begraven.

Het oude, naast de Tuinbouwschool, werd te vol; voor degenen, die er een familiegraf hadden, zou er nog plaats gemaakt worden, maar dit was bij mevrouw Roodhuyzen niet 't geval.

Zij zelve was een vreemdelinge in 't stadje en.... de familie zou weer naar Indië vertrekken.

De begrafenis was eenvoudig, enkele kransen sierden de lijkbaar, luttele belangstellenden volgden den stoet.

Jacob Roodhuyzen kon niet nalaten 't, op zijn Indisch, een koopje te vinden; voor den tweeden keer, in drie maanden, ging hij zijn vrouw begraven.

Gonne was kalm.

Ze was zoo dankbaar, dat die arme, afgetobde lijdere nu rust had.

Geen pijn, geen benauwdheid, geen verdriet, geen zorgen meer voor haar.

't Was haar een voldoening geweest de oogen te sluiten, die zooveel geweend hadden, en ze slaakte een zucht van verlichting, toen 't wreed gefolterde hart harer moeder had opgehouden te kloppen.

't Was zoo heerlijk haar daar te zien liggen, zoo vredig, zoo mooi in haar gevoelloosheid.

Te weten, dat ze niet meer gekweld zou worden door lichaamspijn of zielesmart... dat ze haar treurig bestaan van verlaten vrouw niet meer behoefde voort te slepen.

Dat ze zich niet meer in onvruchtbare angstgissingen omtrent 't lot van haar zoon, haar eerstgeborene, zou kunnen verdiepen.

Dat alles was zoo zalig.... Gonne was er bijna gelukkig door.

Haar eigen verlies telde ze niet, als ze dacht dat haar moeder nu geen strijd meer zou kennen.

'Zoo innig dankbaar voor Mama,' fluisterde ze Hendrik in, toen ze hem, 't eerst, na het overlijden harer moeder, terugzag.

Naar hem wendde ze zich in haar ure van smart en hij troostte haar en trachtte haar, door

zijn liefde, te vergoeden, wat ze missen moest. Maar heel bescheiden en heel verlegen deed hij het en ze was er hem dankbaar voor.

Liekie's droefheid was uitbundig.

't Was ook zoo vreeselijk, dat die arme Mama juist sterven moest, nu dat ze, met hun allen, zoo prettig en gelukkig hadden kunnen leven. Nu was alle vreugde van Paatje's weerzien vergald. Ze had nu nergens meer plezier in, maar toch vroeg ze al den eersten dag, of ze haar rouwjurk in Arnhem of ten minste door een naaister in Wageningen, mocht laten maken.

't Geen Gonne fabriceerde was zoo stijf.

Meneer Roodhuyzen vroeg of rouwen wel noodig was. In Indië deed men 't bijna nooit.

Gonne antwoordde, dat zij en Liekie natuurlijk zwart zouden dragen.

Het regelen der kleine nalatenschap was niet moeilijk, eigenlijk was er niets dan wat kleeren en persoonlijke eigendommen zonder waarde. Haar bijoutherie, die ze in de eerste jaren van haar huwelijk van haar man had gekregen, had ze langzamerhand verkocht, om de geld aanvragen en de schulden van Jack te voldoen.

Bij de scheiding was er nooit quaestie geweest, dat meneer Roodhuyzen van de rechten van zijn vaderschap zou ontheven worden.

Volgens de wet bleef hij dus de natuurlijke machthebbende.

Indien mevrouw Roodhuyzen broers of nabestaanden had gehad, zouden dezen voor de kinderen zijn opgekomen, doch zoo 't geval nu stond, had hij alleen over ze te zeggen.

Toen hij dus, eenige dagen na de ter aardebestelling, zijn meisjes bij zich riep en haar zijn besluit bekend maakte om binnen kort weer naar Indië terug te keeren, wist Gonne, dat ze machteloos tegenover hem stond.

‘Kijk eens, wat zullen we hier doen? Wageningen is, en dat in dezen tijd van 't jaar, een plaats om te leeren tooveren. Waarom zouden we hier langer blijven? Het beste is, dat we, voor een week of zoo, naar den Haag gaan, daar onze couchetten op de mail bespreken, we hebben wel geen haast op een boot of wat... maar, in alle geval, dienen we ze vooruit te bestellen.

En dan kunnen we, zoetjes aan, langs den Rijn en, als jelui wilt, over Bazel en Lucern, naar Genua reizen. Ik verbeeld me, dat we in een maand heel wat kunnen zien en er dan ook genoeg van zullen hebben.

Jelui moet je, in den Haag of onderweg, of waar je wilt, 't een en ander aanschaffen, 't geen je in Indië noodig denkt te hebben.

't Is nu ongelukkig geloopt met Mama en 't is me verbazend tegen gevallen. 't Is een groote teleurstelling en een bitter verdriet voor me..... maar..... het zou nergens toe dienen om hier te zitten treuren.... en 't beste is toch dat jelui mee naar Batavia gaat.

Gonne, jij bent nu oud genoeg om 't huishouden te doen....

Doodsbleek, maar vastberaden was ze, terwijl ze antwoordde: 'U hebt nu al die jaren zonder ons gedaan. Mij dunkt, u zult nog wel zonder ons kunnen. U moest ons maar hier laten. Liekie is pas zestien, ze kan nog best één of twee jaar op kostschool gaan. Ze is nog niet geschikt voor uitgaande jonge dame en in Indië komt er van leeren toch niets meer.'

'Ik zou je lekker danken', viel Liekie brutaal in. 'Als Papa 't goed vindt, kan ik best nog wat taal- en muzieklessen in Batavia nemen. Ik heb hier toch ook vijf schooljaren achter me. Dat is genoeg en dat voor Indië. 't Is veel te leuk om weer naar ons lekker huis op 't Koningsplein te gaan en voor Papatje te zorgen. Als jij dan niet zonder je Henkie kan, blijf dan maar alleen hier, ik ga met Papa mee.'

'Zoudt u daarmee tevreden zijn?' vroeg ze zacht.

‘Mag ik hier blijven? Het is 't oogenblik niet om er over te spreken, maar ik heb beloofd Hendrik de Berg's vrouw te worden en....

Och wat! onzin. Zijn vrouw! Kan hij een vrouw onderhouden? Dat zal wel niet, anders zou zijn moeder geen commensalen nemen.’

‘Ik dacht, dat de Indische maatschappij u zulke kleingeestige vooroordeelen zou hebben afgeleerd,’ merkte ze, trotsch, op. ‘De familie de Berg is niet rijk, maar hun afkomst is even goed als de onze en Hendrik zal voor mij werken. Ik zal hem helpen.... ik verlang geen weelde....

‘Meisjes-praatjes,’ viel haar vader, driftig, in. ‘Denk-je nu, dat ik ooit in zulk een dolzinnig huwelijk zou toe stemmen? Ik kan je, Goddank, geven, wat je noodig hebt, en als ik je afsta aan een *laki*, moet 't een verbetering voor je zijn en geen vermindering.’

‘Hendrik en ik houden van elkander.’

‘Natuurlijk! Net iets voor jou.... sentimenteele nonsens, dien je maar, zoo spoedig mogelijk, uit je hoofd moet zetten. Je bent, op lange na, nog niet meerderjarig en ik heb ook nog een woordje mee te praten. Je moet die malle vrijerij maar vergeten, trouwens dat zul je van zelf, als je eenmaal in Indië en in een heel andere omgeving zult zijn.’

En zij, losbarstende, 'O! God, vader, spaar me toch, ik kan niet terug naar Batavia, naar 't huis, waar Mama zoo geleden heeft, waar ze dien vreeselijken smaad heeft ondergaan. Laat me toch hier... 't is niet alleen voor Hendrik, dat ik 't u vraag. Ik smEEK u, laat me in Holland, ik hoef u niets te kosten, ik zal mijn eigen brood verdienen, ik kan toch in een betrekking gaan, als kinderjuffrouw, als winkeldochter... of wat ook.

'Alles is beter dan terug te keeren....

Meneer Roodhuyzen liep ongeduldig heen en weer en vroeg of ze nu eindelijk klaar was?

't Begon hem nu te vervelen; hij wou, dat ze meeding, dat ze de eer van zijn huis op zou houden en Liekie zou chaperonneeren en daarmee uit.

'Maar wat zult u aan me hebben?' vroeg ze treurig. 'U weet toch.... dat ik mij nooit gelukkig zal kunnen voelen. Ik zal u nooit de liefde en achting kunnen bewijzen, waarop een vader recht heeft van zijn kind....

En toen, snikkend op een stoel neervallend...

'Och! laten we toch niet samen wonen, vader.... ik kan u niet vergeven....

Je bent een ondeugend nest, dat een rammeling verdient. Maar we zullen je wel klein krij-

gen. Ik ben je vader en je doet, wat ik wil, en daarmee uit. Je bent onuitstaanbaar nietje kuren, dat was in Indië ook al en nu hier. Ik ben waarachtig veel te goed voor je, een andere vader zou je aan je lot overlaten.'

'Maar, dat is juist, wat ik verlang; ik zou u mijn heele leven dankbaar zijn, als u mij mijn vrijheid gaf.' Langzamerhand wond ze zich op en kwam er iets van de oude, onstuimige Gonne, die ze als kind geweest was, in haar terug: 't Is toch tè onbillijk, tè wreed. Toen 't in uw belang was, kon u ons wel verstooten. Al die jaren hebt u u niets van ons aangetrokken en nu, in eens, wilt u, dat wij, als gehoorzame dochters, bij u intrekken en, alles vergevende en vergetende, net doen, of er niets gebeurd was.

Maar ik zeg u, dat 't onmogelijk is. Hoe Liekie er over denkt, moet zij weten. Maar, wat mij betreft... ik kan niet vergeten, wat u mijn arme moeder, willens en wetens, hebt aangedaan en hoe u mijn jeugd vergald hebt.

'Ik kan u niet liefhebben.... ik voel niets dan verachting voor u....

In haar hevige passie van beleedigde dochter, die 't onrecht, haar moeder aangedaan, voelde en wilde wreken, stond ze daar voor hem....

Meneer Roodhuyzen wist niet wat te zeggen.

‘O! wat ben jij brutaal,’ zei Liekie, die haar zuster met klimmende verbazing had aangehoord.

‘En heel slecht voor Papa. Als Mama nog leefde en je hooren kon, zou ze heel boos op je zijn. Dat weet-je ook wel. Mama heeft 't dikwijls genoeg gezegd, dat ze 't leelijk van je vond altijd zoo tegen Papa aan te gaan. Ik heb 't zelve gehoord, dat Mama je vroeg om toch lief voor Papa te zijn en hem te troosten.’

‘Zwijg, Liekie, je weet niet, wat je zegt,’ stamelde ze, nog heel ontroerd, maar minder heftig.

't Was waarheid! Nog kort voor haar dood.... Met tergende duidelijkheid kwam het tooneeltje haar voor den geest, had haar moeder gezegd: ‘Ik ben je zoo dankbaar, Gonne, voor alles, wat je al die jaren voor me hebt willen zijn, een goede, opofferende dochter. Ik neem zulk een lieve herinnering van je mee. Je bent 't lichtpunt van mijn bestaan geweest.... maar kindjelief.... één verwijt heb ik je toch te maken. Je gedrag tegenover je vader....

En toen zij had willen protesteeren, had haar moeder haar onomwonden gevraagd: ‘Kun-je hem dan niet vergeven?’

En zij, geen leugen tegenover een stervende willende uiten, waar ze die nooit tegenover de

levende had gezegd, had 't hoofd geschud: ‘Nee, moeder, dat kan ik niet.’

‘Maar je wilt toch wel je best doen om goed voor hem te zijn.... en hem te troosten, als ik zal zijn heengegaan.’

En ook deze belofte kon ze niet afleggen.

Ze had te veel van haar arme, verongelijkte moeder gehouden om ooit mildere gevoelens jegens haar vader te kunnen koesteren.

Ze gingen er niet verder op door; beiden moe van den strijd.

Meneer Roodhuyzen ging zijn middagdutje doen, 't gesprek had, even na de koffie, plaats gehad, en Gonne ging in den tuin, waar ze wist, dat Hendrik was.

‘Mijn liefste, wat kijk-je somber,... is er iets?’ Want uit haar donkere oogen sprak iets anders nog dan droefheid over 't afsterven van haar moeder.

‘Papa wil al heel spoedig hier vandaan en... hij wil Liekie en mij meenemen.’

Als een angstkreet ontsnapt die woorden haar lippen. Hendrik ontstelde er van.

‘Wil hij je meenemen? Ik had altijd gehoopt, dat jij hier zoudt zijn gebleven.... Indië is zoo ver.’

‘Ik heb Papa gezegd, dat ik o! zoo veel liever in Holland bleef....

Mijn arm kind, kon ik je slechts een tehuis, als mijn vrouwtje, aanbieden. Maar.... ik durf haast niet met je vader te spreken.... ik ben geen partij voor de dochter van een rijken, Indischen handelsman. Zie-je, Gonne, toen ik je vroeg mijn meisje te worden, mijn lief kameraadje, mijn vrouwtje.... toen dacht ik niet aan geld, ten minste niet van jou kant.

Je arme moeder deed zoo heel eenvoudig, jelui ook. Je kwam me zoo verlaten voor, ik voelde mij zoo trotsch je te kunnen beschermen....

Maar, sedert je vader hier gekomen is, lijkt alles zoo anders.... vergeef me, dat ik 't zeg, maar hij neemt tegenover mijn moeder, en meer nog tegenover mij, zulk een laatlunkende houding aan.... hij behandelt me zoo als een jongetje, een burgerjongetje.

't Is mogelijk laf van me, maar ik heb den moed niet openlijk naar hem toe te gaan en te zeggen: "Geef mij uw dochter." 't Eerste, wat hij zou vragen, zou zijn: "Hoe kun-je voor haar zorgen?"

En, liefste, ik kan nog niet voor je zorgen.... Elken gulden, elken cent, dien ik sparen kan, moet ik tot delging mijner schuld bestemmen. Het zou een slecht begin voor jongelui zijn om hier te leven zooals moeder en ik 't, al die jaren,

hebben gedaan. Nee.... bij God. mijn lieveling, ik kan je niet vragen mijn vrouw te worden, vóór ik vrij man zal zijn.'

Hooge ernst lag er in zijn geheele optreden en, als eerlijk man, had hij niet anders kunnen spreken en toch.... zelfs in die oogenblikken verheelde Gonne het zich niet, dat, in zijn gelatenheid van afstand van haar te doen, iets zwaks was. Zij zelve was zoo wanhopend - ze had gemeend, dat hij 't ook zou zijn.

Ze wist niet wat te zeggen, ze kon zich toch niet aan hem opdringen.

'Ik dacht niet aan trouwen,' bracht ze er eindelijk, met moeite, uit. 'We zijn nog jong genoeg, maar ik had zoo gehoopt, hier te kunnen blijven, ik zou, met liefde, gewerkt hebben. Dat heb ik Papa ook gezegd - ik zou er niets tegen op hebben gezien om ergens in betrekking te gaan. Dan zou ik ten minste niet zoo ver van je af zijn geweest en dan ook.... het was minder vleierend voor hem, maar Gonne kon nooit anders dan volkomen oprecht zijn - 'Ik zie er zoo tegen op om terug te gaan naar Indië en naar ons oude huis en dan.... altijd met Papa te moeten samenwonen....

'Hij is toch je vader, Gonne, en door hem te eerbiedigen, handel je in den geest van je arme moeder....

't Zelfde, wat Liekie, en ook haar eigen geweten, haar gezegd hadden.

En nog iets: als je zusje met je vader alleen terug zou gaan. is er hard kans, dat ze geducht bedorven wordt. Ze is nu eenmaal een aanhalig, zonnig schepseltje en ze zou je vader en iedereen in haar omgeving zóó voor zich weten in te palmen, dat ze alles en iedereen naar haar hand zou zetten.

En, zeg nu eens, eerlijk, zou dat goed voor haar zijn? Mogen wij haar dat gevaar laten lopen?’

En terwijl hij daarover uitwijdde, werd hij weer geheel haar vriend en raadsman, die haar zorgen en ook haar plichten wilde delen.

En getroost ging ze van hem, met iets van de extase eener martelares over zich.... of was 't enkel 't pantser van de noodzakelijkheid, dat dusdanig haar brein omsloot, dat er geen plaats was voor andere gedachten?

Henk had gelijk. Ze moest voor Liekie waken; ze moest er zich op toeleggen om Mama's lieveling tot een degelijk, flink meisje te vormen.

O! niet licht zou haar die taak vallen, want Liekie wilde zich niet naar haar schikken en nooit haar gezag erkennen.

Maar, in elk geval, zou haar tegenwoordigheid

in haar vader's huis Liekie eenigszins in toom houden, daarin had Henk gelijk.

Goede, brave Henk, die zich precies gaf, zooals hij was, zoo eenvoudig en eerlijk.

Niettegenstaande haar eerste teleurstelling moest Gonne toch erkennen, dat 't beter van hem was, zoo gewoon te hebben gesproken dan zich te hebben opgewonden tot 't houden van een mooie toespraak en 't uiten van overdreven gevoelens.

Wars als ze zelve was van alle aanstellerij, kon ze 't gemis er van bij hem slechts waardeeren. Ze hield toch en misschien juist daarom zooveel van hem. Eigenlijk was hij, nu haar arm moedertje er niet meer was, de eenige, wien zij liefde toedroeg.

Haar vader kon ze niet liefhebben; door zijn willekeurige handelwijze en de daarmee in verband staande scheiding van haar moeder had hij zich geheel van haar vervreemd.

Ze kon hem niet meer als haar vader beschouwen. En voor Liekie voelde ze eigenlijk ook niet de teederheid, die de eene zuster voor de andere moest koesteren.

Van klein kind of aan, had ze Liekie's fouten gezien en er zich aan geërgerd. Alles in Liekie's oppervlakkig, lichtzinnig, wuft karakter stootte haar af.

En helaas; met haar gevoelens voor Jack was 't nog erger gesteld.

Ze haatte er zich zelve om, dat ze niet de minste genegenheid in zich had, noch voor haar vader, noch voor haar zusje en broer.... en toch.... ze wist, dat ze er zich nooit toe zou kunnen dwingen.

Na de eerste mededeeling van Jack's verdwijnen, was zijn naam niet meer door zijn zusters genoemd, althans niet door Gonne.

Wel wist ze, dat haar vader allerlei nasporingen naar hem liet doen, maar deze waren zeker vruchteloos geweest, anders zou ze er wel wat van gehoord hebben.

In gevolge van Hendrik's raad schikte ze zich naar de wenschen van haar vader, al bleef ze 't ook wreed en onrechtvaardig vinden, dat een man, die zich, louter uit een ongeoorloofde passie voor een jongere vrouw, in koele bloede van zijn eigen echtgenoot had laten scheiden en zijn kinderen uit zijn nabijheid verbannen had, toch zijn aanspraken op hen kon laten gelden.

Hij zelf had het voorrecht van vader te zijn, verkracht en toch mocht hij zijn gezag weer uitoefenen, zoodra hij er lust en roeping toe gevoelde.

En zij kon niets tegenover hem doen.

Ze pakte Liekie's kleeren en kleine bezittingen en de hare in, legde enkele bezoeken af en nam afscheid van mevrouw de Berg en.... van Henk.

Verscheiden keeren had de jonge man getracht met meneer Roodhuyzen over zijn vooruitzichten te spreken om zodoende op zijn verhouding met Gonne te komen, maar deze liet er hem nimmer de gelegenheid toe en sprak er met diplomatische zinswendingen over heen. Tot Gonne zelve had hij gezegd, dat hij er niet aan dacht zijn toestemming tot zulk een engagement op crediet te geven.

‘Nee, als jij of Liekie ooit trouwt, moet dat op zijn Indisch gaan, elkaar een keer of wat op een bal of zoo ontmoeten en dan, op den dag der verloving, tegelijk den trouwdag bepalen. Een week of zes is genoeg. Een mooi ding, jaren lang mekaar trouw te blijven, jij in de Oost en hij in Holland. Jou beste tijd zou voorbijgaan en, op een goeien dag, zou hij je toch schrijven, dat je er maar niet meer op rekenen moest, want dat hij zich al voorzien had....

Een man blijft zoolang niet aan één meisje denken.’

Gonne voelde 't in zich opkomen om hem voor de voeten te gooien, dat niet alle mannen waren zoals hij en dat iemand als Hendrik de

Berg wèl zijn leven lang zijn eerste liefde trouw zou blijven.

Maar ze hield zich in, daar ze zich voorgenomen had, zoo verdraagzaam en beleefd mogelijk tegenover haar vader te zijn. En ach! heur hart in haar was zoo vol... dat ze geen energie genoeg had om zich boos te maken.

Ze kwam juist van 't graf harer moeder, zoo treurig om 't achter te moeten laten, al had Hendrik ook beloofd het in orde te zullen houden.

En dan, 't afscheid van haar liefste.... dat binnen weinige uren moest plaats hebben.

Voor 't laatst wandelden ze samen in den ouden tuin, dien Gonne zoo lief had gekregen, voor 't laatst toefden ze, met hun tweeën, in de kassen en het druivenhuis, waar zij hun bescheiden droomen hadden gedroomd.

Daar was 't, dat hij tot haar sprak.

‘En je moet je flink houden, Gonne en je best doen er goed uit te zien. 't Is voor mij, moet je denken. Een mooi, frisch vrouwtje moet je voor me worden. En ik zal hard werken om mijn doel te bereiken en, zoodra ik 't bereikt zal hebben, dan kom ik je halen....

O! Henk, zou je dat doen?’

‘Ja, zeker; het zou mij wel lijken, zoo'n reisje naar Java; en dan samen terug en onze *honey-*

moon doorbrengen in de Preanger of op Ceylon.

Denk eens, Gonne, als we nu toch eens echt vereenigd zouden zijn, als man en vrouw; dan zou je herleven, dan zou je de wereld heel anders aanzien. Dan zou je ook je oogen laten flonkeren en 't uitschateren van loutere levensvreugde, zooals Liekie.'

'Vind-je dat zoo benijdbaar?' vroeg ze op den zacht ernstigen toon, die zoo in strijd was met haar negentien jaren.

'Soms wel. Je moet vroolijker worden; zeg, zul je je best er toe doen en zul-je mij trouw blijven?'

Hoofdstuk V.

Papaja's en Jutten.

De familie Roodhuyzen was in Batavia terug gekeerd. Na zijn dochters even op 't Koningsplein te hebben afgezet, was meneer naar de beneden-stad doorgereden. Voor 't eerst, sedert twintig jaar, was hij er een paar maanden uitgeweest en nu verlangde hij hard er weer in te komen.

De reis was goed geweest; na de Roode Zee had de boot geen enkel oogenblik meer geschommeld en was de zee zoo kalm als een rivier geweest of als de Hollandsche plassen, waar hij als jongen, gevischt had.

't Lieve vaderland was hem anders niet meegevallen; duur en ongeriefelijk had hij 't er gevonden en op reis was 't toch ook niet je ware

geweest. Als Indischman verleer je 't reizen zoo. Dat eeuwige haasten en rennen, die stations, waar je mekaar omver liep, die treinen, die maar door hollen en dan die reusachtige luxehotels, wèl mooi en ook wèl interessant, maar tè druk, tè woelig.

De kellners en portiers, tè bewegelijk, tè veel voor je optredende, lieten je geen rust, ze maakten je *maloe* (verlegen) en zenuwachtig, als je aan de kalme, automatische Javanen gewend was.

En dan slecht weer, October geen maand om in te reizen, de dagen koud en donker, de avonden lang, wist er geen weg mee. Hij zelf was nog wel eens, hier of daar, naar een tooneelvoorstelling geweest, maar in je eentje, was er niet veel aan en Gonne had hem zóó aangekeken, toen hij haar en Liekie mee wilde nemen, dat hij er waarachtig niet meer over had durven beginnen.

Zoo kort na den dood harer moeder, zou ze niet willen uitgaan, dat zou nu toch zoo ongepast mogelijk zijn.

Alsof dat er iets toe deed?

Je moest van de gelegenheid profiteeren en.... voor de dooden kon je toch niets meer doen. Natuurlijk betreurde hij zijn vrouw, maar hij zag niet in, dat er iets onbetamelijks in was, dat hij

een mooie opera of een moppig stuk ging hooren.

Liekie had ook wel gewild, maar ze mocht niet van Gonne.

Eigenlijk gezegd had hij al half spijt, dat hij haar heur zin maar niet gegeven had en haar niet in Holland had gelaten. Ofschoon, dat ging toch ook niet. Daar in Wageningen, bij dien tuinman of heereboer, of wat hij was, waar ze zoo half en half mee geëngageerd was, kon heelemaal niet. Hij wist tē goed wat die jarenlange verhoudingen beteekenden en waar ze vaak op uitdraaiden.

En in een betrekking gaan, was allemaal onzin. Trouwens, hij had nu eenmaal twee knappe dochters; licht, dat hij een beetje met ze geurde.

De uitdrukking was Indisch, zeker veel tē Indisch naar Gonne's zin, maar als je dan ook, alles en alles samen genomen, een kwart eeuw, onder de tropen, in de Indo-Europeesche maatschappij, hebt verkeerd, neem je er licht iets van over.

Hij voelde zich nergens anders meer thuis dan in Batavia en dat moesten zijn meisjes ook maar doen. Liekie was te jong om aan 't hoofd van zijn huishouden te staan. Gonne moest dus mee, maar gemakkelijk was ze niet, met haar onverzoenlijkheid en haar *tinka's*.

Toch blij weer terug te zijn, al was 't een ellendige wagen, waarin hij naar de stad reed.

Bij zijn vertrek naar Europa had hij zijn gerij opgedoekt, anders was *Nonna* Pien, God betert, met haar troepje Indo's, nog maar in zijn mooie Mylord gaan *nontonnen*.

Hij zou orders geven om een paar wagens op een vendutie te koopen en een flink span paarden, hooge om voor 't rijtuig te rijden en dan nog misschien een paar kleine Maccassaarsche of Sandelwood paardjes voor de meisjes.

Als ze er lust in hadden, mochten ze wel paard rijden en voor een paar honderd gulden 't stuk was er wel wat te krijgen. Zoo ver 't in zijn macht lag zou hij een toegevend en een royaal vader zijn en hij kon 't doen. Een klein gezin nu, enkel zijn twee dochters. Catherine en Ida beiden dood. Jack verdwenen!

Enkel Gonne en Liekie over.

Enfin, piekeren hielp niet.

't Eenige, wat hij nog niet bij zich zelf had uitgemaakt, was, wat hij met *Nonna* Pien zou doen.

De afspraak was geweest, dat zij haar matten zou rollen, vóór Catherine weer in 't huis op 't Koningsplein terug zou keeren, maar, toen ze hoorde, dat mevrouw *kassian!* ook dood was net als de andere mevrouw, die zoo lang *sakit Kapala*

(gek) was geweest, had ze gedacht, wel te kunnen blijven.

Ze zag er, *betoel*, tegen op om weer, ergens in een achterbuurt, in een sinjo-huisje te gaan wonen en weer alleen voor haar kroost te moeten zorgen. Meneer Roodhuyzen gaf haar een ruim maandgeld en ze had er zóó weinig voor te doen, dat ze er nog wel iets bij had kunnen verdienen.

Haar *nennèh*, die volgens inlandsche manier dokterde, was in dien tijd gestorven en zij had veel van haar klantjes gekregen. De *obat* kon ze nu zelve klaarmaken en veel dames kwamen bij haar om raad.

Op 't Koningsplein in 't paviljoen ging zoo best, ja? Geen enkele *njonja* hoefde zich te schamen; veel gemakkelijker dan zooals vroeger in een zij-gangetje, in *Pasar Bahroe*, tusschen al die vuile Chineezen in.

't Was zoo best gegaan, al dien tijd, meneer Roodguys was of op kantoor, of in 't hotel en 's avonds in de *kamar bola* (societeit).

Zij was zoo heerlijk vrij geweest, kon iedereen ontvangen en centjes ook en niemand kraaide een haan der na, zooals ze zei.

De kinderen kostten ook al zoo veel; werden zoo groot, 't oudste meisje al veertien.

Al een paar maal was een Arabier of een Chinees

om haar gekomen, had er wel wat voor over, maar zij wou niet. De vier oudste kinderen waren van haar man zaliger geweest, maar zij zou toch nooit een gemeene streek met ze doen.

Wat er nu gebeuren zou, ja?

‘Meneer komt terug met twee dochters, de eene zoo mooie meisje, prachtig! De andere ook wel een beetje mooi, maar zoo trotsch.’

Toen de familie was aangekomen, had *Nonna* Pien ze verwelkomd.

Ze had voor een lekker ontbijt gezorgd en had zelve dien ochtend een grooten schotel *pisang goreng* gebakken.

Liekie's oogen schitterden, terwijl ze, zoo maar met haar vingers de, vroeger zoo geliefde, lekkernij beetnam.

Gebakken pisang, hoe vaak hadden zij en Jack er zich aan te goed gedaan: er was niets in Holland geweest, dat er bij had gehaald, zelfs niet de appel-beignets, waarop mevrouw de Berg 's winters avonds wel eens getrakteerd had.

Woh! die Hollandsche appelen altijd nog zoo'n beetje zuur en lang zoo fijn van smaak niet als de *pisangs*.

Voor Liekie losten zich alle indrukken van haar thuiskomst op in 't genot, dat ze smaakte, zich

weer, na vijf jaar, aan haar lang ontbeerde, liefste snoeperij te kunnen verzadigen.

Op de groote bouquets bloemen, *kembang spatoe*, *melati* en *pasar-rozen*, waarmede *Nonna Pien* de ontbijttafel had versierd, lette ze ternauwernood, wel op den prachtigen tros *ramboetan*, die in heerlijke kleurschakeering van geel en rood, bloemen van toovermaaksel schenen.

‘*Ramboetan*, weet-je nog, *Gonne*?’

Maar *Gonne* had oogen noch ooren voor zoo iets futiels als gebakken of versche vruchten.

Ze zag in 't ronde met zoekende blikken, als zocht ze er den geest harer moeder, als wilde ze nagaan in hoeverre men *haar* huis, *haar* woonstede, geprofaneerd had.

Toen haar vader, na even in de haast een paar hapjes genuttigd te hebben, weg was gereden..... kwam er over haar een huivering van ellende. Ze was dan teruggekeerd op de plaats, van waar haar moeder verdreven was, waar die andere getroond had.

Dat zou ze nooit vergeten! 't Was haar, alsof de portières van haar moeder's boudoir door schennende hand verschoven werden en of zich daar, in de opening, die fraaie, welgevormde gestalte vertoonde, met 't mooie, frissche gezicht... haar tante.

't Was of zij haar lach nog hoorde, wreed, cynisch klonk haar die in 't geheugen.

Al de herinneringen, daar aan dat huis en de vertrekken verbonden, schenen zich in haar brein op te hoopen en dreigden haar denkvermogen te verstikken.

‘Toe nu, Gonne, kom nu gezellig naast me zitten. Dan gaan we met ons beiden eten.

Toch zoo vreeselijk komiek weer, zoo'n Indisch ontbijt met *ajer blanda*, in plaats van thee. Wat zou moeder de Berg daar wel van zeggen? Gonne, kijk toch eens, wat een eitjes; net 't eerste legsel van een jonge kip. Weet-je nog, hoe trotsch Henk er mee aan kwam hollen? Toe, ga nu zitten.’

Werktuigelijk nam Gonne den haar, door *Nonna* Pien, aangeboden stoel.

Deze keek even verlegen en zei toen: ‘Dames zal het wel redden, ja? Wil jupprouw eten bestellen of zal ik doen, van daag?’

Gonne staarde haar als verwezen aan.

‘Wil jupprouw rijsttafel?’

‘Hè, ja,’ juichte Liekie, ‘dolletjes! In al die jaren heb ik er naar gesmacht.... hè ja.’

‘Ik weet 't niet,’ begon de oudere zuster als in een droom, ‘komt Papa thuis... nee, zeker.’

‘*Trada, nonna besaar.*’

En, op een blik van Gonne, wie 't Maleisch, na al die jaren vreemd klonk, vertalende: 'Nee, groote juffrouw, megeer komt nooit thuis, ik stuur altijd rijsttafel, niet heel veel, megeer wil niet zooveel eten op kantoor. Hen bordje *nassi goreng* en wat *kroepok* en..... volgde een half dozijn toespizzen bij de rijst, waarvan de opsomming Liekie met vreugde vervulde. Ontegenzeggelijk was het jongste zusje veel meer Indisch gebleven; geen wonder ook, daar Gonne alles, wat haar aan vroegere omgeving herinnerde, stelselmatig uit haar gedachten had verbannen.

Liekie's aard eigende zich ook veel meer voor het gemakkelijke, vrije leven in de koloniën, terwijl Gonne's ernstig karakter haar tot een model, zorgend Hollandsch huisvrouwkje stempelde.

Gonne maakte er zich spoedig af.

'Doe maar vandaag, zooals u gewoon was. Morgen zullen we verder zien.'

Waarop *Nonna* Pien vertrok.

'Wat doet ze eigenlijk hier?' vroeg Liekie, met kinderlijke nieuwsgierigheid. 'Zou ze Papa's huishoudster zijn?'

'Stil, Liekie, het past jou niet.'

'*Soedah* toch, Gonne, met dat gekke bazen, we schelen net drie jaar, niet eens; ik word nog nog eerder zeventien dan jij twintig. Ik ben net

zoo goed volwassen als jij en.... ik weet toch wat ik weet.' Toen vertrouwelijk: 'Gek hè, dat Pa haar hier houdt. Niks prettig, want dan zal zij alles bedistelen en dat komt ons toe.'

'Ik denk niet, dat ze blijven zal,' merkte Gonne ontwijkend op.

Liekie's woorden hadden haar onuitsprekelijk gehinderd.

Waarschijnlijk was het wel zoo, als ze gezegd had, en was die knappe *Nonna* inderdaad de huishoudster van haar vader geweest.

In Indië geboren en opgevoed, wist ze wat dat zeggen wilde.

God! dat was dan al de derde vrouw in het gevoelsleven van haar vader.

Die mannen ook!

Zij had Hendrik de Berg ontmoet en hem een plaats in heur hart afgestaan, die zou hij houden, voor alle eeuwigheid.

Wat er ook zou gebeuren, ze zou nooit een ander toestaan, wat ze hem had toegestaan, en wat waren de reine kussen en de kuische omhelzingen tusschen hen beiden gewisseld, nu in vergelijking van....

Gonne kreunde en strekte haar handen uit als om 't van zich af te weren....

Zij haatte elke sensueele gedachte.... als

verschroeiende bliksemflitsen gingen ze door haar hersenen. Ze was er bang voor... en ze kon er zich niet altijd voor hoeden. Een enkelen keer kwamen ze van buiten af, zoals nu....

En dan voelde ze zich beschaamd en schuldig. Zoo heel anders dan Liekie, die zoo vroeg wist en zoo trotsch was op haar weten.

Toen richtte ze zich op.

Nee, die vrouw kon niet op 't erf blijven.

Haar vader had haar ontrukkt aan den kring, waarin ze gelukkig was, hij had haar meegenomen naar Indië, om er 't hoofd van zijn huis te zijn.

Dan zou ze ook niemand boven, of zelfs maar naast zich, dulden.

Den eersten ochtend kwam 't haar wat vreemd voor; en eigenlijk had ze ook nog nooit 't huishouden gedaan, want vóór ze naar Holland ging, was ze nog een schoolgaand kind en in Wageningen waren ze altijd *en pension* geweest,

Maar, ze had toch haar verstand en ze kon zich toch nog wel van vroeger herinneren, wat haar moeder al zoo bestelde.

En Liekie zou ook helpen.

Voor de kleine oppervlakkigheden van het dagelijksche leven, die het gezellig maken, had Liekie een aangeboren talent.

Mogelijk zou het een toenadering geven, als ze zich samen zouden bezig houden.

't Was dan ook met meer hartelijkheid, dan ze gewend was tegenover haar zusje te toonen, dat ze zei:

'Ja, ze moet weg. Jij moet 't maar eens aan Papa zeggen; heel omzichtig, weet-je. En 't vooral gooien op de zorgen van de huishouding. Je moet 't doen voorkomen, alsof wij het veel liever, met ons beidjes, deden. En dat is ook zoo, niet waar, Liekie?

We zullen altijd, den heelen dag, samen zijn en we zullen er ons op toeleggen, om alles netjes en prettig te hebben, zooals 't vroeger bij Mama was.'

'Hier, bedoel-je,' viel Liekie, lachend, in. 'Niet zooals het in *Gang Ketàpan* was.'

O! waarom bracht ze haar die onheils-periode nu weer voor den geest?

Gonne was werkelijk, een oogenblik, met de beste, de meest verzoenende bedoelingen beziel geweest. En nu, door Liekie's ruwe toespeling, door haar lach, waar een snik meer *ad rem* zou zijn geweest, werd haar heele stemming bedorven.

Hoe kon ze ooit samenwerken en één zijn met 't zusje, dat zoo anders georganiseerd was en schertsen kon over wat, in haar schatting, zoo hoogst tragisch was?

Liekie merkte niets van den indruk, dien haar woorden maakten.

Ze dartelde door 't huis, liep naar de bijgebouwen, en, terwijl Gonne eenige orders omtrent het afnemen der tafel en andere dingen aan den *spen* gaf, kwam zij telkens even binnen en vertelde ze, wat ze gezien en gehoord had.

‘Verbeeld-je Gon. Die.... je weet wel.... *Nonna* Pien, heet ze, geloof ik, woont in 't paviljoen, waar tante Ida gelogeerd heeft, toen ze pas bij ons was.’

Een anderen keer was 't: ‘Hè, wat jammer; van 't heele bed ananas-planten. dat Mama indertijd heeft laten aanleggen, is niets meer over. De *Kebon* zegt, dat de kinderen van *Nonna* Pien 't vernield hebben. Ze schijnen ook mooi te hebben huisgehouden in het pisang-boschje; links achter de bijgebouwen. Het ligt er vol van die roode schutbladeren, die onder aan de trossen zitten.’

Eindelijk zei Gonne; ‘Wat zou-je er van denken, Liekie, als je mij eens zoudt helpen?’

En Liekie, zonder veel animo: ‘Met wat? De koffers zijn er nog niet 't Zal nog wel een poosje duren, vóór ze komen, je weet van ouds, hoe lui de koelies hier zijn. Ofschoon..... de witkielen in Holland zijn niet veel beter.’

‘De koffers zijn er nog niet, dat is waar,’ hernam Gonne, ‘maar we kunnen onze taschjes vast uitpakken en de kasten wat opruimen. En dan ook, waar zullen we slapen, Liekie? Vóór we gaan rijsttafelen, dienen we het te beslissen; nergens zijn nog *klamboes* om de bedden, en ze zijn ook nog niet opgemaakt. Dat kan de baboe dan doen, terwijl wij eten, dan is alles klaar voor ons middag-slaapje.’

‘Heerlijk om weer in een bed te slapen en in een groote kamer,’ viel Liekie, vroolijk, in, ‘aan boord was 't toch maar behelpen.’

‘Zullen we onze oude kamer maar houden? Of wil jij soms in die van Jack slapen, als je 't prettiger vindt een kamer alleen te hebben?’

‘Ik weet 't niet; als er een *baboe* bij me slaapt...

‘Hè, Liekie, dat moest je je afwennen, je bent nu al zoo groot en 't is zoo typisch Indisch.’

‘We zijn dan toch ook in Indië; ik verzeker je, dat ik van plan ben om zoo Indisch mogelijk te zijn. Van ochtend heb ik mijn corset aangehouden, maar morgen gaat 't uit en dan loop ik weer in broek en baadje, net als vroeger.’

‘Wees toch niet zoo dom; een meisje van bijna zeventien loopt zoo toch niet meer rond.’

‘Wat dan? Ik kan toch over dag geen sarong en kabaai dragen.’

‘Wel nee, we hebben toch die aardige matinées in Frankfort laten maken. Ik ga ze ook dragen; aan een peignoir zal ik mij niet weer kunnen wennen. Maar zeg nu, vind-je 't goed om de kamer van Jack voor jou in te richten?’

‘Waarom zouden we samen niet in Mama's kamer slapen? Die is veel koeler en dan zoo makkelijk met de kleedkamer er naast.’

‘Jij kunt doen, zooals je wilt,’ antwoordde Gonne, verbleekend, ‘maar ik zou er niet kunnen slapen.’

‘Omdat je altijd even gek overdreven bent,’ viel Liekie ruw uit.... ‘Gewoon bespottelijk om de mooiste slaapkamer ongebruikt te laten en 't is er nu zoo leuk. Je hadt de nieuwe meubelen niet eens gezien, een prachtige spiegelkast en een magnifiek gebeeldhouwd toilet. Die had tante Ida net besteld, vóór ze dat ongeluk kreeg. De arme ziel heeft er niets meer aan gehad, maar *Nonna* Pien schijnt heusch nog al netjes te zijn. Ten minste, alles ziet er goed verzorgd uit.

De bank zou wel overtrokken moeten worden en de mat is niet veel meer waard. Trouwens, de matten zijn overal nog al slecht, vind-je niet? Ik zou er niet graag met bloote voeten op lopen.’

‘Dat hoeft ook niet.’

‘Verbeeld-je. Wacht maar, zoodra er nieuwe

matten zijn dan.... lekker, geen kousen of schoenen, maar muiltjes, die je één, twee, drie, uitschopt en dan op bloote voeten.'

Gonne zuchtte, terwijl ze zich dwong. kalm te zeggen: 'Als jij wilt en Papa vindt 't goed, kun-jij Mama's kamer krijgen, dan neem ik mijn oude kamer.'

'Zoo ver van me af, ajakkes! Laat dan liever een bed voor jou in de kleedkamer zetten.'

'Och! nee, Liekie, heusch, ik zou aan dien kant niet kunnen slapen.'

'Je denkt ook alleen maar aan je zelf en hebt nooit iets voor een ander over,' zei Liekie driftig. 'Zoodra iets tegen jou gevoel strijdt, dan is 't ook uit. Je kon toch ook wel eens aan mij denken.'

't Is goed, ik zal er een bed laten neerzetten, 't beste zal zijn mijn eigen bed uit mijn vroegere kamer; zou de *kebon* 't met den *spen* kunnen doen?'

Liekie lachte, blij haar zin te hebben gekregen.

'Nu, je weet, de huisbedienden zijn er nooit toe te krijgen om meubelen te versjouwten en de *spen* moet zoo aanstonds met 't bedienen helpen. Er schijnt er maar één te zijn.'

'Eén huisjongen is toch wel genoeg.'

'Hm, vroeger waren er twee en dan nog zoo'n halfwasje voor Jack. Tot nu toe heb ik ook maar

één *baboe* ontdekt, we dienen toch ieder onze lijfmeid te hebben en dan een *djahid*.’

‘Kindlief, waar zouden wij nu een naaister voor noodig hebben? We hebben in Holland toch wel geleerd ons goed heel te houden.’

‘In Indië hoort 't er bij; in Mama's tijd waren er wel twee of drie. Maar... om nu nog eens op de bedden-quaestie terug te komen. Ik zal den *kebon* zeggen een paar koelies te zoeken.

Je ziet, ik ken 't Indische leven nog op een prikkie, en ik vind 't zalig weer terug te zijn - en jij?’

‘O! nee.... ik vind 't vreeselijk hier in huis, zonder Mama....

En je verlangt zeker naar je Henkie?’

‘Toe dan Liekie.’

‘Hemel! daar komt *Nonna* Pien, zeker om te vragen of we willen rijsttafelen.’

Het was werkelijk een keurig maal, dat de meisjes voorgezet werd. Eerst een kop goede *kaldoe*, wel niet gelijkende op Hollandschen bouillon, maar voor Indië, 't weinig krachtige vleesch in aanmerking genomen, uitstekend.

Daarna een groot diep bord met dampende, kurkdroge rijst, stukjes kip met een verrukkelijk kerri-sausje, dan heerlijke *sambals*, smakelijk bereide *sajors*, krakende *kroepok*, een garnalen-

ommelet, die zelfs Gonne alle eer aan deed, en dan nog gevulde garnalen, van die groote, een vinger dik. En gebakken vischjes en *Kakap* in 't zuur en fijn gekruide *ketimoen* en natuurlijk *pergadel* en *bah-mie* en kip onder een paar andere vormen. De vrij groote tafel stond vol.

Gonne vond 't een verkwisting, wel wetende, dat er van dat alles, over een uur, niets meer over zou zijn, doch dat 't alles door de bedienden, die 't met eenvoudiger kost konden stellen, verorberd zou worden.

Liekie genoot en dacht onwillekeurig aan de Hollandsche koffietafel met de eeuwig belegde boterhammetjes, met doorzichtige plakjes worst of sneedjes kaas.

Zelfs het bier, dat ze in Holland, waar 't zooveel beter en krachtiger was, versmaad had, leek haar nu een godendrank.

Een koek, met kanariezaad geparfumeerd, door *Nonna* Pien gefabriceerd, leek haar 't zaligste dessert, gevolgd door *papaja's*.

Wel een beetje een sinjo-versnapering en dat na de rijsttafel, maar toch zalig.

Iets lijkende op meloen maar oneindig veel saprijker en aromatischer.

‘Liekie, pas toch op. Je eet te veel.’

‘t Is zoo lekker! Heb-je ooit zulke *dèndèng*

tjêlang geproefd? Denk toch eens, Gonne, hoe veel ruimer 't leven hier is dan in Holland. Vergelijk nu toch een zoo'n dikke vette papaja met een mager jutje!

En Liekie schaterde 't uit en kroop met een voldaan gevoel van verzadigde weelde achter den *klamboe*.

Hoofdstuk VI.

Bedroevend Resultaat.

Liekie's ingenomenheid bleef toenemen.

Niet alleen, dat ze 't materieel zooveel beter had, maar het geheele leven viel meer in haar smaak.

En dan ook, hier had ze een zeker *prestige*, dat ze in Holland gemist had.

Daar was ze altijd min of meer: 't Indische kind' geweest, terwijl 't feit, dat ze haar opvoeding in 't moederland genoten en daarna wat gereisd had, haar in de oogen van haar tijdgenootjes releveerde.

Al heel spoedig zat Liekie, 'dik in haar vriendinnen,' zooals ze 't zelve, spottend, noemde.

Reeds den dag, na haar terugkomst, werden de zusjes verrast door ochtendbezoeken der buurdames.

Gonne vond 't vreemd en was verlegen met ontvangen, maar Liekie nam de *honneurs* waar, alsof ze het jaar en dag gedaan had.

Als bij intuïtie raadde ze wat ze zeggen en hoe ze zich gedragen moest.

Ze gaf braaf op 't moederland af, had de menschen er stijf en stug en vervelend gevonden, toonde zich innig gelukkig weer terug te zijn in haar lekker Indië, liet haar japonnen en verdere kleedingstukken zien, was bijzonder gul in 't uitleenen van patronen en modellen; gaf *printah* om ijswater, stroop en *kwé-kwé* te presenteeren en nam iedereen in door het liefvallige en voorkomende van haar optreden.

Terwijl Gonne, alleen reeds door de omstandigheid, dat ze door haar jonger zusje verdrongen en overschaduwde werd, iets onhandigs over zich kreeg.

En dan, ze was zoo wanhopend precies.

Zoodra Liekie iets zei, wat nu niet juist was, gaf ze haar afkeuring, door taal en teekenen, maar al te duidelijk te kennen.

Zoo op een ochtend.

Twee dames, moeder en dochter, kennissen van kennissen van vroeger, waren op visite.

‘En?’ vroeg de oudere dame, misschien niet geheel zonder bijbedoeling. ‘U hebt immers nog

een broer ook, die, naar ik meen, veel ouder is dan u?’

Gonne keek verlegen en antwoordde ontwijkend: ‘Ja zeker, we zijn met ons drieën.’

Maar Liekie, met een zekerheid, die aan 't brutale grensde: ‘Jack is nog in Europa, op een handelskantoor in Parijs, Papa wilde, dat hij eerst nog wat zou leeren.’

‘In Parijs, och ja, en bent u bij hem geweest?’

‘We hebben, vóór ons vertrek, een maand met hem in Parijs doorgebracht.’

‘Nu Lousje,’ zei de moeder, ‘dat is iets voor jou. Mijn dochter is op school geweest in Parijs, ja? Drie maanden, kent Parijs boven op haar duimpjes. Prettig, nu kun-je over praten.’

En Liekie, in 't minst niet geëintimideerd: ‘Och! wij hebben eigenlijk bitter weinig van Parijs gezien. Doordat we pas in den rouw waren voor Mama, gingen we nergens naar toe en verdeelden we onzen tijd tusschen het *Bois de Boulogne* en de *Louvre*.’

Waarop de bezoeker, met een blik van herkenning inviel: ‘O! ja, daar zijn wij ook geweest, prachtig ja, al die japonnen en hoeden en zijden rokken, om je arm te koopen. Ze sturen altijd nog boekjes, ja, zoo aardig en ik ben toch maar een paar keertjes geweest. Voor 't eerst was

toch zoo gek, zal nooit vergeten, is om je dood te gieren. Mijn man en ik hadden Lousje weggebracht en wij komen in ons hotel terug zoo verdrietig en stil, weten niet wat te doen.

‘Net komt een vriend van mijn man, niet zoo heele goeie *sobat*, maar een kennis van de boot en hij zeg zoo: ‘Moet naar de *Louvre* gaan.’

‘s Middags zeg mijn man: ‘Wat vind-je? Nou, ik wil wel, maar ik moet nog eerst naar de naaister, en toen verzin ik zoo:’ Weet-je, ventje, wij nemen een wagen en jij brengt mij eerst naar de mevrouw om te passen en jij rijdt dan door en begint vast te kijken in de *Louvre* en stuurt mij den wagen terug. ‘Nee,’ zeg mijn man, ‘veel te omslachtig en te duur, zoo lang een wagen. Als jij klaar bent, neem ook een wagen en zeg maar: *Louvre*, koetsier weet wel. En als wij mekaar niet vinden, allebei terug om zes in 't hotel.’

‘Nou, ik doe precies, ik zeg: ‘*Louvre*’ en de koetsier brengt me en ik zie van alles, maar niet mijn ventje. *Soedah*, ik vind niet zoo erg en heb pret in mijn eentje om al die mooie dingen, kijk mijn oogen der van uit.

‘Om zes uur denk ik: ziezoo ik ga terug, want je wordt toch moe, aldoor zoo te drentelen; ik roep weer een koetsier en geef ons hotel op en toen ik der kom, is mijn man der ook.

‘Niks boos; ‘t was er zoo groot,’ zeg hij, ‘kan mekaar toch niet vinden.’

‘En ik vertel zoo: ‘Man, man, wat een pracht van japonnen en mantels, ja?...

‘En hij lacht maar: ‘Nou, dat was juist 't mooie, dat de dames in de *Louvre* ze niet aan hadden.’

‘Nou begrijp ik toch niks van en vraag: ‘Wat heb-jij toch gezien?’

‘Allemaal beelden van marmer,’ zeg hij, ‘en schilderijen.’

‘En alles, zoo als in een mode-journaal?’ vraag ik.

‘Nee,’ zeg hij, ‘heelemaal niet.’

‘Waar ben-jij dan geweest?’

‘Wel, in de *Louvre*.’

‘Ik ook.’

En toen vertellen wij 's avonds aan dien meneer en die zeg: ‘Ja, natuurlijk, der zijn er twee hier, één voor de de dames met allemaal toilet-artikelen, zonder menschen er in, en één voor de heeren, net andersom, heeren en dames zonder kleeren, en ook schilderijen.’

‘Wat een stad toch,’ en mevrouw proestte 't nog uit.

Liekie deed, alsof ze 't verhaal aller-amusantst vond; Gonne kon 't niet anders dan grof-banaal vinden.

‘Jij bent veel ouder dan je zusje, ja?’ zei de dochter, blij nu eindelijk eens aan 't woord te komen en zich vèr wenshende onder de lange *tjarita* van haar moeder, waarvan slechts de *quintessence* waarheid was. Een, uit Indië terugkeerend, echtpaar was zoo iets eens overkomen, doch haar ouders niet. 't Aanhooren er van maakte haar altijd uit haar humeur, 't geen ze nu op Gonne wreekte.

‘Ja, ik ben negentien.’

‘Gunst, ik dacht jij minstens vijf-en-twintig. Ben-je negentien, zoo? Nu toch oud genoeg voor een *laki*, vooral als je er zoo deftig uitziet.’

‘Mijn zuster hoeft hier niet naar een man om te zien,’ viel Liekie, voor haar, scherp in. ‘Ze was al geëngageerd, vóór we uit Holland weg gingen, met een land-eigenaar, Baron de Berg van Wageningen. Hij heeft een van die groote wandelbuitens, u weet misschien wel, mevrouw, zooals je bij Arnhem hebt, zooals Rozendaal en Mariëndaal.’

Mevrouw had er nooit van gehoord, maar deed toch, alsof ze er alles van wist.

Lousje vroeg of Liekie ook lust had lid te worden van haar tennis-club.

‘Je kent toch zeker wel?’

‘O! ja, in Holland hadden we onze eigen *tennis-court*.’

Toen de bezoeksters weg waren, vroeg Gonne streng, wat die onzinnige leugens toch beduid hadden?

Liekie proestte 't uit.

‘Ik vind er heusch geen aardigheid aan, zoo te liegen en te bluffen.’

‘Och! met zulke menschen; in de *rimba* moet je met de tijgers brullen. Denk-je, dat alles wat Lousje en haar moeder vertellen, zuivere waarheid is? Die houden van een beetje jokkentjes, zooals ze 't noemen.’

‘Ik vind 't meer dan schande, ik vind 't gewoon mensch-onteerend om zulke praatjes te verkoopen en zoo te snoeven. En dan over Hendrik; waarom moest-je een Baron van hem maken, dat was toch niets dan kinderachtig opsnijden. En dan ook.... Liekie, je moest niet zoo doen... alsof ik geëngageerd was, Papa wil er niets van weten en 't kan nog jaren duren, vóór Hendrik's positie zóó is, dat we er op kunnen trouwen.’

‘O! jou slimmert,’ riep Liekie, op een overdreven *nonna*-toontje uit. ‘Jij denkt, als niemand weet, komt er misschien nog wel eens een ander om mij. En dan, jij trouwt maar en denkt niet aan die arme zus van jou. Dank je wel.... ik zeg iedereen: “Gonne niet vrij,” anders kijkt er misschien één naar jou en niet naar mij, ja?’

‘Zwijg toch, kind,’ riep Gonne, driftig, uit. ‘Hoe kom-je aan die ellendige theorieën? Ik kan Hendrik wel trouw blijven, al bazuin ik 't niet uit, dat wij elkander beloofd hebben om op elkander te wachten. En, wat jou betreft, je bent toch veel te jong om aan trouwen te denken. Ik zou den man, die jij kreeg, en 't huishouden, waarvan jij aan 't hoofd zoudt staan, bitter beklagen.’

‘Zoo? Verbeeld-je. Ik zou een man best weten te amuseeren en, als ik wil, kan ik wat goed als vrouw des huizes optreden.’

‘Waarom doe-je 't dan hier niet? Ik heb je zoo dikwijls gevraagd, je toch wat meer met 't een en ander te bemoeien. Je kunt het, dat is waar, en beter dan ik, maar je doet het eenvoudig niet. Zoodra ik je iets vraag, is 't genoeg voor jou om het tegenovergestelde te doen. Op den ochtend van onze aankomst waren we al dadelijk overeengekomen, dat *Nonna* Pien, hier weg moest, jij zoudt er met Papa over spreken en je invloed gebruiken. Dat is al drie weken geleden en 't mensch is er nog. En niet alleen, dat je niet op haar weggaan aandringt, maar je bent dikke maatjes met haar en speelt en stoeit met de kinderen, 't geen niet te pas komt.’

‘Och! jij hebt ook altijd wat. Als jij 't huis-

houden, op zijn Indisch, niet *kunt* en ik 't niet *wil* doen, dan moet er toch iemand zijn.'

'Ik heb niet gezegd, dat ik 't niet kon, ik heb alleen maar geklaagd, dat jij je er niet wat meer op toelegt. Zooals 't nu is, kan ik 't niet, dat is waar. *Nonna* Pien bemoeit zich met alles en zoodra ik wil optreden, dwarsboomt ze me of stelt ze mij, tegenover Papa en, wat erger is, tegenover de bedienden, in een bespottelijk daglicht....

Jij bent ook dadelijk zoo beleedigd. Ze is juist leuk; en de kinderen ook. Ik ga 't kleintje, dat van 8 jaar, Mina, aannemen als mijn *anaq mas*. Je weet, zoo'n bevoorrecht slaafje is een der attributen eener Indische huisvrouw.'

'Je moest liever wat ijveriger zijn en niet den heelen dag luieren, dan zou je dichter bij 't ideaal van een Indische huisvrouw komen dan door een kind aan te nemen. Bovendien, daarvoor moet-je een echt Inlandertje hebben en geen sinjo-kind.'

'Ze is zoo aardig, die Mina,' vervolgde Liefkie, zonder op 't gezegde harer zuster te letten. 'Ik zeg je eerlijk, als ik *Nonna* Pien en de kinderen niet had, dan zou ik me doodelijk vervelen.'

'Dat komt alweer, omdat je nooit iets uitvoert. Luister nu eens even kalm, Liefkie. Als je mij 's morgens, tot een uur of negen, met 't huishouden hielp, konden we 't best, zonder *Nonna*

Pien af, en dan moest je wat lessen nemen. Elken middag één uurtje, dat is alles, wat ik van je vraag. Fransch, Engelsch, Duitsch en Ne derlandsche letterkunde, elk eens in de week en twee keer muziek. Dat zou je zoo helpen.'

'Denk-je, dat ik lust heb nog als een klein kind naar school te gaan?'

'Dat is heelemaal niet noodig, dat zou niemand van je vergen. Er is zeker wel de een of andere onderwijzeres hier, die je les zou kunnen geven en als er geen is, knap genoeg voor de verschillende talen, dan zou je bij verscheiden kunnen gaan. Ze zijn 's middags toch allemaal vrij en als we bij de directrice van onze vroegere school informeerden, zou deze ons één of meer adressen geven.'

'Nou, zeg, als je niks beter weet?' vroeg Liekie, nu weer, voor de verandering, in 't plat Hollandsch overslaande. 'Een heerlijk vooruitzicht, zoo'n ris gouvernantes en dan, middag na middag, in je eentje, tegenover zoo'n juf te zitten.'

'Als je het vervelend vindt alleen, zou ik de lessen wel mee willen nemen. Ik zou 't heerlijk vinden mijn talen wat bij te houden.'

'Jakkas, wat ben jij toch braaf!'

Dat was 't eenige resultaat, dat Gonne bereikte.

Dien zelfden avond, toen Liekie met een harer nieuwe vriendinnen, in den maneschijn, was gaan toeren en Gonne met haar vader alleen in de voorgalerij zat, vond ze de gelegenheid te gunstig om die voorbij te laten gaan.

‘Gaat u van avond nog uit?’ begon ze, zich zelve hatende om dat aanloopje.

‘Misschien straks nog een uurtje naar de societeit, waarom? Wou-je ook uit?’

‘Ik? Nee....

Er lag iets in haar toon, dat haar vader aandeed.

Er waren oogenblikken, dat meneer Roodhuyzen heel week kon zijn.

Ze was toch zijn dochter, geboren uit zijn liefde voor Catherine en ze was toch een goed meisje.

Niet fleurig of vroolijk als Liekie, maar och! ze had ook zoo vroeg al de ellende van haar moeder meegemaakt.

‘En waarom zou je niet eens uitgaan, kind? Het zou je goed doen.’

‘Ik ga 's morgens, vóór 't ontbijt, en 's middags, als de zon onder is, meestal met Liekie wandelen, dat is voldoende.’

‘En verlang-je dan niet eens naar pretjes, die aan je jaren passen, naar een bal of....

Gonne keek hem verbaasd aan. Wist hij dan

niet, dat hij haar jeugd voor haar bedorven had, voor eeuwig een donkeren sluier had geworpen over haar meisjes-illusies? En dacht hij er dan niet aan, dat Mama nog geen half jaar dood was?

Altijd 't zelfde, dat als een muur tusschen haar vader en haar kwam, zoodra ze één van beiden, ook maar de minste toenadering, beproefden.

Altijd dat denken.... Ze zou er nu niet aan toegeven, doch rechtstreeks op haar doel afgaan.

‘Ik wilde u wat vragen, eens met u overleggen, vader.’

En hij, heel hartelijk en, in 't minst niet vermoedende, wat er zou komen: ‘Best kind, geef jij je hart maar eens lucht.’

‘Vindt u niet, dat Liekie en ik, met ons beiden, in staat zijn, het huishouden te voeren?’

‘Zeker, jelui bent een paar flinke, handige meisjes,’ antwoordde hij ontwijkend.

‘Waarom zendt u die.... weduwe Janssens, met haar troepje, dan niet weg?’

‘Nonna Pien?’ vroeg hij, quasi verwonderd. ‘Maar, kind, wat hindert die je? Ze is nu al zoo veel jaren hier en weet, hoe ik 't graag heb, en dan.... jelui bent geen van beiden nog op een leeftijd om zoo alleen tegenover een half dozijn inlanders op te treden. Geloof me, als er geen

huisvrouw is, heeft zoo'n huish..... hij verbeterde zichzelf, 'zoo'n juffrouw, zoo'n tusschenpersoon, veel waarde. En 't mensch is zoo bescheiden mogelijk. Ze houdt zich altijd achter. Sedert jelui hier woont, heb ik haar, na dien eersten ochtend, in 't geheel niet meer in huis gezien.'

'Begrijpt u dan niet, dat er voor mij, als uw dochter, iets stuitends in is, dat zij hier is en feitelijk den baas speelt?'

'Och! jij kunt je met niemand verdragen. Waar dat met jou naar toe moet, weet ik niet.' En toen gemoedelijk en raadgevend: 'Je moet je heusch wat leeren schikken.'

Daarop ging hij naar de societeit.

Een groote droefheid kwam, als een aanwassende stortzee, over haar heen.

Wat deed ze toch in Indië, in 't huis, waar haar arme moeder zoo rampzalig was geweest, als de twee, voor wie ze mee was gekomen van Europa, niet naar haar luisterden?

Wat ze ook zei, met goede woorden of boosheid, op een toon van gezellige gelijkheid of met een poging tot 't uitoefenen van overwegende meerderheid - bij Liekie baatte niets.

Ze scheen zich enkel tot doel te hebben gesteld, 't zich lekker te maken.

's Morgens wat slenteren en gewichtig doende

tegenover de inlanders op 't erf, 's middags en 's avonds, zooveel 't kon, zich amuseerende en daartusschen in, zoo lui mogelijk, zich slechts opheffende uit haar schommelstoel of van haar divan om zich te goed te doen aan de een of andere snoeperij. De blanke *nonna* uithangende, alsof ze nooit iets anders voor zich had gezien.

Dan opeens, een opflukking van energie, een aanvechting tot inspanning, in den vorm van uitspanning, een flinke wandeling langs 't Waterlooplein of langs Weltevreden of Molenvliet. Of wel een aandrift om van alles te koopen, op zijn echt-Hollandsch boodschappen te doen, in de Europeesche toko's op Rijswijk of in *Pasar Bahroe* bij de Chineezzen.

Dit laatste steeds met *Nonna* Pien, samen gezeten in een *dos-à-dos*.

Gonne kon noch dien plotselingen zucht tot verkwisting, noch dien lust tot 't vulgaire begrijpen.

Ze voelde Liekie van zich wegdrijven en voelde tevens, dat ze geen vat op haar had.

Ze was zich te zeer bewust van haar onmacht om een eigenzinnige perverse natuur als die van haar zusje, te verbeteren dan dat ze er nog eenige hoop voor kon koesteren.

't Was immers niets nieuws!

Toen tante Ida, die rustverstoordster, de in-

dringster, bij hen in huis kwam, had Gonne zich instinctmatig van haar afgewend, omdat ze het dreigende harer nabijheid inzag.

Maar Liekie had tantetje aangehaald en geveid, ook nadat zij moeders plaats bij haar vader had ingenomen.

Liekie was evenveel op 't Koningsplein als in *Gang Ketàpan*, waar haar moeder woonde.

Als tante haar koekjes gaf, nam zij ze met een lachje aan en ze smaakten haar best.

En Gonne, dertienjarig, vroegwijs kind toen, had er heete tranen om geschreid en had 't haar zusje nooit vergeven.

En toch.... ze had er haar best voor gedaan, terwille van Mama, die Liekie wel niet in al haar bekrompen zelfzuchtje kende, maar toch wel wist, dat Gonne veel degelijker was en moreel hooger stond,

Mama, och! arme.... ze was zoo ziek geweest de laatste jaren en daardoor apathisch en afgestompt in haar onderscheidings-vermogen.

En dan die zorgen over Jack....

Liekie was de eenige, die haar nog eens kon doen lachen en.... vergeten.

Ter wille van haar moeder, nam Gonne zich telkens weer voor, geduld met Liekie te hebben en toegevend te zijn en steeds weer stuitte haar

pogingen af op Liekie's onverzettelijken wil ten kwade.

Nu, in dit geval weer met *Nonna* Pien, Liekie was oud en wijs genoeg om te beseffen, dat 't geen pas gaf, dat zij op 't erf bleef, maar deels om haar zuster te plagen en deels, omdat zij iets ondeugends-piquants in den omgang met de *half-caste* vond, weigerde zij er met haar vader over te spreken.

En voor haar zou Papa nooit overgaan tot den stap, dien Gonne, in 't belang der eer van de familie, noodig oordeelde.

Nogmaals - wat deed ze dan in Indië?

Terwijl in Holland....

En pijlsnel reisden haar gedachten naar dien schaduwrijken, ouden tuin, waar de versterkende, verkoelende adem van Vader Rijn door de laantjes speelde. Heerlijk, in 't schemer-uur - een andere frischheid dan de avond-koelte onder de tropen.

Zoo langzaam, zoo geleidelijk, zoo teeder-bezorgd viel de duisternis er in, niet zoo snel en wreednuchter als aan den evenaar.

Zoo geheel in overeenstemming met Gonne's ernstigen aard.... zich langzaam ontplooiende en zich geleidelijk gevende....

Anders dan Liekie, met haar bruuske overgangen en onstuimige gevoels-uitingen.

Zacht als de schemering was haar liefde voor Hendrik de Berg.... ook als 't ochtendgloren.... eerst nauw merkbaar en voorzichtig oplichtende.

Ochtendgloren, na langen, duisteren nacht.

Licht was 't in heur ziel geworden.... de nevelen van twijfel waren opgeklaard... ze geloofde weer aan 't goede, aan 't edele, aan 't reine.

Zij, wanhopend kind van achttien zomers, was opnieuw gaan hopen.... wat dood was in haar was herleefd, wat gesluimerd had, was ontwaakt...

Teer en zacht was haar denken nu....

Onbewegelijk zat ze in de voorgalerij.... de gasvlam was er getemperd, doch om haar heen was een weefsel van licht.

Ze droomde.... ze voelde haar slank meisjeslichaam, in nauw merkbare, kuische aanraking, tegen hem aanleunen.... tegen hem, haar steun, haar toevlucht. Ze voelde zijn kracht.... haar zwakheid schragen.... 't was haar, als zou ze met een kleine beweging haar hoofd op zijn schouder kunnen leggen.... ze voelde zijn adem... ze hoorde zijn stem.... liefste.... mijn kindje!

Wat een klank, wat een diepte, wat een rijkdom van gevoels-schakeeringen in die enkele woorden.... Ze sloot de oogen en nog zag ze 't visioen, ze zag zich zelve, daar in dien tuin, en hem naast zich.....

‘Soerat - soerat - ada’

Met een gil ontwaakte ze uit haar geestelijke bezwijming.

De Javaansche brievenbesteller kwam een stap nader en legde de brieven, die hij aangekondigd had, op de tafel naast haar.

‘Brieven zijn er,’ had hij gezegd.

En daarvan was ze geschrikt, wijl dat Maleische zinnetje haar wakker had geschud uit haar Hollandschen droom.

Twee brieven uit Holland, beide voor haar.

Een van Linda te Klooster, een der weinige Wageningsche meisjes-kennissen, met wie ze de correspondentie had aangehouden.

En een van Hendrik!

Ze kuste 't couvert, alvorens het te openen en toen kuste ze de fijn beschreven velletjes en in haar jubelde haar jeugd van negentien jaren.

Hoofdstuk VII.

De Verloren Zoon.

Hendrik's brief voldeed niet aan 't geen ze er van verwacht had. Het was de tweede, dien ze sedert haar aankomst in Indië ontving. Ze hadden afgesproken elkander niet zoo heel dikwijls te schrijven. Hij zou haar geregeld, om de veertien dagen, met de Fransche mail, van zich doen hooren en ze zou hem met de Duitsche antwoorden.

Na een paar banale begin-woorden, schreef hij: 'En nu over iets heel ernstigs. Jack is terug...' Gonne huiverde en keek angstig om zich heen, als verwachtte ze den verloren zoon, bij zich in de voorgalerij, te zien.

'Voor een paar dagen kwam hij hier, in tamelijk berooiden toestand, aan. Het verhaal, dat hij

deed van zijn wedervaren, sedert hij Wageningen verliet, was zóó verward en blijkbaar zóó met onwaarheden vermengd, dat er niets uit op te maken viel.

‘Hij scheen zeer ontroerd, toen ik hem van den dood van je arme moeder vertelde en zei, niet zonder gevoel: ‘Als ik dat geweten had, zou ik een paar maanden eerder zijn terug gekomen, ik had de oude vrouw nog graag even de hand gedrukt.’

‘Maar 't geen hij er op volgen liet, verzwakte wel eenigszins de mate van mijn medelijden.

En ik had den ouwen heer ook wel graag hier aangetroffen, van wege de duiten-quaestie; zoo bij een sterfgeval zijn de lui nog al week en goedgeefsch.’

De uitdrukking op Gonne's gelaat werd hard en bijna dreigend.

‘Mijn arme Gonne,’ dus had Hendrik zijn brief vervolgd, ‘het doet mij zielsleed je dit te moeten schrijven..... mijn eerste opwelling was dan ook deze mededeeling aan je vader te doen, doch, tijdens zijn verblijf alhier, toonde hij niet genoegzaam toenadering om mij thans te veroorloven hem over zulke intieme familie-aangelegenheden te spreken.

‘Het is mogelijk verkeerd van mij, maar juist

het feit, dat je vader mij eenigszins uit de hoogte behandelde, maakt mij schroomvallig om met zulk slecht nieuws aan te komen.

‘Het zou zoo iets van een triomf schijnen....

‘Begrijp-je dit, Gonne? Of vind-je het laf van mij? Ik ben, in vele opzichten, niet zoo sterk en niet zoo flink als jij. Jij ziet steeds je doel recht voor oogen en gaat er op af, het koste, wat het wil.....

‘Doch om op Jack terug te komen.... zijn positie is aller-ellendigst; hij kwam hier aan, zonder één cent op zak en haast zonder kleeren. Ook zag hij er slecht en vermagerd uit. Hij wilde zoo spoedig mogelijk naar Indië gaan en verzocht mij hem 't geld voor de passage te voorschieten.

‘Nu, je kent den staat mijner finantiën; uit eigen middelen zou ik hem het benoodigde niet kunnen verstrekken en dan ook... hij is minderjarig, hij mag geen verplichtingen aangaan.

‘Ik weet wel, dat je vader een man van eer is en mij later het passage-geld zou hebben teruggegeven..... maar toch aarzelde ik het te doen; te meer, daar ik niet weet of je vader zijn overkomst goed keurt. Wil-je hem nu vragen de Maat^{dij}. ‘Nederland’ of ‘Lloyd’ telegraphisch te machtigen hem passage te geven, of beter nog mij de machtiging te zenden. Ja, natuurlijk, anders

zouden wij 't toch niet weten. Ik ben toch in 't geheel geen zakenman; gelukkig voor later, dat jij praktisch bent. Zelfs Liekie zou slimmer zijn geweest.

‘Zeg aan je aardig, mooi zusje, dat ze hier erg wordt gemist en dat er, door de Wageningsche jongelui, menige zucht aan haar adres wordt opgezonden.

‘Moeder was heel blij met het portret, dat ze haar uit Lucern zond; ze vindt het net een fantasietje. Pas maar goed op haar, anders wordt ze nog eerder de bruid dan jij en dat zou schande zijn.

‘Haar zotte invallen en vroolijke lach worden nog vaak door ons herdacht; ze was heusch als een zonnestraal in ons somber leven.

‘En, jij, mijn liefste, je waart als een stil verwarmend haardvuur....

‘O! ja, maar Jack.

‘Laten we nu dit afspreken.

‘Als je vader telegrapheert ‘eerste’ dan beteekent dit, dat hij willens is Jack's passage 1e klasse te betalen; vindt hij 't beter dat hij 2e klasse reist, dan seint hij eenvoudig: ‘tweede’. Doch is hij, om de een of andere reden, tegen zijn overkomst, verzoek hem dan: ‘Brief’ te telegrapheeren, dat wil dan zeggen, dat wij zijn brief moeten afwachten.

‘Ik zal wel zien het geld voor de passage en nog wat zakgeld, te krijgen. Jack zal hem dan wel opgeven, hoeveel 't was, en hij zal mij dat wel per wissel overmaken.

‘Jack zelf wil niet schrijven, ofschoon ik 't hem herhaaldelijk verzocht.

‘Hij is vrij lastig en geeft zich *airs*.

‘Ik heb hem nu zoowat in de kleeren gestoken, maar lang niet fraai genoeg naar zijn zin.

‘O! Gonne, het is zoo hard zoo over je eigen broer te moeten spreken, maar je bent zelve te oprecht dan dat je iets anders dan de zuivere waarheid zoudt willen hooren.

‘Jack zag er, bij aankomst, slecht uit, maar moeder's versterkende kostjes hebben hem al heel wat opgeknapt en de Geldersche eieren helpen trouw mee.

‘Je lieve, lange brief uit Port-Saïd kwam hier juist op den avond van Jack's aankomst; hij wilde dien absoluut lezen, maar dat ging toch niet.

‘Ik gaf hem wel het briefje van Liekie, met haar beschrijving van het reisgezelschap op de mailboot, dat moeder hartelijk lachen deed.

‘Ik geloof, dat moeder veel meer aan haar gehecht was, dan ze zelve wist.

‘Vreemd, twee zulke tegenstrijdige naturen, maar

Liekie's vroolijkheid deed moeder steeds prettig aan en deed haar heur zorgen vergeten. Ze zendt jelui beiden haar hartelijkste groeten, zoo ook Jack.

‘Ik voeg er de mijne bij en nog iets.... een innigen kus voor mijn lief zacht meisje van

Haar eeuwig trouwen Henk.

Jack terug!

God, dat ontbrak er nog aan. Nog meer ellende...

Gonne maakte er zich zelve een verwijt van, dat ze er zoo over dacht, dat er niet de minste vreugde, over zijn weder-opdagen, in haar hart was. Maar och! ze kende hem zoo.... en dan ook; ze kon hem 't deel niet vergeven dat hij aan 't lijden hunner moeder had gehad.

Hij was een slechte zoon voor haar geweest en had haar, op alle manieren afgezet, en bedrogen.

Liekie kwam thuis, opgewonden-lachende; als altijd, enkel en alleen vervuld van haar eigen persoontje.

‘Zoo vreeselijk leuk, Gon. Ik heb met Mary en haar broer getoerd, een aardigen man. Heelemaal niet jong, zeker wel 29, maar vreeselijk galant, kwam zoo pas van Bornëo, waar hij al een jaar of vier woont. Was dus verrukt van Batavia, dat hem een wereldstad voorkwam. We

zijn bij Versteegh geweest en hebben er heel gezellig op 't voorerf gezeten. 't Was er zalig - ik kon me niet begrijpen dat het nu, in Holland, winter is. Weet-je nog, hoe we verleden jaar, met Henk schaatsen hebben gereden?

Hè, ik ben moe en zoo warm.

Zou ik nog durven mandiën?

‘Nee, Liekie, zeker niet, zoo laat op den avond. Ik zou maar gauw naar bed gaan.’

‘Ga jij ook al? Anders blijf ik nog wat hier zitten.’

‘Nee, ik blijf ook niet langer op.’

‘Wat zeg-je dat weer op een toon, zoo melancoliek, zoo ouwe-juffers-achtig. Je bent tegenwoordig in een voortdurende stemming van lichtgeraaktheid en.... je doet je altijd beledigd voor. Niemand doet je toch wat.’

Gonne zweeg, ze kon 't nu niet over zich verkrijgen om met Liekie over Henk's brief en Jack's terugkomst te spreken. 't Onderwerp was nog te teer, ze moest 't eerst in eigen gedachten verwerken en dan ook.... Liekie was moe en 't zou haar toch zeker uit den slaap houden. Meisjes van 17 jaar behoeven nog geen slapelooze, zorgvolle nachten te hebben.

Dat zij ze had, nu ja....

Maar zoolang ze kon, zou ze haar zusje sparen.

Er was geen teederheid of liefde in dat voornemen, want Gonne koesterde noch 't een noch 't andere gevoel voor Liekie. Het was enkel het instinkt van oudere, zorgende vrouw, die 't zwakkere om zich heen, tegen de ruwe aanraking met 't noodlot beschermen wilde. En Liekie was te zeer met zich zelve vervuld om op te letten, dat Gonne iets bizonders had.

Maar den volgenden ochtend aan 't ontbijt sprak ze er, in Liekie's bijzijn, met haar vader over, heel kort en zakelijk.

‘Papa, gisteren avond heb ik, met de Fransche mail, een bericht gekregen, dat u nog meer betreft dan mij. Jack is nl. in Wageningen teruggekomen, denkende dat wij er nog met Mama woonden.’

‘Jack terug,’ juichte Liekie, zich blijkbaar niet herinnerende, hoe ze steeds met hem gekibbeld had en hoe weinig zij zich zijn verdwijnen had aangetrokken.

‘Heb-je een brief van Jack zelf! Heeft hij je geschreven?’ vroeg meneer Roodhuyzen, ietwat geagiteerd.

‘Nee.... Hendrik de Berg schreef 't mij, op verzoek van Jack en tevens.... Volgde de hoofd inhoud van Henk's schrijven.

‘Hm, tamelijk praktisch van dien vriend van

je. Als 't nu maar geen wichtig-makerij van zijn kant is om een wit voetje bij jou, en zoodoende bij mij, te krijgen.'

'Niemand, die de moeite had genomen, Hendrik te leeren kennen, zooals hij is, zou hem van zoo iets verdenken,' merkte ze, schouderophalend, op. 'Zeg nu zelf, Liekie. Is Henk er de man naar, om goed te zijn uit berekening?'

'Ik begrijp niet, waarom je zoo'n drukte maakt,' zei Liekie bedaard. 'Henk heeft niets bizonders gedaan. Hij kon onzen armen Jack toch niet weggagen als een landlooper en hij is secuur omtrent zijn centjes ook.'

'Daarin heeft hij gelijk,' gaf meneer Roodhuyzen toe. 'Ja, 't beste is natuurlijk Jack over te laten komen. En welke klasse? Hm, wat denk-jij, Gonne?'

'Hè, Papa.' viel Liekie in. 'Zoudt u er over denken om Jack, uw eigen zoon, tweede klasse te laten reizen, terwijl wij allemaal eerste zijn gegaan?'

'Ik zou sterk voor tweede zijn,' antwoordde Gonne, gewoon, als had ze Liekie's uitval niet gehoord. 'Hij zal u toch genoeg kosten.'

'Waarom ben-jij toch zoo hard voor je eenigen broer?' vroeg haar vader streng.

'Omdat ik hem ken. U weet niet, hoe hij Mama

en ons, al die jaren, heeft afgezet. Mama vroeg u toch, al heel kort, nadat we bij de familie de Berg in huis woonden, om het geld voor ons *pension* direct aan mevrouw te zenden, dat was alleen, omdat Jack Mama anders niet genoeg had gelaten om het te betalen.'

'Zoo.... hm hm.... was 't zoo erg?'

'Jack heeft nooit gedeugd,' hernam Gonne treurig. 'En voor Mama had hij heelemaal geen ontzag. Hij had onder streng toezicht moeten staan. Hij was geen jongen om zonder vader te worden opgevoed. De dag, dat wij dit huis hebben verlaten, was 't begin van alle ellende, voor Jack 't meest, 't allermeest, nog meer dan voor onze arme moeder, zij is ten minste dood.... maar Jack....

Zacht, bijna geluidloos, sprak ze. Altijd waar en oprecht, maar niet meer met de onstuimigheid, die haar als kind gekenmerkt had.

Eenvormig verdrietig was 't in haar geworden; de scherpe kanten waren er af.

Meneer Roodhuyzen wist niet wat te zeggen.... als Gonne zóó was - als ze hem vernederend duidelijk de waarheid voor oogen hield, dan waren ze niet meer vader en dochter, doch schuldige en rechter.

En dan voelde hij het vreeselijke er van om

zoo iets in zijn leven te hebben, zoo'n onoverkomelijk iets, waarvoor geen verontschuldiging was te vinden of vergiffenis te hopen.

En toch zij, Catherine, de meest verongelijkte, had hem vergeven, had medelijden gehad met zijn zwakheid, waarom Gonne dan niet?

Was zij dan zóó sterk in haar deugd?

‘Je doet net, alsof 't voor Jack ook gelukkiger zou zijn om dood te gaan,’ viel Liekie, met haar hoge stem, in.

‘Voor hem zeker... ik kan me niet voorstellen, dat Jack's leven ooit goed of gelukkig zou kunnen zijn. Een last voor zich zelf, een schrikbeeld voor zijn omgeving, en een bron van angst en verdriet voor ons.’

‘Kom, nu overdrijf je,’ begon meneer Roodhuyzen, op gemoedlijken toon. ‘Je bent een tobstertje geworden, Gonne, dat heb-je van je arme moeder....’

‘We hadden er allebei wel reden toe....’

‘En toch moet je er niet aan toegeven. Je moet trachten 't leven lichter, gemakkelijker op te nemen; je moet er over heen glijden. 't Helpt immers toch niet. Denk toch op zijn Indisch: ‘Alles komt terecht.’

‘Jack is toch ook terecht gekomen,’ lachte Liekie.

‘Als je dat terecht noemt....

‘Jack kan er nog best komen, geloof me, kind. Hij schijnt 't, tijdens zijn vrijwillige ballingschap, niet te best te hebben gehad, des te beter voor hem. Er zijn jongens, die zoo'n lesje noodig hebben. En, laten we toch niet te hard zijn; zoo dol amusant was 't nu niet in Wageningen en dat voor een Indischen jongen, zooals Jack.

‘Je moet denken, hier had hij het altijd ruim en lekker, zooals het heet, en dan is de overgang wel wat kras.

‘Enfin, piekeren helpt niet. Ik zal van ochtend nog aan dien de Berg telegrapeeren en Jack “eerste” laten komen. Ik geloof toch, dat 't beter is. Aan boord neem je zoo'n andere positie in en dat op de Hollandsche Mail. 't Kan altijd eens goed zijn voor later. En dan zal ik meteen aan mijn vertegenwoordiger in Amsterdam schrijven, dat hij terstond mijn schuld aan de Berg afdoet.’

‘En zoudt u hem niet bedanken, vader?’

‘Zeker, zeker. Of..... dat kun jij wel doen, maar niet te innig, hoor. Laat 't mij maar eerst eens lezen.’

't Laatste werd bij wijze van scherts gezegd, 't geen hem heel slecht afging.

Liekie proestte 't uit.

Gonne werd nog bleeker dan ze al was, doch zei niets.

Meneer Roodhuyzen stond van de ontbijttafel op, klapte even in de handen en beval den verschijnenden *spen* om den koetsier te roepen.

‘Gaat u met de *bendy*?’ vroeg Liekie.

‘Ja, waarom?’

‘Als u soms met een ander rijtuig ging, was ik mee gegaan. Ik heb een paar boodschappen.’

‘Ik zal wel met je mee gaan, Liekie. Over een uur ben ik klaar,’ zei Gonne.

‘Nu, overleggen jelui dat maar samen, adieu.’

‘Waarom heb-jij je der weer mee bemoeid?’ was Liekie's snibbige vraag, toen haar vader weg was.

‘Maar, Liekie, 't is toch natuurlijker, dat wij met ons beiden uitgaan dan jij alleen.’

‘'t Zou wat, in Wageningen ging ik altijd alleen.’

‘Toen kon 't niet anders; ik moest bij Mama blijven en dan ook, Liekie, daar was je een kind, hier ben je een jong meisje. Ik wou zoo graag, dat je dat, in den goeden, reinen zin, begreep.’

‘Reinen.... ha! ha!’

‘Lach niet, Liekie. Toe, spot niet met alles. Je hebt geen moeder, ik ben aansprakelijk voor je. Ik wou je zoo graag hoog en rein houden.’

‘t Is alsof... ik wonder wat zou misdoen, als ik alleen ging.’

‘Ik zie 't toch veel liever niet. Je bent heusch te vrij in je manieren. Je moet meer de vormen in acht nemen.’

Liekie slaakte eenige overdreven harde zuchten en zei toen, luchtig: ‘Toch eigenlijk wel leuk, dat Jack komt. Zou Papa 'm op kantoor nemen?’

‘Ik denk niet, dat hij van groot nut zou zijn.’

‘Als jij maar kwaad kunt spreken.’

Toen ging ze naar de binnengalerij, opende de piano, haalde een massa muziek om, speelde een minuut of tien en sprong weer op, om zich, door de overdekte gaanderij, naar de bijgebouwen te begeven.

‘Liekie, toe, ruim eerst je muziek op.’

‘Och! doe jij 't, ik heb 't zoo warm.’

‘Dan moest je niet buiten lopen.’

Liekie deed alsof ze 't niet hoorde en liep door.

Gonne was intusschen naar het vroegere boudoir van haar moeder, nu haar zitkamer, gegaan.

Ze opende haar schrijftafeltje en Hendrik's brief uit haar zak nemende, maakte ze zich gereed er op te antwoorden.

Nauwelijks was ze de lezing er van begonnen, of Liekie vertoonde zich voor het geopende raam.

‘Heb-je daar den brief van Henk?’

‘Ja, waarom?’

‘Mag ik 'm lezen?’

‘Wel nee, hoe kom-je er op?’

‘Er staan toch geen geheimen in.’

‘Dat nu niet, maar hij is toch niet voor jou bestemd.’

‘Schrijft Henk iets van mij?’

‘Niets bizonders.’

Liekie lachte.... een spottend, valsch lachje.

‘Ook niets over mijn portret?’

‘O! ja, dat wel. Wacht, dat zal ik je voorlezen.’

‘En ook niet of zijn moeder mij mist en hoe ze mijn brief vond.... dien ik op reis had geschreven?’

‘Liekie..... God.... hoe weet-je dat alles?’ vroeg Gonne ontsteld. ‘Je hebt mijn brief toch niet gelezen?’

‘Toch wel,’ antwoordde ze sarrend. ‘Van ochtend, toen jij naar de mandi-kamer was, kwam er zoo'n verleidelijk puntje van onder uit je hoofdkussen kijken.’

‘En heb-je daarvan gebruik gemaakt om mijn brief te lezen?’ riep Gonne driftig. ‘Hoe kon-je zoo iets laags, zoo iets gemeens doen?’

Toen, in snikken uitbarstende: ‘Liekie, wat ben-je toch slecht.’

‘En wat ben jij overdreven. Wat is er nu aan, dat ik een brief van mijn aanstaanden broer lees? Als 't er een van Jack was geweest, zou ik 't ook gedaan hebben. En ik heb er, in 't geheel, geen spijt van, want jij hadt me toch al die aardige zinnnetjes niet overgebracht. Henk viel me erg mee. Als ik niet te lui ben, zal ik hem een erg lief epistel schrijven om er hem voor te bedanken.’

‘Dat zul-je wel laten,’ zei Gonne, door haar tranen heen. ‘Trouwens, je zoudt je wel schamen.’

‘Ik hoef er toch niet bij te zetten, dat ik 'm weggenomen heb, al blijf ik ook beweren dat er niets aan was. Jou kan men 't nooit naar den zin maken. Als ik vertel, dat je geëngageerd bent, word-je woedend en als ik Henk als een vriend, als een broer, beschouw, ben-je ook boos. Ik wou heusch, dat jij je zelf eens in een spiegel kon zien, je karakter en je humeur dan, niet je gezicht. Ik wed, dat je moeite zoudt hebben: “aangenaam kennis te maken” te zeggen.’

En Liekie lachte en zong een paar maten van een Maleisch liedje, dat ze de kinderen van *Nonna Pien* wel eens had hooren zingen.

Daarop verdween ze weer van voor 't open raam, Gonne aan de grootste verslagenheid ten prooi latende. 't Eenige, wat ze had, Henk's

brieven, werd door haar gewetenloos zusje ontwaard, want natuurlijk had ze den vorige ook gelezen en zou ze den volgende ook even weinig respecteeren.

En dat ze er 't onkiesche, 't schandelijke, niet van begreep, dat was nog 't allerergste.

Er was iets in Jack en Liekie, een gebrek aan onderscheidings vermogen; een moreel daltonisme, een kleurenblindheid, voor wat goed en kwaad was.

Was 't niet hetzelfde, dat in hun vader, op een gegeven oogenblik, tot een hevige, noodlottige crisis was gekomen die hem niets en niemand deed onderscheiden dan zijn eigen wil?

En had datzelfde niet zijn culminatie-punt bereikt in tante Ida, die niet eens 't mijn van 't dijn had weten te onderscheiden en de plaats aan tafel en in huis en den man van haar zuster had begeerd en.... genomen?

Aan beide kanten dus, rechtstreeks van vader's en indirect van moeder's zijde, erfelijk belast met een negatief instinkt om 't goede te zien, waaruit volgde een onbedwingbare, ontembare aandrang om het slechte te doen.

Waren haar broer en zuster dan slechts twee willooze voortbrengselen van het fatum, twee incomplete hersen-samenstellingen?

Moesten ze, volgens de opvatting der moderne school van Lombroso, Ferri en adepten, als patiënten beschouwd worden, als moreele afwijkingen, als ziekte-gevallen?

Was haar vader tijdelijk ziek geweest, toen hij, van braaf echtgenoot, echtbreker en overspelige werd?

Hij had zich wel van zijn eerste vrouw laten scheiden, alvorens zich aan zijn neiging voor de tweede over te geven, maar 't feit bleef 't zelfde.

Was dat misschien het eenige lucide in zijn hersenziekte geweest?

Neen, Gonne wierp 't van zich af.....

Het mensch-zijn, toch reeds zoo zwaar voor de meesten, zou, volgens die theorie, nog zwaarder, nog vreeselijker zijn.

De geest was niet een samenstelsel van zekere atomen en cellen, zooals het lichaam, maar 't was een machine, met een drijfkracht en die drijfkracht was de menschelijke wil, de vrije wil om te zien en te onderzoeken en te zeggen: 'Dit is goed... het is mijn plicht om het te doen' en: 'dat is slecht, ik moet 't laten en ik *wil* het laten.'

Wel was de wil vaak zóó belemmerd, dat die machteloos werd, maar dat was geen reden om het pogen ten goede op te geven.

En... hier werd 't weer somber in haar denken, hier doofde de verkwikkende lichtstraal uit.... en... om degenen te haten en te verfoeien, die zich, uit geestelijke luiheid, lieten gaan of hun wil enkel ten kwade wilden gebruiken.

Jack en Liekie waren geen zieken, ze waren slecht en ze zou hun slechtheid tegengaan en bestrijden, zoo lang en waar ze kon.

Hoofdstuk VIII.

Het paviljoen bewoond.

Nadat Gonne eenigszins gekalmeerd was, bedacht ze op eens, dat ze Linda's brief nog niet geopend had. Ze wilde het lezen er van niet langer uitstellen en was er juist in verdiept, toen *Nonna* Pien zich heel bescheiden vertoonde voor het getraliede venster, waar Liefke zoeven voor gestaan had.

‘O! pardon, ik wil u niet storen, ja? Maar Kokki wacht zoo lang en als u niet stuur heel gauw naar de *pasar*, is te laat.’

‘Ik kom dadelijk,’ zei Gonne, opstaande en haar schrijftafeltje sluitende.

‘Zal ik voor u zeggen?’

‘Nee, dank u....’

‘Ja, zoo trotsch,’ klonk de opmerking der *Nonna*,

quasi tot zich zelve, maar toch luid genoeg om door Gonne verstaan te worden.

‘Och! nee, 't was heusch niet zoo bedoeld,’ hernam ze, met iets weeks in haar stem, dat er zelden in was en dat nu het hart van *Nonna Pien*, gevoelig als ze was, terstond veroverde.

Ze liep even om en was in een ommezentje door de achtergalerij in 't boudoir gekomen.

Vóór Gonne haar bedoeling kon raden, was ze reeds bij haar en zei ze hartelijk:

‘Ja, zoo *kassian!* Ik heb gehoor van de *nonna ketjil*, uw broer is terug in Golland van zoo'n mooie reis en vindt zijn Ma dood en zijn Pa weg. Zoo treurig voor hem, ja? Kan wel begrijpen u der miserabel van. Wacht maar, ik zal wel *printah* aan Kokki geven en nog wat Chineesche peren laten koopen; u goudt zooveel van. Ik zal saus van maken.’

Nadat ze Kokki de noodige bevelen hadgegeven, kwam *Nonna Pien*, tot Gonne's groote verbazing, weer terug.

‘Vraag permissie om met u te spreken,’ begon ze eerbiedig. ‘*nonna ketjil* heeft verteld, uw broer komt hier wonen. Weet u, u moet gem paviljoen geven.’

Gonne's gelaat lichtte op. Zou ze 't meenen en zou ze er werkelijk over denken om hen van

haar zeer ongewilde tegenwoordigheid te ontslaan?

Het scheen, dat *Nonna* Pien haar gedachte raadde, ten minste, ze zei: ‘Zijn kamers genoeg in de bijgebouwen voor mij en mijn arme kindertjes, die *kassian*, geen vader heb. Maar 't paviljoen is voor *toewan* Jack,’ (dat ze als *Sekk* uitsprak).

Gonne haalde de schouders op.

‘Ik zie de noodzakelijkheid van uw bemoeiingen, in deze, volstrekt niet in.

Ik bedoel zoo goed, ja? Ik woon toch zoo lekker in die paviljoen en ik zeg dadelijk - ik trek er uit.

Ik doe voor u - heb er toch geen belang bij.’

‘Maar ik begrijp werkelijk niet, waarom mijn broer in 't paviljoen zou wonen, het huis is groot genoeg. Trouwens, zijn oude kamer, met de kleedkamer er naast, is leeg.’

Nonna Pien trok een gezicht, dat volgens haar meening, aan duidelijkheid zeker niets te wenschen overliet, maar voor Gonne totaal onverstaanbaar was.

‘Och! u weet toch, zoo op dien leeftijd. En dan, zoo vlak bij Papa en de zusjes in huis, gaat niet. Heusch, u moet paviljoen geven, is veel vrijer.’

‘We hebben nog den tijd.’ zei Gonne ontwijkend.

‘Ik doe voor 't best, u gelooft toch?’

‘O! ja, dat zal wel,’ antwoordde ze, onverschillig. Nu, dit weer. Gonne voelde den zorgenlast te zwaar voor haar jeugdige schouderen worden.

Juist 't feit, dat er een kern van waarheid lag in 't geen *Nonna* Pien, met halve woorden, had aangeduid, maakte haar voorslag zoo hatelijk in haar oogen.

Waarom ze er met haar, in plaats van met haar vader, over gesproken had, begreep ze niet.

Zat er iets achter of was 't enkel maar 't toegeven aan een spontane opwelling?

Liekie had haar natuurlijk terstond verteld, dat Jack terug zou komen....

Zoo'n comediespeelster toch, die Liekie; ze had 't al een paar uur geweten en had, toen zij er aan 't ontbijt over sprak, het gedaan of ze 't voor 't eerst hoorde.

Wat ze *Nonna* Pien nu weer wijs gemaakt zou hebben? Ze had toch iets gezegd van een mooie reis.

Of was 't misschien een verzinsel van haar geweest? Ze wist eigenlijk niet, wat ze aan de *Nonna* had? Was ze eenvoudig een goedig, bemoeiziek mensch, gelijk ze zich voordeed, en bleef

ze op 't erf hangen uit gemakzucht of was ze een intrigante, voor wie men zich hoeden moest?

Gonne besloot er zich voorloopig niet in te verdiepen en nu toch eens eindelijk Linda's brief te lezen.

Het was een echt prettig, opgeruimd, nietszeggend meisjes-praatje en gaf Gonne de gewenschte afleiding voor 't oogenblik, evenals het bezoek eener oppervlakkige kennis het zou gedaan hebben.

Ze schreef ook over Henk.

‘Gisteren maakte ik een visite bij mevrouw de Berg, wij spreken natuurlijk nog veel over jelui en ik ben zeker, dat jelui beiden erg gemist wordt.

‘Mevrouw scheen er bepaald tegen op te zien den winter zoo stil in te gaan. Er was echter wel kans, dat ze de kamers, die jelui er hadt, verhuren kon en wel aan een jong econoom.

‘Naar 't zeggen is hij schatrijk en zou hij ook niet ongenegen zijn zich met Hendrik te associeeren.

‘Trouwens, jij zult wel beter op de hoogte zijn dan ik, want je zult de correspondentie wel aangehouden hebben. Nu, bloos maar niet, kindje.

‘We blozen allemaal wel eens, op onze beurt. Zelfs ik, maar dat vertel ik je *nog* niet.

‘Nee, onzin hoor, ik sta boven zulke dwaasheden en ben ik, in weken, 's avonds niet uit geweest.

‘Na de feesten is 't hier toch zoo verbazend stil; zoo'n echt slaperig provincie-stadje.

‘Mijn nichtje, dat van den zomer bij mij logeerde, heeft mij gevraagd een poosje bij haar in Amsterdam te komen. Nu, je begrijpt, zoo iets slaat men niet af....

Geen woord schreef ze van Jack, was 't toeval of opzet?

Vreemd, dat Henk niets van die mogelijke associatie had geschreven.

Misschien wilde hij 't haar niet vertellen, vóór 't een beklonken zaak was.

Zij zou er, in haar antwoord, ook maar niet naar vragen.

Vijf weken, nadat de familie op 't Koningsplein zijn terugkomst in Wageningen had vernomen, stond Jack voor hen, even onbevangen en ongegeneerd, als ware er werkelijk ook niets gebeurd.

Hij kwam er tegen de rijsttafel aan en deed tegenover zijn zusters vrij wel, alsof hij de gastheer was, die haar aan zijn disch duldde.

‘Zoo - dag Gonne - dag Liekie - ouwe heer niet thuis? En niemand aan de boot? Allemachtig hartelijk.’

‘Papa kon onmogelijk,’ verklaarde Liekie, ‘en Gonne wou niet, dat ik alleen ging.’

‘t Was geen weer,’ zei Gonne, kortaf.

‘Slecht is het zeker, wat een regen....

‘We zijn ook in 't midden van den West-moesson.’

‘Ja, hè? Treft slecht op dat punt. Toch leuk weer thuis te zijn. Jammer dat de ouwe vrouw 't niet heeft mogen beleven. 't Deed me *betoel* an, toen ik haar niet meer terug vond. Een lamme boel in Wageningen; wist niet hoe den dag stuk te krijgen. Die nieuwe snuiter is wel aardig; heeft een hoop centen.... maar schoof niet veel af..

‘Hoop 't nou eindelijk weer eens wat royaal te hebben, is de ouwe nog al *coulant*?’

Liekie zat te stikken van 't lachen en vond Jack verbazend koddig, Gonne minder.

‘Hoe was 't, bij je vertrek, met mevrouw de Berg?’ vroeg ze, ‘Hendrik schreef onlangs, dat ze ongesteld was.’

‘Ja, ze begint zoowat te kwakkelen; in elk geval zal ze niet in haar wieg gesmoord zijn, wat? Jelui moest natuurlijk wel de complimenten hebben en ik heb ook nog ergens, tusschen mijn *barang*, een pakje voor jelui.’

‘Voor ons samen?’ informeerde Liekie.

‘Dat weet ik niet. Henk zei: “daar, neem dat

mee,” en toe zei ik: “stop 't maar ergens tusschen.” God, je begrijpt, plaats genoeg.... der zat haast niks in me kisten en ik kon me niks anschaffen ook - Henk wou me geen geld geven en crediet had ik niet. Ik probeerde 't nog in Arnhem, maar kreeg overal nul op 't request. Een misselijke boel.’

En, onder 't praten door, bediende hij zich ruimschoots van alles en gaf hij allerlei bevelen aan den dienstdoenden *spen*.

‘Zeg, Gonne, wie was die knappe *Nonna*, die ik daar zooeven op 't erf zag? Een vlam van den ouwen heer?’

‘Jack, dan toch....

‘Wat dan? Verbeeld-je. Ja, ik zal me daar geneeren, Liekie is nou toch ook geen kind meer en dat in Indië. Wie is der hier grootmeester of meesteres van den wijnkelder, ik zou wel trek hebben in een cognakie. *Spada, kassi minoeman*.’

‘t Geeft je niets, Jack, Papa heeft 't likeurkeldertje in zijn kast,’ zei Gonne.

‘Nou maar, voortaan zorg-je maar, dat ik er bij kan.

‘Ja, jelui gaat zeker slapen en och! ik kan ook al niet beter doen. Mijn kamer is zeker klaar?’

‘Papa vond 't beter, dat je in het paviljoen sliep,’ het kostte Gonne moeite het er uit te

brenge; het was beslist tegen haar principes, maar haar vader was 't dadelijk geheel eens geweest met *Nonna Pien*.

‘Zoo, da's nog 's leuk. Ik zal er maar dadelijk heen stappen.’

‘Ik had gedacht, dat je, na de rijsttafel, eerst naar Papa zoudt zijn gegaan.’

‘Wel nee, veel te warm en dan.... ik zie den ouwen heer van middag toch, als hij thuis komt; zoolang zal die nog wel goed blijven en ik ook. Maar kunnen jelui me, een van beiden, ook een slaapbroek en kabaja van Papa geven, want ik heb niks bij me?’

's Middags, na de eerste begroeting tusschen vader en zoon, die van Jack's kant tamelijk koel was, zei zijn vader: ‘En wat zijn nu je plannen?’

‘Nou, dat zal van u afhangen. U moest me maar in de *Kongsi* opnemen.’

‘In elk geval dan toch als jongsten bediende.’

‘Nee, da's flauw; als men iets doet, moet men 't royaal doen. U moet me meerderjarig laten verklaren en me procuratie-houder maken.’

‘Wel, zeker en welken waarborg zou ik hebben voor de soliditeit en de betrouwbaarheid van mijn nieuwen *partner*? Nee, ventje, zoo iets zou goed zijn na een behoorlijken proeftijd; als je werkelijk toont ijver en lust te bezitten en

blijkt iets waard te zijn, dan zeg ik niet, dat ik over een jaar of twee, drie, niet eens tot een dergelijke concessie te bewegen zou zijn, maar....

‘Aan zoo'n lokaas in de verte heb ik ook niks,’ bromde Jack.

‘En ik betwijfel 't, of je 't dan nog wel verdienen zult. Je antecedenten zijn er helaas! niet naar om me veel van je toekomst te doen verwachten.’

‘t Is of ik wonder wat op mijn kerfstok had, ik heb nou niet uitstekend geleerd, dat zal ik niet beweren, maar, mijn hemel, was dat nu een leven, daar in dat gat.... in een dames-huishoudentje? Op kamers te wonen, terwijl u maar lekker hier in Batavia zat en u van den heelen rommel niks antrok.’

‘Zwijg, Jack, het past je niet je een oordeel over je vader aan te matigen.’

‘Zoo? dat denkt u maar, ik ben dan toch oud genoeg om mijn meening te hebben en te geven.’

‘Hoor eens, kereltje, jou toon is al heel weinig geschikt om iemand gunstig voor je te stemmen.’

‘U zult dan toch, op de een of andere manier, voor me dienen te zorgen,’ hernam Jack, tergend beleefd. ‘De zoon van meneer Roodhuyzen van 't Koningsplein kan niet als een koelie leven.’

‘Ik geloof niet, je ooit reden te hebben gegeven

om zoo iets te veronderstellen. Maar, met jou valt niet te redeneeren. Je kunt, van morgen af, bij mij op 't kantoor komen en er onder Frederiks werken.'

'Dien ouden boekhouder van u, die vent zal nu wel heelemaal een mummie zijn geworden.'

'Ik wou, dat jij zoo accuraat en zoo *pinter* was als die *mummie*.'

'En wat bent u van plan me te geven? Of krijg ik een ongelimiteerd crediet?'

'Ho! ho! wat. Geen cent crediet geef ik je ook, dat zal ik Frederiks wel op zijn hart drukken en mijn kassier ook. Die zal je den eerste van elke maand f 50 uitbetalen. En verder heb-je hier alles vrij en zal ik van middag met je bij den kleerenmaker van: "*Eigen Hulp*" gaan om je toilet wat aan te vullen.'

'Vijftig pop in de maand, da's ook niet veel. Nee, vader, waarachtig, da's geen maandgeld voor een man van 20 jaar. Dan beer ik immers toch.'

'Dat zul-je wel uit je hart laten.'

't Zou uw eigen schuld zijn. Ik moet fatsoenlijk mee kunnen doen met de lui en me niet hoeven te geneeren voor een paar *ringgits*.'

'Op jou leeftijd had ik ook de rijksdaalders niet zoo voor 't uitgeven.'

‘Maar, dan hadt u andere voordeelen en niet zoo'n beestachtig vervelende jeugd achter u.’

Meneer Roodhuyzen zuchtte en maakte bij zichzelf de opmerking, dat Gonnelijk had gehad en dat Jack nog alles behalve: ‘*terecht*’ was.

De samenwoning bleek niet tot de gezelligheid bij te dragen.

Alleen Liekie vond 't nog wel eens aardig met haar broer uit te gaan en had pret om zijn dwaze uitvallen en ongegeneerde manier van doen.

Op 't kantoor hield hij 't één maand lang geregeld vol en kwamen er alleen klachten van de andere klerken, dat meneer Jack's brieven en copieën niet te gebruiken waren door de vele fouten en onoplettendheden. Toen had hij er genoeg van en kwam hij er slechts een uurtje per dag, zijn overigen tijd bracht hij in de societeit met drinken of in zijn kamer met slapen door.

Na een poosje begon 't zijn vader te vervelen en hadden er telkens heftige tooneelen tusschen die beiden plaats.

‘Doe me dan in 't landelijke,’ was Jack's gemoedelijke raad. ‘Koop me een kina-land of een kleine koffie-*estate*.’

‘Je weet net zoo min iets van koffie als van kina. 't Eenige, wat jij kunt, is geld verteren.’

‘O! ja, 't is nog al heel erg, wat ik doe. Er

zijn er, onder de Batavia'sche jongelui, nog wel anderen dan ik, dat kan ik u verzekeren.'

'Met anderen heb ik niets te maken, alleen met jou en ik zeg je nu, voor 't laatst: 'Ik wil, dat je 's morgens op je tijd op 't kantoor bent en er blijft, tot de overige klerken weggaan.'

'U moest me maar liever met een van de *spens* laten brengen of door *Nonna* Pien aan een handje.'

'Je kunt met mij meerijden, dat heb ik je al meer gezegd'.

'Als gelijke ja; zoodra u mij tot uw procuratiehouder maakt, wil ik wel, maar om als de *toewan besaar* in 't rijtuig aan te komen zetten en dan, als een kwajongen, in 't achter-kantoor, bij Frederiks, te gaan zitten, daar bedankt de ondergeteekende voor.'

En Jack kwam daarna enkel maar, eens in de maand, op 't kantoor om zijn geld te halen.

Den tweeden keer werd 't hem geweigerd.

De Chineesche kassier zei eerbiedig, maar vastberaden: '*Toewan* heeft order gegeven - niets aan te doen.'

Jack verbleekte, mompelde een verwensching, die noch voor zijn vader, noch voor zijn gestaarten broeder, vleierend kon genoemd worden en.... verliet 't kantoor.

Twee dagen bleef hij weg, toen verscheen hij

weer op 't Koningsplein en dien zelfden middag werden er, op 't kantoor bij zijn vader, verschillende bons, tot een bedrag van een paar honderd gulden, ingeleverd.

Ten einde schandaal te vermijden, kreeg de Chineesche kassier bevel ze te betalen.

Jack vertelde 't als een goeie mop aan zijn vrienden er de wijsheid bij verkondigende, dat men zóó zijn vader dresseerde.

‘Wat moet ik, in God's naam, toch met dien jongen doen?’ vroeg meneer Roodhuyzen 's middags in vertwijfeling aan zijn oudste dochter, die hoewel geen teedere of toenaderende, toch een verstandige huisgenootte was gebleken.

‘Mij dunkt, het beste zou zijn, dat u hem ergens in 't landelijke zondt; hij moet dan maar als jongste assistent beginnen en langzamerhand opklimmen. Als zijn salaris aanvankelijk niet genoeg is, zoudt u hem een zeker bedrag in de maand kunnen sturen, met de uitdrukkelijke bepaling, dat 't ophoudt, zoodra hij er niet mee toekomt.’

‘Het zou misschien nog de beste oplossing zijn. Hier komt hij zeker tot niets goeds, maar... als 't er eenmaal in zit... Als ik 'm naar de een of andere negorij in 't binnenland of op Sumatra stuur, heb ik kans dat hij aan den drank gaat.’

Volgde al weer een gesprek, in een woordentwist

ontaardende, tusschen meneer Roodhuyzen en Jack.

De laatste stemde er in toe om op een land te gaan, al was 't vooruitzicht, om er als assistent te beginnen, ook beneden zijn verwachtingen.

Zijn vader beijverde zich om hem een plaatsing te bezorgen en sprak er iedereen, dien hij maar eenigszins kende, over aan.

Als zakenman was die luierende, zich verliederlijkende slungel van 20 jaar hem een doorn in 't oog en hij haakte naar 't oogenblik, waarop hij van zijn nabijheid verlost zou worden.

Er was nog een omstandigheid, die 't wenschelijk maakte.

Van de vrijheid, aan 't wonen in 't paviljoen verbonden, had meneer Jack een ruim gebruik gemaakt en, sedert kort, troonde er een alleraardigst *baboe*-tje, heel zwierig gekapt met melati en zilveren naalden in haar *kondeh*, verder met *bedak* op 't gezicht en.... tot groote ergernis van *Nonna Pien*, met een wit baadje aan.

Deze dracht, die alleen een erkende huishoudster zich zou durven veroorloven, was, in de schatting der weduwe, een ongehoorde brutaliteit. Zoo *Kembang*, zoo heette de vermetele, zich evenals de andere baboes op 't erf, in een gekleurd baadje zou hebben vertoond, zou niemand er aanstoot in hebben gevonden, maar een witte kabaja....

Zij alleen had het recht er een te dragen, want zij was met ‘eere Gods’ gelijk ze 't noemde, de weduwe van een schrijver en toch nog heel iets anders dan zoo'n inlandsche meid.

Ze had nu wel spijt de schikking van 't paviljoen indertijd zelve te hebben gemaakt, maar ze dacht niet dat meneer Sékk zoo *brani* zou zijn om het met een *baboe*, met een witte kabaja aan, te deelen.

Ze was dan ook innig blij, toen de twee, elk afzonderlijk, vertrokken. Ze liet een paar koelies zoeken om het paviljoen eens flink schoon te maken en trok er gezelligjes in, met 't vaste plan er niet meer uit te trekken.

Tenzij.... de beide dochters van meneer Roodhuyzen, de *nonna besaar* en de *nonna ketjil*, ieder een *laki* zouden krijgen en 't groote huis uit zouden gaan. Mogelijk, dat zij zich dan zou decideeren om er ook te gaan wonen.

Maar, dat was iets van later zorg.

Op 't oogenblik was 't haar een groote voldoening, dat haar witte kabaja de eenige op 't erf was.

Tweede deel.

Hoofdstuk I.

Regen na Zonneschijn.

De helft van October was 't en sedert Juli was er geen regen gevallen!

Alles was verdord en verschroeid.

Door Batavia heen ging een verpestende, heete luchtstroom, die overal dood en verderf aanbracht.

Den geheelen dag door hoorde men den eentonigen zang der inlanders, die hun gestorven verwanten of bureu uitdroegen.

De cholera had weer tal van slachtoffers gemaakt en al vleiden de menschen er zich ook mee, dat 't lang zoo erg niet was als in Semarang en dat de booze ziekte tot nu toe de Europeanen onaangetast had gelaten, zoo sloeg menig hart toch bang en prentte men 't elkander in om

toch vooral voorzichtig te zijn. Overal werd 't water gekookt en werden de meest verkoelende vruchten vermeden.

Eindelijk, 15 October, viel 't hemelvocht in stroomen, een wolkbreuk gelijk. In Buitenzorg was 't begonnen en den volgenden dag kwamen de buien in Batavia. Als manna in de woestijn werden de frissche druppelen er verwelkomd. Iedereen juichte en men riep 't elkander vroolijk toe, dat nu de ellende van den warmen moesson weer geleden was en de buien der kentering de cholera wel zouden doen verdwijnen.

'Ik had toch net zoo graag gewild, dat de regen nog één dag was uitgebleven,' zei Liekie pruilend, voor den spiegel haar mooi rose toiletje van ragfijn voile bekijkend, dat nu heelemaal niet op slecht weer berekend was.

Gonne, tot wie haar verzuchting gericht was, lag, tegen haar gewoonte, in een luierstool te soezen. Ze zag heel bleek en mat, met groote, zwarte kringen onder haar oogen en haar wangen krijtachtig wit en ingevallen.

Het laatste jaar was ook zoo moeielijk geweest, eerst die treurige thuiskomst in Indië, toen de onaangenaamheden met Jack, die hoeveel sedert verscheiden maanden in den Oosthoek van Java, toch een bron van ongerustheid bleef. En dan

Liekie, met wie ze een voortdurenden strijd had te voeren.

De warmte, die dat jaar buitengewoon was geweest, had haar erg aangepakt, hetgeen de dokter vreemd vond voor een meisje van haar leeftijd, en in Batavia geboren en opgevoed.

‘Hebt u zoo weinig weerstandsvermogen van uw vijfjarig verlof in de kou meegebracht, om nu, reeds vóór u uw picol rijst op hebt, te gaan klagen?’ vroeg hij schertsend.

Hij vond haar slap en anaëmisch en schreef haar somatose en ijzer en allerlei versterkende middelen voor, en kinine voor de koorts, die naar ze hem vertelde, haar vooral 's nachts overviel.

Juist dien middag had hij haar nog, hoofdschuddend, onderzocht; ‘Organisch is alles in orde.... en u maakt mij toch niet den indruk van bijzonder zenuwachtig te zijn. Heeft uw zuster iets, dat haar hindert?’ vroeg hij, zich tot Liekie wendende, die bij zijn bezoek tegenwoordig was geweest.

‘Juist niet, dokter, ze moest verschrikkelijk blij zijn, haar vrijer uit Holland komt vandaag hier om haar af te halen en mee terug te nemen.’

‘Zoo.... zit dat er achter, en in hoeveel tijd hebt u meneer niet gezien?’

‘t Is net zoowat een jaar.’

‘En blijft hij lang hier?’

‘Ik denk 't niet. In 't geheel dacht hij een maand of zes uit te blijven, met de reis er bij.’

‘Nu, dan moet u maar gauw met hem terug gaan, een kouden neus in Holland halen; hij zal u wel een beter recept geven, dan ik 't kan. Adieu, dames, ik kom over een dag of drie nog eens terug om te zien of de nieuwe dokter aan aan mijn verwachtingen heeft voldaan.’

Liekie bracht hem tot aan de voorgalerij en nam lachend afscheid.

Toen ze weer bij Gonne terug was, zei deze, op knorrigen toon: ‘Waarom moest-je hem dat nu dadelijk vertellen van Hendrik?’

‘Waarom niet?’

‘We zijn toch eigenlijk nog niet geëngageerd.’

‘Toch zoo goed als, anders zou hij niet hier komen. Het is wat kranig van Henk. Ik verlang heusch naar hem, *dear old boy*. En we moeten maar gauw een feestje geven.’

‘En meteen jou verloving met meneer Velterman publiek maken,’ opperde Gonne.

‘Hm, ik weet 't niet.’

‘Maar Liekie, dat wordt toch te gek. Verleden jaar heb je den armen man onverrichter zake naar Borneo teruggestuurd en nu dat je hem hier

hebt laten komen, moet je hem een antwoord geven.’

‘Een antwoord, o! dat is wat anders.’

‘Je bent toch niet van plan hem een blauwtje te laten lopen, nadat je hem, bijna een jaar lang, uit de verte hebt aangemoedigd.’

‘Ik heb hem volstrekt niet aangemoedigd. Mary pousseerde 't altijd zoo.’

‘Toen hij hier was, verleden winter...’

‘Je bedoelt zeker, toen we samen schaatsen reden?’

‘Verleden jaar dan, maar 't is nog zoo lang niet geleden. Ik geloof, dat hij hier was in December, is 't niet?’

‘Ten minste ongeveer.’

‘Enfin, toen hij dan hier was, liet je je gewillig 't hof door hem maken en ging je overal met Mary en hem naar toe.’

‘Natuurlijk, ik had niemand anders. Jij wou nergens heen.’

‘t Was nog zoo kort na Mama's dood.’

‘Ik ben tenminste blij, dat 't rouwjaar nu uit is.... en ik weer kleuren mag dragen,’ en, met welbehagen, keek Liekie naar den zachten gloed van haar japonnetje, dat haar bijzonder flatteerde.

‘Je hebt je nog al niet streng aan je rouw gehouden.’

‘Hè, ik heb toch enkel wit en grijs en zwart gedragen, geen rose of blauw lintje zelfs. Maar nu ga ik mijn schade inhalen. Ik heb een hoed ook besteld bij dit pakje. Heel grof rose stroo, opgemaakt met witte kant en smalle zwarte fluweeltjes, een beeld....

‘Voor wien, heb-je 'm besteld? Voor meneer Velterman?’

‘Dat wou die wel?’ antwoordde ze lachend.

‘Liekie, zeg nu ernstig. Houd-je van 'm?’

‘Jawel,’ zei ze, met Indische gerektheid.

‘Genoeg om met hem te trouwen en, wat meer is, om hem trouw te blijven?’

‘Dat weet ik niet, dat zou ik eerst moeten probeeren.’

‘Liekie, men speelt niet met een man en dan met een ernstigen man als Hugo Velterman. En hij houdt heel veel van jou, anders zou hij niet nog eens hier zijn gekomen. Denk toch eens aan heelemaal van Oost-Borneo, alleen om jou te zien.’

‘En jou Henkie komt wel heelemaal uit Holland, o! Gon! wat moeten wij toch een paar beelden van meisjes zijn om zulke trouwe ridders te verdienen.’

Gonne glimlachte witjes.

‘Foei, maak nu niet altijd gekheid, je dient je heusch te decideeren; van ochtend was meneer

Velterman hier bij mij en vroeg hij mij of ik eens met je wilde spreken.’

‘Dat kan hij toch zelf wel doen.’

‘Hij zegt, dat jij er altijd om heen draait. Eigenlijk was zijn visite tamelijk mislukt, want juist, toen hij begonnen was mij in zijn vertrouwen te nemen, werden we gestoord, Ik geloof, dat *Nonna* Pien binnen kwam.’

‘Weet-je, wat 't is, Gonne? Ik houd wel van Hugo, ik vind hem heusch nog den beste van allemaal, en zijn positie is ook heel goed; mijn-ingenieur met een mooi traktement en een aandeel in de winst. En dan is hij heelemaal vrij en heeft hij geld van zich zelf.’

‘Schrikt 't je dan af om naar Borneo te gaan?’

‘O! nee, wel leuk juist; ik houd van Indië en 't leven is daar nog veel vrijer dan op Java. En dan wel aardig, in Koetei, met 't hof van den sultan. Och! nee, daar zou ik niet tegen opzien, maar er is iets anders, hij heeft een dochtertje, en ik heb geen lust om een kind van een Inlandsche meid op te voeden.’

‘Hoe weet-je dat? Heeft hij 't je gezegd?’

‘Ik weet 't van Mary, die heeft 't me verleden jaar al verteld. Toen hij hier kwam, was de moeder pas dood, hij scheen nog al met haar op te hebben gehad en trok 't zich erg aan.’

‘Ja, zie-je, dat is een reden....’

‘Och! eigenlijk niet,’ hernam Liekie luchtig, ‘ik zou me er niks voor geneeren om zoo'n kind ergens uit te besteden. Enfin, ik zal nog eens zien, wat ik doe. Eerst moet ik broer Henk ontmoeten.’

‘Hij zal nu wel in Batavia zijn. Leuk wel van hem om eerst naar een hotel te gaan, maar wel stijf. Straks komt de wagen voor en gaan we hem halen, ja? Papa en ik.... heel deftig. 't Heeft me wat een moeite gekost, vóór Papa er toe te bewegen was, maar dat vind ik nu zoo hooren. Jij blijft thuis om 'm te ontvangen.’

‘Ik kon eigenlijk best meegaan.’

‘Dat zou nou toch al zoo verkeerd mogelijk zijn. Ten eerste zou 't niet staan. Verbeeld-je, 'm in 't hotel, voor al die vreemden, te ontmoeten. Van avond zou heel Batavia weten, hoeveel zoenen jelui mekaar gegeven hadt.’

‘En dan, je bent er niet sterk genoeg voor. Als jij, midden over dag, uit zoudt gaan, zou je van avond op zijn. Ik ben heusch beter voor je dan je denkt.’

‘Je hebt misschien gelijk, maar zou hij het niet onhartelijk vinden, dat ik niet kom?’

‘Wel, nee, hij kent je toch. Of hij veranderd is? Flauw eigenlijk, dat hij nooit een portret heeft

gestuurd. Ik zal er hem eens flink over onder handen nemen.’

‘Nee, Liekie,’ protesteerde Gonne. ‘En dan... denk er aan, dat je niet te luidruchtig of te vroolijk bent. Hij zal er wel niet toe gestemd zijn. Hij heeft toch ook een treurig jaar achter zich door de ziekte en den dood van zijn moeder. Arme jongen, hij hield zooveel van haar.’

‘Kom, daar zou ik nu maar niet over tobben. Ik wou, dat Papa maar kwam, ik zal maar vast mijn hoed opzetten, mijn witten matelot, hé? Zoodra wij weg zijn, mag je wel met kleeden beginnen. Zal ik *Saridja* zeggen je rose japon uit te krijgen....

Van den woordenvloed, dien haar zusje, vóór ze uitging, over haar had uitgestort, had ze slechts den raad onthouden om haar rose japon aan te trekken.

Ze hadden zich pas allebei een paar gekleurde toiletjes laten maken. Liekie had er zoo om gezanikt en Gonne wilde haar niet altijd contrarïeren.

In de laatste dagen was Liekie wel wat handelbaarder geweest, vooral sedert ze had gehoord, dat Henk zou komen. Ze verheugde er zich heel erg op, te veel, naar Gonne's zin.

Ze was bang, dat Liekie's luidruchtigheid hem zou storen in zijn smart-stemming.

Arme Henk! En ze was nog al zoo vaak verdrietig geweest, omdat zijn brieven haar zoo weinig voldeden.

Ze was misschien ook te veel-eischend geweest en hij kon niet weten, met welk een innig, vurig, ziels-verlangen ze er naar uitkeek.

Ze had, door een Chinees, een kistje met een geheim slot laten maken en daarin had zij ze bewaard, die dierbare afgezanten van haar liefste in Holland. O! wat ze geleden had, toen ze zoo'n poos niet van hem had gehoord. Hoe vaak ze zich zelve lange brieven met diplomatische wendingen of korte zakelijke telegrammen aan Linda te Klooster in de pen had gegeven, schaamde ze zich te bekennen.

En dan, daartusschen, een opleving van de oude, driftige Gonne van vroeger. Ze liet niet met zich spelen, ze wilde vóór alles waarheid en oprechtheid. Ze zou 't hem op den man- af vragen. Hield hij nog van haar of niet?

Om daarna in woede op zichzelf te ontsteken en zich zelve uit te maken voor al wat leelijk was.

Hoe onvrouwelijk om zoo te zijn; was haar liefde dan zoo oppervlakkig, dat ze geen geduld kon oefenen en niet wist te lijden?

Kon ze hem dan niet vertrouwen? Wilde ze 't

dan niet aan hem overlaten, in de zekerheid, dat hij ten beste zou handelen?

En toen, na 't zwijgen, dat meer schuld had aan haar slecht uitzien dan de hitte van den drogen moesson.... op eens die twee brieven, kort na elkander.

De eerste, alleen de doodstijding zijner moeder bevattende, met eenige hartelijke woorden en toen een langere vol bijzonderheden.

Bij den dood zijner moeder was 't gebleken, dat de finantieele toestand beter was dan hij gedacht had. Haar eigen fortuintje had ze steeds door een harer vrienden, een notaris in Arnhem, laten bestieren en nu kwam 't uit, dat hij niet alleen zijn bezitting vrij kon maken, maar dat hij tevens een aardig kapitaaltje had om mee te beginnen.

Daarbij kwam, dat de associatie, waarvan reeds lang sprake was, werkelijk tot stand was gekomen.

Zijn deelgenoot had geld en, met hun beiden, zouden zij heel wat uit den vetten, vruchtbaren grond kunnen halen.

't Eenige, wat er mankeerde, was een vrouw in huis en, om die leegte aan te vullen, zou hij naar Indië komen en dat wel zoo spoedig mogelijk, omdat hij, in den winter, 't best gemist kan worden.

Jhr. Maringa, zijn deelgenoot, kon 't wel alleen af. En een week na de ontvangst van dien zaligen brief, kreeg ze een telegram uit *Tandjong Priok*, haar meldende, dat Henk aan was en vandaar naar het Java-Hotel zou gaan. Daar moest ze hem laten weten hoe laat ze hem kon ontvangen. Liekie had daarop met haar vader getelephoneerd en toen dat niet hielp en Papa zich onwillig toonde de, door haar verlangde, *avances* tegenover zijn aanstaanden schoonzoon te doen, liet ze inspannen en reed ze naar zijn kantoor, in de benedenstad, toe.

Dat ze onderweg den, door haar beschreven, rose hoed kocht en afspraak om dien, tegen den namiddag, te komen halen, vertelde ze er niet bij.

Dat merkte Gonne eerst later, toen ze er mee thuis kwam, in gezelschap van haar vader en Hendrik de Berg.

Goden! welk een contrast, de twee zusters, haast even groot, als toen de mooie Ida van Kampen uit Holland aankwam en Catherine reeds door haar doodelijke kwaal was aangetast.

Maar Gonne was niet ziek op die manier; gelijk de dokter nog dien zelfden middag gezegd had, zij had geen enkel organisch gebrek - ze zag er enkel slecht uit en was lusteloos en apathisch.

Ze had er niet toe kunnen besluiten, haar nieuw rose kleedje aan te trekken; ze vond dat het te fleurig en te frisch voor de gelegenheid was.

Arme Henk, hij was zoo innig aan zijn moeder gehecht geweest en ze wist, bij droevige ondervinding, hoe elk weerzien van een bekende de wonde op nieuw deed bloeden,

Eigenlijk had zij meer tegen hun ontmoeting opgezien dan er zich op verheugd.

Ze had een eenvoudig licht grijs japonnetje aangetrokken en er zelfs den *écru* kanten kraag, die er *relief* aan gaf, afgelaten.

Als een jonge geestelijke zuster, vol ingehouden ontroering en innerlijke wijding, zag ze er uit.

En Liekie, zoo heerlijk mooi in den vollen bloei van haar zeventien jaren, de wangen met een blos, die zelfs de tropische hitte niet had kunnen tanen en een uitdagende schittering in haar oogen. Voor een provinciaal als Henk de Berg zag ze er uit als een mode-popje, zoo pas uit een der eerste magazijnen gekomen en zelfs voor iemand meer verwend dan de eenvoudige Gelderschman, was Cornelia Roodhuyzen, in haar rose toiletje met den grooten hoed, die voor haar gemaakt scheen, een verleidelijke, ja, een begeerlijke, verschijning.

En dan dat leven, die tinteling, die gemodu-

leerde stem, enkel vleiende woordjes voortbrengende of zich uitende in dartele plagerij.

Gonne was te aangedaan om te spreken,

Als naar een zieke, angstvallig en eerbiedig, trad Hendrik naar Gonne toe, haar den koelste aller kussen op 't voorhoofd drukkende.

't Was of hij vreesde door Liekie uitgelachen te worden. Maar zijn toon was hartelijk en zelfs teeder, terwijl hij zei:

'Je bent ziek, mijn arm kind.'

En zij, zich tegen hem aan nestelende: 'Nu, niet meer.'

'Gonne, gaan we niet thee drinken?' vroeg haar vader, niet uit plaaglust om 't nauw begonnen *tête-à-tête* te storen, maar enkel, omdat hij na zijn, ongewoon verlengd middag-ritje, naar zijn kopje thee verlangde.

'Ik zal laten klaar zetten, Papa.'

'En zal ik nu eens de *honneurs* van de theetafel waarnemen?' vroeg Liekie, met aardige liefde. 'Dan kan Henk eens zien, dat ik 't ook wel, zonder morsen, doen kan? Weet-je nog, in 't groote preeel, hoe ik 's avonds thee heb gezet, terwijl de anderen aan 't morellen schoonmaken waren? En hoe je arme moeder zich ergerde, omdat ik zoo onhandig was? *Kassian* ik heb zoo veel aan haar gedacht.'

En Liekie zuchtte en keek, gedurende een paar seconden, heel ernstig.

Toen ging ze naar haar slaapkamer, zette haar hoed af, kamde heur haar wat op, lachte haar spiegelbeeld toe en ging, met veel bedrijvigheid, voor de thee zorgen.

Gonne herstelde zich langzamerhand en, uit haar bleek gezichtje, straalde een blik van innige tevredenheid, die er in lang niet op was geweest.

‘Ik denk haast, dat je liever iets anders dan thee hebt, je bent 't 's middags niet gewend. Zal ik je een glas limonade laten geven of een glas sherry of iets meer Hollandsch?’

‘Nu, als Liekie me een kopje thee zou willen geven, zou ik 't wel erg graag hebben.’

't Speet Gonne nu, dat ze zich haar werk uit de handen had laten nemen en dat Liekie, en niet zij, haar aanstaande, de eerste versnapering in haar vaders huis aanbood.

‘Je blijft toch eten?’ vroeg ze, verlegen.

‘Ja, zeker, je Papa heeft mij gevraagd en ook te logeeren, maar ik weet niet of... dat wel...

Natuurlijk, waarom niet?’

‘Ik heb 'm ook gezegd,’ viel meneer Roodhuyzen in, ‘dat men, hier in Indië, niet zoo stijf op dat punt is als in Holland en dan ook.... ik moet jelui beiden, jou Gonne, en u, meneer de

Berg, op 't hart drukken, dat ik nog geen officieële verloving tusschen jelui erken. Ik ben er zeer opgesteld, dat meneer de Berg hier een maand als gast, als vriend, logeert en dan zullen we verder zien. Onder de gegeven omstandigheden acht ik een nadere kennismaking voor ons allen zeer gewenscht.'

'Wat mij betreft, schik ik mij gaarne naar uw verlangen, dat mij hoogst billijk voorkomt. Ik ben u zelfs al zeer dankbaar voor uw vriendelijke gastvrijheid, het is meer dan ik had durven hopen. Het eenige, wat ik u in overweging durf te geven is, dat mijn verlof beperkt is. Ik vertrouw dus, dat u onzen proeftijd niet zult willen verlengen en u daarna niet te lang tegen de vervulling onzer wenschen zult verzetten.'

'Uit welke fraaie stadhuiswoorden, ik meen te verstaan: "als de maand om is, laat ons dan zoo spoedig mogelijk trouwen," merkte meneer Roodhuyzen, met een gedwongen lachje, op.

We zullen zien. In elk geval hebben we nog den tijd en moet u.... of ik zal maar zeggen je, maar eens goed rondzien. Indië is een kijkje overwaard.'

'Dat is zeker.... afgescheiden nog van het doel mijner reis, reken ik 't een bijzonder voorrecht dit heerlijke land te zien. Ik hoop zelfs nog

een uitstapje in de Preanger te maken. Ben-jij daar ooit geweest, Gonne?’

En toen ze hem verteld had, dat ze niets van Java kende dan Batavia en Soekaboemie, vervolgde hij: ‘Nu, maar, dat zou dan een uitstekende gelegenheid zijn, we zouden er b.v. ons huwelijksreisje heen kunnen maken.’

‘Dan ga ik mee,’ riep Liekie, zoo onschuldigkinderachtig, dat haar vader en Hendrik er onwillekeurig om lachten en zich verbaasden over zooveel naiëveteit.

Gonne, die beter wist, schaamde er zich over en noemde 't bij zichzelf een ongepasten uitval.

Het hinderde haar bovendien, dat Liekie zich zoo op den voorgrond plaatste en 't deed voorkomen, als was Hendrik even goed haar gast als die van haar zuster.

‘Weet-je wat?’ zei ze, toen de schemering in viel, ‘we zullen groote verlichting laten aanbrenge, dan kan Henk 't heele huis eens op 't voordeeligt zien. 't Is toch geen weer om uit te gaan, 't stortregent. Wij hebben 't van middag nog droog getroffen; ik had me anders heusch geen raad geweten met ons drieën in de *mylord*.’

En weg wipte ze om haar bevelen te geven en al 't gas, dat sedert lang de ouderwetsche

petroleum-lampen, uit Catherine's tijd, vervangen had, te laten aansteken.

‘Wat een benijdenswaardig humeur heeft uw jongste dochter, meneer Roodhuyzen,’ zei Hendrik, haar bewonderend nastarende. ‘En wat is ze mooi geworden. Ze zag er altijd aardig uit maar ik dacht niet, dat ze zulk een *beauté* zou worden.’

‘Zeg 't haar maar niet te veel, ze is al coquet genoeg,’ bromde haar vader.

‘Nu, een beetje coquet schaadt niet voor een meisje, vooral niet, als men er zoo uitziet.’

Gonne zat zwijgend naast hem; ze trachtte zich te verbeelden ‘in stil geluk’ maar 't drong zich bij haar op, dat 't eigenlijk in een onbehagelijke stemming van verlegenheid was.

Hij was nu bij haar, haar liefste uit Holland, aan wien ze, een jaar lang, bijna voortdurend gedacht had en... er was zoo weinig aansluiting tusschen hen.

Ze was begonnen over zijn moeder te spreken, over zijn reis, over zijn deelgenoot in de zaak, over hun kennissen in Wageningen en telkens had Liekie het onderwerp van haar overgenomen en 't veel piquanter voortgezet.

En nu Liekie weg was, zat ze zonder woorden te vinden....

‘Morgen zal ik je ons erf... onzen tuin, weetje, laten zien.... beloofde ze, zacht.

Graag, wat ik tot nu toe van den plantengroei gezien heb, lijkt mij schitterend, wat zijn de palmen slank en sierlijk.’

‘Je ziet 't nu niet op zijn voordeeligt, we hebben zoolang droogte gehad.’

Meneer Roodhuyzen vond 't onderhoud tusschen de gelieven niet zoodanig, dat er voor de convenances, een derde bij noodig was, tevens zeer weinig interessant. Als die jonge melkmuil niets belangrijkers en innigers te zeggen had, dan had hij even goed op zijn boerderij kunnen blijven.

Hij stond dus op en verdween in zijn werkkamer.

Nu waren ze dan toch alleen en, zijn hand nemende, boog Gonne er zich over heen en drukte er haar lippen op. Hij hief haar hoofd op en kuste haar wangen en toen wierp ze zich, in een spontane uiting van opgekropt gevoel in zijn armen en snikte ze: ‘Och! Henk, ik heb zoo naar je verlangd.’

‘Mijn arm, lief kind, ik vind 't toch zoo treurig, dat je er zoo slecht uitziet....

En zij blozende: “Is dat alles, wat je me te zeggen hebt?”

Stil, Gonne, daar komt iemand, kalmeer je.... toe?’

's Avonds, in haar bed, toen ze niet slapen kon, als zooveel nachten te voren, leefde ze dat minimum oogenblik van overgave harerzijds nogeens over.... God, 't kwam wel van haar....

Hoe was 't dan toch? Henk was naar Indië gekomen om haar te halen. Zij was zijn meisje, ze zou zijn bruid, zijn vrouw worden. Zij was 't, die hij in Holland, onder de eiken, gekust had en hier, onder de palmen.... ze zette haar nagels in haar voorhoofd als wilde ze blootleggen, wat daar achter was. Ze had zichzelf kunnen trepaneeren.... om haar hersenen te zien en te lezen, wat er stond. De indrukken van dien avond.... in haar brein? Of in haar ziel?

Haar ziel? Nee, die was dood in haar.

Ze woelde door 't bed en wierp de *goelings* van zich af en ze had moeite zich te bedwingen om de *klamboe* niet af te trekken.

Zou 't weer koorts zijn?

De dokter had gezegd, dat ze zich moest thermometeren.

Maar, zoo'n *soesah*!

Eerst 't bed uit, dan naar de kast en er naar zoeken; waar lag de thermometer ook weer?

Als haar hoofd maar niet zoo bonsde.

Ze kon niet denken. En er was toch iets, dat haar gedachten bezig hield.

O! ja, Henk.... Henk was gekomen en.... Liekie had hem ontvangen.

Waarom zij niet?

Omdat Liekie 't haar afgeraden had, nu herinnerde ze 't zich. Liekie was nu wel goed voor haar.... vol teedere bezorgdheid.

Van avond nog.... nu zag ze 't weer allemaal voor zich. Ze was niet eens erg moe en had best nog wat op kunnen blijven, maar Liekie had er haar, met zachten drang, toe gebracht en toen... eerst was ze blij, dat ze heerlijk rustig in haar koele kamer lag. In de binnengalerij was 't zoo warm geweest met al 't licht, dat Liekie had laten opsteken. Maar toen zij ze zoo hoorde lachen en praten.... toen was er een onaangenaam gevoel over haar gekomen en toen was de koorts weer komen opzetten.

Ze kon niet in bed blijven. Ze moest er uit. Waar zou ze naar toe gaan? Wat buiten lopen? Naar 't paviljoen bij *Nonna Pien*? Daar was nog licht; haar vader ging er dikwijls heen, als hij 's avonds van de societeit kwam. Och! nee, daar moest ze niet aan denken. Dat paste haar niet. Zelfs, in haar koorts-visioenen, wierp ze elke onedele of onkuische gedachte verre van zich af.

Waarom had *Nonna Pien* nu 't paviljoen niet

aan Hendrik willen afstaan? 't Was zooveel beter geweest.

En toen ging ze daarover aan 't piekeren, maar ze was toch kalmer en ze bleef tenminste in bed.

In den na nacht sliep ze in en toen ze wakker werd, was ze flink en helder van geest, maar in haar was een groote moeheid en, schoon ze zich bijna niets van den voornacht wist te herinneren, zoo voelde ze toch, dat ze weer een aanval van koorts had gehad, van wat de Franschen *une fièvre chaude* noemen.

Ze zou maar weer wat kinine nemen.

Over 't geheel voelde ze zich toch minder slap dan den vorigen dag en zag ze er beter uit, door dat ze toch meer geslapen had dan de laatste nachten.

Hoofdstuk II.

Ik zeg om bestwil.

Ze besteedde meer zorg aan haar toilet en haar kapsel dan ze gewoon was, en hoopte maar dat Henk het onderscheid tusschen Liekie en haar zelve niet te groot zou vinden.

Uit voorzichtigheid had ze haar ochtendbad niet in de mandi-kamer durven nemen, zoodat ze, ineens geheel gekleed, buiten kwam.

Het was heerlijk; de plasregens, die den ganschen avond en nacht door, aanhoudend waren gevallen, hadden de atmosfeer opgelucht en verkwikt. Ook nu waren er nog buien te wach ten, het uitspansel strekte zich grimmig dreigend en vaal boven de aarde uit, een welkom gezicht voor de, door zonnegoud en hemelazuur, verwende tropen-bewoners.

De *kebon* deed, alsof hij de, hier en daar verspreide, afgevallen blaren aan 't bijvegen en oprapen was, maar Gonne wist wel, dat hij met die bezigheid aangevangen was, toen hij haar zag aankomen. Een der *spens* kwam juist van achter den put vandaan. 'Zeker te lui om naar de *kali* te gaan.' dacht Gonne.

De inlanders toch gingen altijd 's morgens naar de rivier voor een indompeling. Als kinderen hadden ze er dikwijls naar gekeken, tot de juf hun leerde iets 'shockings' in natuur-toestanden te vinden.

Even kwam 't bij Gonne op, toen vroeg ze den *spen* of hij hun gast reeds had gezien.

'*Belon*', antwoordde hij, met inlandsch phlegma en korthed.

'Nog niet!' Zou Henk nog slapen?

Ze had zoo gehoopt een poosje alleen met hem te zijn, vóór Liekie en haar vader binnen zouden komen.

Of Liekie al op was? Ze zou even zien. Of, ze kon 't den tuinman ook vragen; die had haar, zoo ze op was, natuurlijk naar de badkamer zien gaan.

Ze deed dus haar vraag - 'is de jongejuffrouw, de *nonna ketjil*, al op?'

'*Soedah!*'

‘Al,’ dat was 't heele antwoord.

Ze zou er zich dus maar zelve van overtuigen en ging 't huis in. Liekie's kamer was leeg en haar kleerenkast open. Ze had zich dus al gekleed; haar *baboe* was bezig met opruimen en deze, wat spraakzamer dan haar mannelijke collega's en, als lijfmeid, vertrouwelijker, vertelde haar, dat de *nonna ketjil* al met den vreemden heer uit was.

Dat was nu toch tè erg. Gonne had er om kunnen schreien. Liekie had haar toch 't genoegen kunnen laten, Henk, op zijn eerste ochtendwandeling, te vergezellen of haar tenminste kunnen zeggen, dat ze uitging.

Anders kon ze leven genoeg maken en geneerde zij zich heelemaal niet om haar te wekken. En nu was ze zóó stil geweest, dat Gonne er niets van gemerkt had.

Al weer een teleurstelling. Als dat zoo voortging, zou ze waarlijk niet veel aan Henk's bezoek hebben.

Van hem was 't ook laf... och! nee, ze moest niet dadelijk zoo beginnen.... niet luisteren naar de inblazingen van haar jaloersch hart.

Hoe kon ze toch zoo lichtgeraakt, zoo kleingeestig zijn? Ze preekte zich zelve voor om toch vooral niets van haar spijt te laten merken, als

Henk en Liekie thuis zouden komen. Tegenover Henk zou 't een achterdocht verraden, die voor hem minder vleierend en vernederend voor haar zelve zou zijn en Liekie zou er maar plezier in hebben.

Ze zou zich groot houden, al verweet ze zich zelve ook, dat de motieven er toe te onedel waren om haar gedrag van waarde te doen zijn.

Spoediger, dan zij ze verwacht had, kwamen zij terug. Liekie, vol scherts en Henk bespottende, omdat hij bang was, dat 't zou gaan regenen.

‘Zie-je nu wel, het is kurkdroog gebleven. We kunnen best nog een eindje omgaan vóór 't ontbijt.’

Op die woorden kwam Gonne de voorgalerij in. Hendrik trad terstond naar haar toe en begroette haar hartelijker dan den vorigen dag.

‘Heb-je al koffie gehad?’ vroeg ze, zijn wandeling met haar zuster, geheel ignoreerende.

‘Ja, dank-je, mijn zorgend huisvrouwje. Hoe is 't, van ochtend, met je? Was de nacht nog al redelijk?’

Gonne lachte: ‘Maar, Henk, zoo ziek ben ik heusch niet. Ik heb heerlijk geslapen, zelfs te lang, ander zou ik je wel je koffie hebben gegeven.’

‘Net, of ik dat vergeten zou,’ viel Liekie in.

‘De warmte valt mij erg mee,’ zei Hendrik, zich in een der schommelstoelen uitstrekkende.

‘Natuurlijk, 't is nu onze koele tijd,’ merkte Liekie op, als waren zijn woorden tot haar gericht.

‘Wil-je met me naar 't achter-erf gaan?’ vroeg Gonne, die bang was om in de voorgalerij, waar 't nog vochtig was, te gaan zitten.

‘Graag.’

Voor een wonder bleef Liekie achter en liet ze de verloofden alleen gaan.

Gonne was gelukkig en tevreden en praatte opgewekt, terwijl ze Henk alles liet zien. De bijgebouwen, uit twee rijen kamers bestaande, wekten zeer zijn verbazing op.

De badkamers, de waterkamer, de zadelkamer, de kofferkamer, de vertrekken der bedienden, de keuken, de *goedang*, er kwam geen einde aan. Dan nog de rijtuigkamer, de open stallen der paarden, het paviljoen; het scheen den eenvoudigen Gelderschman te benauwen, zoo'n grootscheepsche inrichting.

Gonne wees er hem lachend op, dat de gebouwen zelf toch primitief genoeg waren.

‘Het lijkt wel een middel-eeuwsche dienaarstoet.

Hoeveel bedienden houden jelui wel?’

‘Och! niet eens zooveel, een paar *baboes*, twee *spens*, een koetsier met een helper, een tuinman, een *kokki* natuurlijk en dan nog een waterdrager, meer niet.’

‘En die juffrouw dan?’

‘Dat is *Nonna Pien*,’ antwoordde Gonne, blozend. ‘Ze houdt zoowat 't toezicht.’

‘En al die kinderen?’

‘O! die zijn altijd op een Indisch erf. *Nonna Pien* heeft er zes, dan heeft de koetsier er een paar, *Kokki* een stuk of drie, een van de *spens* is ook getrouwd, zijn vrouw helpt zoo'n beetje mee. In Indië gaat dat allemaal zoo gemakkelijk. De inlanders hebben zoo weinig noodig. Je moet naderhand eens in zoo'n bediendekamer gaan. Er staat bijna niets in, een *baléh-baléh*, dat is een bank om op te slapen, een kist met hun kleeren, een *gendi* voor water en een sirih-potje, dat is gewoonlijk alles. Een washtafel hebben ze niet noodig, want ze wasschen zich in de rivier of bij den put, daar achter dat halve muurtje.

‘Ja, we zullen even naar *Nonna Pien* toe moeten.’

De voorstelling had plaats. De weduwe Janssens voelde zich zeer voornaam. Gonne was het niet eens met zichzelf, of ze het had moeten doen of niet, maar ze was in een heerlijke geluksstemming en in harmonie met alles en iedereen.’

‘Ja, zoo aardig, megeer komt over. Indië zoo mooi land. Megeer moet maar lang blijven, jup-

prouw vindt zeker prettig. Jupprouw Honne verlangt zoo, ze ziet er bleek van.'

'Ze zal er nu wel beter gaan uit zien,' merkte haar aanstaande op.

'U moet maar hauw trouwen, geusch, ik zeg om bestwil. Kan niet zoo alles uitduiden, wat je in je hart geb, maar u kunt mij gelooven, 't is een raad, ik geef u. U moet hauw trouwen, *betoel*, ik zeg om bestwil.'

Gonne lachte, met een gedwongen lachje, toen troonde ze Henk weer mee.

't Liefst had ze hem meegenomen naar een rustig plekje, heel ver van iedereen af; hij was haar liefste, haar schat, zooals de Duitsche meisjes 't zoo eigenaardig noemden.

Ze wilde hem voor zich alleen hebben, den heelen dag en altijd, maar dat ging helaas! niet.

Zelfs de weelde van een ochtend-uurtje, met hun beidjes, werd haar niet gegund.

Meneer Roodhuyzen vertoonde zich in de achtergalerij, nog lekker, op zijn Indisch, met slaapbroek en kabaja, voor de vocht een flanel jasje er over, maar verder zoo ongegeneerd mogelijk.

Zijn gast moest hem zijn opwachting maken.

'Zie-je, de Berg, zoo kleeden we nu ons nu hier, dat moet je ook doen, je houdt 't niet uit,

van 's morgens tot 's avonds, in een Engelsch hemd met lakensche kleeren.'

Henk keek zóó verlegen, dat Liekie 't uitschaterde.

Blijkbaar vond de Hollander 't, op zijn zachtst uitgedrukt, wat vreemd om zoo, in tegenwoordigheid van jonge dames, over toilet of juister négligé te spreken.

'Och! kom, in Indië kijken we zoo nauw niet, we hebben nu eenmaal, in de broeiende hitte, een vijand te bekampen en daarop is ons geheele leven ingericht. Anders zou 't werkelijk niet uit te houden zijn.'

'Je moest flanel dragen, Henk, dat zou 't beste zijn,' zei Liekie, op vertrouwelijk zusterlijken toon. 'Van dat gestreepte sportflanel. Na 't ontbijt zal ik je wel een winkel wijzen. Je wilt toch zeker wel een poosje uit.... en dan heeft Gonne rust. Denk er nu aan, dat je je poeders neemt, de dokter is er zoo op gesteld.'

'Onzin, Liekie, je overdrijft. Ik voel me van daag veel beter. 't Was niets dan de warmte in den laatsten tijd.'

'Je moet er niet aan denken te voet te gaan, Liekie,' waarschuwde haar vader, 'we krijgen van daag zeker regen. En de Indische buien,' voegde hij er, zich tot zijn gast wendende, bij:

‘zijn lang niet malsch. Je wordt, in een paar minuten, gewoon kletsnat en de wegen zijn bijna onbegaanbaar.’

‘Ik was niet van plan te loopen,’ merkte Liekie, pruilend, op. ‘Zoodra de koetsier terug is, als hij u gebracht heeft, laat ik hem even overspannen. En, als je wilt, Henk, zal ik je het Museum ook laten zien, met 't standbeeld van Jan Pieterz. Coen, den stichter van Batavia, er voor. Daar, wat zeg-je nu van mijn wijsheid?’

Henk lachte haar vriendelijk toe en.... ging den heelen ochtend met haar uit.

En, aan de rijsttafel, was 't Liekie, die de *honneurs* waarnam ‘Toe proef eens, dat is nu *kroepoek blinjoe*, heusch lekker, en dit mengelmoesje heet *petjil* van kip, en dit is *sambal goreng badjah* en dat schoteltje, daar bij Gonne: “*sambal goreng van telor tjroeboek*” en die schotel daarnaast is gezouten visch....

“En eten jelui dat alles samen op één bord?”

“Nee, één bord met rijst en één met toespizzen er naast. Toe proef nu eens wat...”

Liekie, wees toch niet zoo vervelend. Je lijkt *Nonna Pien* of zoo iemand wel, die zijn beleedigd, als haar gasten niet volop van de rijsttafel genieten, maar je behoeft 't Henk niet zoo op te dringen. Geneer je maar niets, hoor, en laat Liekie

maar praten. Als jij niet van al die sterke dingen houdt, laat je ze maar gewoon staan. Straks komt er Europeesch eten voor jou.”

“Wat dan?” vroeg Liekie, teleurgesteld omdat ze er Henk niet in kon laten lopen. Ze had er zich, met de vreugde eener *half-caste*, op verheugd hem opeens de volle lading van spaansche peper en allerlei brandende kruiden te geven.’

‘Ik houd zelve dol van alles wat *bedis* is, zie-je sterk’ - vertaalde ze.

‘Jij ook?’ informeerde Henk, zich naar Gonne keerende.

‘Heelemaal niet; ik eet mijn rijsttafel veel minder gekruid dan Liekie en 't is voor haar ook niets goed.’

‘Wat komt er dan?’ vroeg Liekie nogmaals. ‘Je zult Henk toch niet op Indischen biefstuk trakteeren?’

‘Nee, ik heb *ajam godok* laten maken met doperwtjes en tong uit blik.’

‘Henko weet niet eens, wat *ajam godok* is.’ plaagde Liekie.

‘t Is eenvoudig kip, waaruit de beentjes zijn genomen, gevulde kip, zouden wij zeggen, maar doordat het vleesch gehakt en met 't een en ander aangemaakt is, heeft het meer smaak en merkt men de taaiheid niet.’

‘De spreekwoordelijke taaigheid van den vogel kip,’ zooals de oud-gasten zeggen,’ voegde Liekie er bij.

‘Jelui bederft me hier,’ zei Hendrik. ‘Je weet toch, hoeveel eenvoudiger ik 't in Holland gewend was.’

‘En nu moet ik je je instructies voor den middag geven,’ zei Liekie, nadat ze Henk's bord met allerlei Indische vruchten had voorzien, waarvan hij slechts een bescheiden gedeelte verorberde.

‘Eerst gaan we slapen.... onze siësta. Elken dag neem ik mij voor, 't niet meer te doen en elken dag verschalkt Morpheus me.... ik had haast Amor gezegd,’ viel ze zichzelf lachend in de rede.

‘Aan boord sloop ik 's middags ook,’ biechtte Hendrik op, ‘Ten minste na Suez.’

‘Luister verder. Na 't dutje, *mandiën*. Weet-je wat dat is?’

‘Een bad nemen, ja, dat weet ik. Je moet niet denken, dat ik totaal onbekend ben met 't Maleisch. Ik had, nota bene, vóór mijn vertrek, nog wel een Badings in Arnhem gekocht.’

‘Dat doen alle *tottoh's*,’ lachte Liekie, ‘maar verder komen ze zelden. Alzoo, je neemt een bad; de weg naar de *mandi* kamer is makkelijk te

vinden, de eerste is voor de dames, de tweede voor de heeren. Weet-je, ons huis en erf is eigenlijk op een massa gasten berekend. Na het bad, toilet-maken, theedrinken in de voor- of achtergalerij, naar 't weer; daarna wandelen en... zoo langzamerhand ken-je onze leefwijze. Papa zal je zeker wel op de soos introduceeren. Er zijn er hier twee de 'Harmonie' en 'Concordia.'

Gonne bracht haar hand aan haar voorhoofd. 'Liekie, wees nu wat stil, je babbelt maar door....'

'Och! laat haar toch,' viel Henk, goedig, in. 't Is heel lief van haar zich zooveel moeite voor mij te geven.'

Moeite gaf ze zich genoeg voor hem; naar Gonne's zin te veel,

Onuitputtelijk was ze in het bedenken van wat hem aangenaam zou kunnen zijn.

Ze scheen aan niets en niemand meer te denken dan om Hendrik's verblijf te batavia zoo prettig mogelijk te maken. 't Eenige, waar ze bovendien nog aan dacht, was haar zuster er steeds aan te herinneren, dat ze op moest passen.

Nu mocht ze dit niet eten, dan mocht ze dat niet drinken; den eenen dag wilde ze, om geen prijs, dat ze zich met wandelen zou vermoeien, terwijl ze, op een anderen keer, als er quaestie van een langen rijtoer was, verklaarde, dat de

dokter haar het rijden zoo goed als verboden had. En, al beweerde Gonne, nu eens lachend, dan weer boos, dat er niets van aan was en dat ze zich veel beter gevoelde, het gaf haar niets. Liekie hield vol en bleef haar als een zieke behandelen.

En Hendrik volgde haar getrouw en was even bezorgd, dat zij zich te veel zou inspannen.

't Maakte Gonne wanhopend en, wat nog erger was, hun angst en voorzichtigheid werkten langzamerhand aanstekelijk op haar en telkens vroeg ze zich af, of ze niet gelijk hadden en of ze niet werkelijk ernstig ziek was?

De koorts was wel minder, haar krachten waren toegenomen, de dokter kwam niet zoo dikwijls meer, ze merkte aan haar kleeren, dat ze althans niet magerder werd en toch.... ze praatte zich in, dat het slechts een schijnbeterschap was en dat haar toestand inderdaad zorgwekkend was geworden.

En toen deed ze, wat ze nooit gedacht had te zullen doen, doch waarvan ze vroeger zoo dikwijls in haar omgeving had gehoord, ze trachtte haar heil in inlandsche geneesmiddelen te zoeken.

Ze kwam er op, doordat een harer kennissen haar op een ochtend-visite, een verhaal deed van een wonderbaarlijke genezing.

De dame in quaestie was een *half-caste* van een jaar of vijftig en 't type van een goedhartige, raadgevende, alles-wetende en alles-besturende *Nonna*.

Nadat ze nauwkeurig naar alle verschijnselen geïnformeerd had en Gonne aan een formeele ondervraging had onderworpen, zei ze, gedecideerd: 'Precies mijn dochter Henriët, u kent haar niet, is in de Minahassa getrouwd. Toen zij nog meisje was, zij net als u, zoo klagen van allerlei en toch niet bepaald ziek. De dokter komt een paar keer en zegt: 'erger' en dan komt weer een paar keer en zegt: 'O! zooveel beter,' maar 't geeft niets. En zij ziet slecht der uit en zegt zoo dikwijls: 'Och! Ma, kijk toch, ik word zoo leelijk.'

'En toen denk ik: 'wacht, ik weet wel iets.' En ik ga met haar naar een Javaansche vrouw, die inlandsche *obat* geeft, helpt altijd.

'Mijn dochter wil eerst niet, zegt: 'Nee, Ma, ik geloof toch niet.' Maar ik heb toch overgehaald, ik haal altijd over, u ook.

'Heusch, inlandsche medicijn helpt altijd, *toewan* dokter weet ook wel, daarom zegt der niks van.'

'Ik moet eerlijk bekennen,' viel Gonne in, 'dat ik er over denk als uw dochter en er niet aan geloof.'

‘Maar mijn dochter geneest toch maar. Weet u, u kunt probeeren. Zoo *kassian*, ja? Zoo'n lief meisje en dan altijd zoo'n beetje ziek en miserabel, Toe nu, gaat u met mij mee. Ja, zoo dom, hoeft niet eens. U hebt vlak bij de hand. Wacht, ik zal roepen, ja?’

En, vóór Gonne haar bedoeling begrepen had, was haar bezoeker reeds in druk gesprek met *Nonna* Pien, die zij op het erf had zien loopen en die ze, met de hand, gewuifd had om binnen te komen.

Schuifelend, met den echten gang der *half-castes* trad *Nonna* Pien de kamer in.

‘Toe nou, jij zeg zelf,’ vermaande de bezoeker.

‘*Woh!* ik heb al gezeg’, jupprouw moet trouwen, geel hauw,’ toen zich op een *slip of the tongue* betrappende, ‘heel gauw ik heb eersten ochtend al gewaarschuwd en ik blijf er bij, ik zeg om bestwil.’

‘Och! wat,’ viel de oudere *Nonna* in. ‘Jij spreekt als een mirakel....’

Gonne dacht wel, dat ze orakel bedoelde, doch vond het niet de moeite waard haar te verbeteren. Er was trouwens geen tijd, want haar raadgeefster sprak snel en driftig:

‘Anders jij geeft *obat* en zoo - toe nou Pien, je hebt toch van je *Nnnèh*.

‘Niet altijd helpt *obat*, geusch niet. *Nennèh* weet

ook wel,' toen fluisterend: 'Toen megeer hier trouwt met zijn zuster, u weet wel de zuster van mevrouw hier, is toch ook zijn zuster, ja? Zij ook zoo van streek, heelemaal uit de war! *Sakit kepala* en toen, ik nog zoo veel jonger. Ja, God, ik weet nog niet zoo van alles en ik vraag *Nennèh*. Ik zeg: je moet mij *obat* geven, zoo mooie mevrouw, altijd zoo sikkeneurig, zit maar te piekeren in zijn eentje en *Nennéh* vraagt alles en dan zegt ze: 'Helpt niet *obat*.'

'En eventjes later, een paar weken of zoo, valt ze onder de stoomtram, u weet wel.'

Onder 't spreken had ze zich met de bezoeker verwijderd, zoodat Gonne haar niet kon verstaan. Deze was woedend.

Wat moest die vreemde dame wel denken? Al had ze ook nimmer getracht wijzer te worden dan goed voor haar was, toch had ze, in Holland zoowel als in Indië, genoeg gehoord om niet te weten, wat het beteekende, als men het slecht uitzien van een jong meisje in verband wilde brengen met haar ongehuwden staat.

Heur bleeke wangen werden op eens fel purper gekleurd.

Een hevig gevoel van schaamte en boosheid te gelijk maakte zich van haar meester.

't Was niet waar! *Nonna* Pien loog, ze was

niet één van die hysterische, liefde-zieke wezentjes, die naar beantwoorde genegenheid hunkeren.

Haar neiging voor Hendrik de Berg was hartelijkheid, was achting, was vriendschap, was de zucht tot toewijding, maar geen malle verliefdheid.

Ze stampvoette en werd weer zoo geheel de Gonne, die ze als kind was, dat ze er zich zelve over verbaasde.

Haar driftbui eindigde in een troosteloos snikken! God! wat was er van haar geworden?

Hadden al die jaren van meegemaakt en zelfondervonden leed haar dan niet wijzer, niet krachtiger gemaakt?

Kon zij zich zelve dan zoo weinig beheerschen, dat ze zich dermate ergerde over een gezegde van iemand, die haar totaal onverschillig was?

O! maar 't was niet dat. 't Was niet, 't geen *Nonna* Pien had geïnsinueerd, 't was haar angst, dat ze ook op anderen dien indruk zou maken.

Als Henk 't ook eens dacht?

Als hij haar eens beschouwde als een mal, trouwlustig wicht?

Vóór ze de quaestie kon uitdenken, kwam haar bezoeker terug en, nog geheel er van vervuld, vroeg ze schijnbaar schertsend: ‘Vindt u ook, dat ik er uitzie, alsof trouwen mijn eenig redmiddel zou zijn?’

De aangesprokene schudde 't hoofd, heel wijs, en zei toen, fluisterend, al vreesde ze door *Nonna* Pien, die zich toch alweer verwijderd had, te worden gehoord: ‘Nee, dat is 't niet. Pien bedoelt niet zóó, ze bedoelt anders. Maar ik heb toch wat *obat* voor u gekregen, daar.’

‘Vergeef me,’ zei Gonne, glimlachend het fleschje aannemend, ‘maar nu spreekt u nog meer in raadselen dan *Nonna* Janssens 't zoo even deed.’

‘Ik weet niet, of u goed vindt, ik spreek, ja?’

‘U zult toch niets zeggen om mij opzettelijk verdriet te doen,’ hernam Gonne, op zacht-treurigen toon.

‘Nee, niet expres, maar 't zal u toch een beetje pijn doen. Maar u weet, net als de dokter, moet soms wel eens een beetje en ook wel een boel valsch zijn. Ik doe uit medelij, *kassian*, ja? En ook om te genezen.

‘Ik spreek zoo met Pien en waarachtig, zij een brave vrouw. En zij mij vertelt zoo een en ander en durft u niet zeggen. Zij houdt vol - u moet gauw trouwen, niet om u, maar om uw zusje, daar, begrijpt u nou?’

‘De menschen in Batavia, u weet wel, menschen praten altijd, zeggen tegen mekaar: ‘Wedden, ja? Voor wie die meneer komt, voor Gonne of voor Liekie?’

‘En *Nonna* Pien zeg - op 't oogenblik staan de kansen voor uw zusje.’

‘t Is of we renpaarden zijn,’ kon Gonne niet nalaten schamper op te merken.

‘Is ook zoo, *betoel!* 't Leven is een wedren en als jij niet harder loopt dan die achter jou komt, wint die 't. Daar, nu weet u 't. Geef mij nog, als-je-blijft, een glaasje vanille-stroop. Zoo lekker, ja? En nu ik gauw naar huis, *tabé.*’

Hoofdstuk III.**'t Is om uw zusje.**

Of 't onderhoud met haar oude vriendin en de daarin gedane openbaring haar scherpzinniger hadden gemaakt of dat 't inderdaad meer opvallend was, had Gonne moeilijk kunnen zeggen, maar 't was een feit, dat 't haar hoe langer hoe meer opviel, dat Liekie en Henk in elkander schenen op te gaan en haar vrijwel als een nul beschouwden.

Op een avond, dat ze samen waren gaan toeren, zonder dat ze haar zelfs gevraagd hadden hen te vergezellen, kwam 't op eens, als een ingeving, bij haar op, dat de toestand onhoudbaar was.

De maand, welke door haar vader als proeftijd was gesteld was, bijna verstreken en Henk

en zij waren elkander niets nader gekomen, integendeel ze schenen met den dag, verder van elkander af te staan.

Dat hij Liekie, van 't oogenblik van weerzien af, mooier had gevonden, was Gonne terstond opgevallen.

Trouwens, zij zelve trachtte 't zich nimmer te ontveinzen, dat Liekie veel aantrekkelijker en beminnenswaardiger was dan zij, maar ze had nooit gedacht, dat Hendrik, wien ze als zoo degelijk en eenvoudig had leeren kennen, zich dermate door 't uiterlijke zou laten bekoren.

Want, als hij Liekie zou kennen, zooals ze werkelijk was....

Gonne schroomde om met haar denken voort te gaan. Zij kon, zij mocht haar zusje niet beoordeelen, met betrekking tot haar aanstaande.

Ze was tè eerlijk en tè waarheidslievend om er zich zelve, in dit geval, 't recht toe te geven.

En, in haar angst om tè hard te zijn, ging zij in 't andere uiterste over.

Liekie was, in den laatsten tijd, zooveel verbeterd. Even als in Wageningen scheen Hendrik invloed ten goede op haar te hebben. Sedert hij bij hen logeerde, flirtte ze met niemand anders; ook was ze in huis veel degelijker geworden en deed ze zelfs meer dan Gonne van haar verlangde.

Verder was ze, in plaats van spotziek en plagerig, tegenwoordig werkelijk hartelijk voor haar..

En was dit wonder, die totale ommekeer, inderdaad door Hendrik's nabijheid te weeg gebracht, dan....

Gonne voelde 't als een ontzetting over zich komen.

Plotseling zag ze haar zusje in een ander licht.

't Wufte, zelfzuchtige, oppervlakkige kind had zich tot een allerliefst, zich nuttig-makend jong meisje vervormd, ter wille van.... een man....

Maar, dan had ze dien man ook lief!

En, als ze hem lief had, als Liekie's koel hart, dat tot dus verre alleen met zich zelf vervuld was geweest, zich voor een ander had geopend?

Als 't Hendrik de Berg gelukt was de weerbarstige te temmen?

Dan bestond er hoop, dat moeder's jongste lieveling niet ten gronde zou gaan; integendeel, dan was er een groote kans op behoud voor haar.

Maar dan.... o! God! dan moest zij, Gonne, haar geluk opofferen.... dan moest zij haar liefste afstaan, dan moest zij zich wegcijferen, dan moest ze al haar illusies, haar aspiraties, opgeven.

Als een non moest zij zich vrijwillig aan 't

celibaat wijden, want zij was er 't meisje niet naar om nogmaals lief te hebben.

Ze had hem 't mooiste, wat in haar was, haar droomen van achttien jaar, gegeven; ze had hem met zich zelve vereenzelvigd.... als ze hem zou moeten missen, zou 't een moreele verminking van haar ikheid zijn.

Ze zou haar eenige kans op geluk moedwillig laten varen en dat voor Liekie, van wie ze nooit anders dan verdriet en last had ondervonden.

Was dat offer niet te zwaar en ging haar offervaardigheid niet te ver?

Doch, aan den anderen kant. Was zij niet de sterke en haar zusje de zwakke en was 't niet de roeping der sterken om de zwakken te beschermen?

Ze kende zich zelve en ze wist dat zij, al zou ze ook nimmer de vrouw van Hendrik de Berg worden, toch nooit iets laags of slechts zou doen, maar Liekie? Haar karakter was zoo veel moeilijker, haar natuur zoo veel meer geneigd tot 't kwade.

Voor haar beteekende het huwelijk met Henk 't geluk.... maar 't zou voor Liekie, de redding zijn.

Dat alles verrees zonneklaar voor Gonne's brein. Ze voelde, dat zij de draden van hun be-

staan in handen had, de drie levensdraden, van Liekie, van Hendrik en van haar zelve en dat 't van haar af zou hangen, wat er verder zou gebeuren.

Want, ook haar aanstaande kende ze en ze wist, dat al zou hij Liekie ook boven haar verkiezen, hij nimmer zijn woord aan haar zou breken, alvorens zij het hem, uit vrijen wil, zou hebben teruggegeven.

Zelfs was 't die overtuiging geweest, die haar niets kwaads had doen zien in de schijnbare intimiteit tusschen Liekie en hem.

‘Hij is toch mijn Henk,’ had ze bij zich zelve gezegd.

Maar was dat zoo?

Als haar vermoeden juist was, dan hield hij nu meer van haar zuster dan van haar en behoorde hij *haar* met zijn hart en gedachten.

En toen ze 't vraagstuk hunner drie levens, waarover ze aan 't piekeren was, zoo ver had uitgedacht, begon een andere, een machtige factor, haar trots, mee te spreken. Hendrik moest haar liefhebben, gelijk zij hem liethad. Ze moest voor hem de eerste zijn, gelijk hij voor haar de eerste was.

Alles - of niets.

Had zijn genegenheid, door het terugzien van

Liekie, in haar mooien bloei van achttien jaar, een schok gekregen?

Voelde hij, dat 't beeldschoone, levenslustige kind hem een liever gezellin zou zijn dan de ernstige, minder aantrekkelijke zuster?

Goed dan.....

Eén seconde doorvlamde een intens gevoel van haat en woede haar ziel.... toen werd ze kalm. Toen aanvaardde ze haar leven.... zonder liefde, zonder illusies, maar ook zonder bedrog en zonder schande.

Liekie en zij waren zusters, evenals haar moeder en tante Ida het geweest waren, en ook zij hadden denzelfden man lief en de jongere, de mooiere, wilde de oudere verdringen.

Het was 't *fatum*, 't was de zonde van 't vorig geslacht, die zich voortplantte en zich openbaarde. Liekie had 't van haar tante en van haar vader.

Evenals er in Londen en Parijs generaties en generaties zijn die, van ouder tot kind, stelen, niet uit lust om kwaad te doen of slecht te zijn, doch alleen, omdat de Natuur hun geen onderscheidings-vermogen tusschen 't mijn en dijn heeft gegeven, of omdat 't door jaren van ellende en armoede heen, afgestompt is. Zoo scheen 't moreele onderscheidings-vermogen bij Liekie totaal niet meer aanwezig.

Zij had Hendrik de Berg lief, zij begeerde hem als man.

Dat hij reeds de belofde van een ander was, rekende ze niet.

In elk geval..... en als Gonne vroom was geweest, zou ze er God voor gedankt hebben, in elk geval was 't nu beter dan na het huwelijk.

Met een cynisch glimlachje, dat weinig aan haar leeftijd paste, merkte ze op: ‘t Gaat vooruit, de ziekte is aan 't afnemen, 't proces is ditmaal minder afschuw-wekkend.

‘Ik ben nog niet getrouwd, er zijn nog geen kinderen. Ik ben de eenige, die lijd.’

En onwillekeurig stelde ze zich voor, hoe 't had kunnen zijn. Als zij met Hendrik zou zijn getrouwd en Liekie was, evenals tante Ida, door den dood van haar vader, bij hen in komen wonen....

't Had kunnen gebeuren.

Als zij in haar rustig, eenvoudig, kalm tehuis in Wageningen zou hebben gewoond, gelukkig en tevreden met man en kinderen en..... de rustverstoordster, de indringster was dan gekomen.....

O! ze wist 't, ze voelde 't vooruit, haar lijden zou dan nog zwaarder zijn geweest.

Zoo'n echt oud-Hollandsche, phlegmatisch-philosophische troost: ‘Goddank, dat 't niet erger is.’

En toch hoopte ze later, in die banale gedachte, berusting te vinden.

Het leven zelf was ook zoo banaal en gewoon en zij zelve zou zoo'n heel klein miniem, onbeduidend atoom van de menschheid vormen.

Als Liekie en Hendrik getrouwd waren.... och! wat een pijn deed 't.... zoo'n schrijnende, scherpe pijn..... zoo brutaal als een plotselinge scheut van kiespijn... of als een pees, die door 't omdraaien van een gewricht, van één gereten wordt. Zou er iets scheuren in heur hart?

Zou 't breken.... dat arme, treurige, eenzame hart, dat snakte naar een weinig wederliefde?

Ze was zoo teeder, zoo liefhebbend, zoo toewijdend van natuur en die schat van echt-vrouwelijke gevoelens zou braak liggen.... dat wist ze.

Als Liekie en Hendrik getrouwd waren... dan zou ze stil verder blijven leven met haar vader in 't groote.... groote huis, dat was als een graf van vermoorde illusies en gestorven idealen. Zij en haar vader in die ruime kamers en galerijen en *Nonna* Pien in 't paviljoen.

Dat zou haar leven zijn.

Vóór ze drie-en-twintig was, kon 't niet veranderen, moest ze bij haar vader blijven, die het leven harer moeder had verwoest en haar jeugd ongelukkig had gemaakt.

En dan... wat zou ze dan kunnen doen?

Ze was voor zoo weinig geschikt. Doordat ze de jaren, die andere meisjes voor haar opvoeding gebruiken, grootendeels aan 't ziekbed harer moeder had doorgebracht, had ze niets geleerd, dat waarde op de arbeidsmarkt zou hebben.

In Holland had ze dat tekort misschien nog kunnen aanvullen, maar in Indië niet.

Voor de verdere opvoeding, voor aanvullings-onderwijs in 't een of ander vak, was er nog geen gelegenheid.

En naar Holland gaan?

In 't zelfde land als Hendrik en Liekie?

Nee... wereldzeeën moesten tusschen hen zijn, anders zou 't ondragelijk worden.

In elk geval moest ze nog drie jaar thuis, bij haar vader, blijven.

Toen ze den volgenden ochtend uit haar kamer kwam, hoorde ze van haar *baboe*, dat de *nonna ketjil* met den vreemden heer, den *toewan tètamoe* was gaan wandelen.

Toevallig hoorde haar vader, die juist zijn ochtend kopje koffie genoot, de mededeeling.

‘Hoor eens,’ zei hij half schertsend, half ernstig: ‘Je moogt wel oppassen, anders... waarachtig, je zult 't zien, je zusje neemt je plaats in en gaat met dien de Berg strijken.’

‘Ze zou de eerste niet zijn in onze familie,’ viel Gonne in, met een waardigheid en een hoogheid, die haar vader imponeerden.

Verder zei ze geen woord, doch meneer Roodhuyzen voelde 't weinige, dat ze gezegd had, tot in 't binnenste van zijn ziel branden en zoodra Liekie thuiskwam, riep hij haar in zijn werkkamer.

Ze volgde hem gedwee.... want, evenals haar broer Jack, had ook juffrouw Liekie schulden.

De broer zat ‘in den beer’.

Het zusje had: ‘rekeningen’ gemaakt, dat klonk toch altijd wat beter.

‘Zeg 't nu maar in eens,’ begon ze brutaal.

‘Dat ben ik ook van plan. Wij, Indisch-gasten, winden er geen doekjes om. Ik wou je er op attent maken, Liekie, dat je gedrag tegenover den aanstaande van je zuster meer dan schandelijk is.’

‘Niet erger dan 't uwe indertijd tegenover Mama was....

Je bent toch niet van plan.... hem van je zuster af te troonen?’ vervolgde haar vader, schijnbaar zonder op haar bitse opmerking te letten.

‘U bent zeker wel de laatste om mij over 't moreele en niet moreele van mijn gedrag te onderhouden.’

‘Liekie,’ de stem van haar vader klonk smeekend.

‘Als ik een beetje flirt met Hendrik,’ hervatte ze, op harden, onvriendelijken toon, zoals niemand nog ooit van haar vernomen had, ‘dan is daar niets in. Dan moet Gonne hem maar weten te boeien.’

Ze zweeg een oogenblik en hervatte toen met bitterheid: ‘En als ik hem heelemaal van haar zou afroonen, zoals u 't noemt? Ja, God, zoo ben ik groot gebracht. Ik weet niet beter. Ik ben bij u en bij tante Ida op zulk een voortreffelijke school geweest....

‘Bij God, Cornelia, zwijg,’ riep haar vader, buiten zich zelf van schrik en ontzetting.

Dat Gonne, in haar overdreven eerlijkheid en billijkheidsgevoel, wreed en zonder meedoogen kon zijn, wist hij van ouds, maar dat Liekie, zijn jongste poppetje, dat altijd even aanhalig en toeschietelijk was geweest, zoo iets zou kunnen zeggen, hem aldus zou kunnen beleedigen.... had hij nimmer gedacht.

Liekie wachtte den indruk van haar woorden niet af, doch verliet de kamer en hij was te zeer uit 't veld geslagen om haar tegen te houden.

Trouwens, waartoe zou 't gediend hebben?

In stille, stomme smart, als verpletterd, zat hij terneder.

Na een poos kwam een der *spens* hem, uit naam van de *nonna besaar* vragen om te komen ontbijten.

En toen stond hij op, verwisselde in de haast zijn slaapbroek en kabaai voor zijn wit kantoorpak, kreeg zijn helmhoed om dien bij de hand te hebben, als hij straks weg zou gaan, trok de schouders op en trachtte zijn gewone, Indische kalmte te hernemen.

Ja, God, als je sentimenteel werdt of aan zenuwen toegaf, dan was je *per se* verloren.

Zoo'n nest, hij had waarlijk nooit vermoed, dat die kleine Liekie zoo vinnig kon zijn.

Nou maar, dat was geen katje om zonder handschoenen aan te pakken; een allemachtig plezierig brokje voor een man!

Zou niet graag in Hendrik's sloffen staan.

Als die niet? Nou!

Heel expressief, die aanduidingen.

Voor hemzelf althans.

En nu dan maar ontbijten en dan naar 't kantoor. Twee mails vandaag. Ze zaten elkaar letterlijk op de hielen. Negen in de maand. God betert!

En vóór hij in de achtergalerij was, had de

vertoornde vader al weer plaats gemaakt voor den zakenman.

Liekie was poeslief, zoo heelemaal, alsof er niets gebeurd was.

Ze plaagde Hendrik met zijn thee, waar zonder hij beweerde niet te kunnen ontbijten en vulde zijn kopje zelve, mogelijk met nog meer coquetterie dan anders, als om haar vader te toonen, dat 't geen hij gezegd had, zoo 't haar ééne fijn, miniatuur, rose oortje al in was gegaan, er ten minste door 't andere reeds lang was uitgegaan.

Gonne was stil en nog ernstiger dan anders.

Hendrik informeerde zeer bezorgd naar haar gezondheid.

Meneer Roodhuyzen voelde 't in zich opkomen om hem den raad te geven, daar meer persoonlijk over te waken, doch hij durfde niet, *betoel* hij durfde niet.... gelijk hij later, in vertrouwen aan *Nonna Pien*, vertelde. Die was waarachtig nog de eenige, die hart voor hem had en toen ze, nog dien zelfden avond, van zijn weeke stemming gebruik makende, hem vertelde van een paar steentjes, die ze zoo goedkoop van een op punt van failleeren staanden Arabier kon krijgen, voor een ring, zoo snoezig, ja? gaf hij haar terstond een bonnetje; iets, dat hij anders nooit deed.

Maar zij was nog de eenige, waarachtig, die hart voor hem had.

En intusschen zocht Gonne een gelegenheid om een onderhoud met Hendrik te hebben.

Heel gemakkelijk was dat niet, want òf hij ging met Liekie alleen uit, òf Liekie ging mee, als Gonne van de partij was. In huis kon 't evenmin. De Indische huizen, met alle deuren en vensters open, zijn niet geschikt voor belangrijke besprekingen.

Men is er zelden alleen en nooit vrij en dat niet met een zuster als Liekie.

Eindelijk, na een dag of twee, kondigde Liekie haar besluit aan om den namiddag bij een harer talrijke, thans verwaarloosde, vriendinnen door te brengen.

Gonne was dus alleen met de Berg; meneer Roodhuyzen toch bemoeide zich weinig met zijn gast. Het weer liet zich goed aanzien en Gonne stelde hem voor het Koningsplein en het Waterloo-plein om te wandelen, voor Indië een heele loop, gedurende welke er tijd genoeg zou zijn om eens ronduit te spreken.

Wèl voelde ze zich beklemd en angstig, toen ze bedacht, dat ze, gedurende die wandeling, zelve over haar toekomst zou beslissen en mogelijk haar eenige kans op een menschaardig bestaan zou vergooien.

Maar nee! Gedwongen te trouwen, waar de man 't uit plichtgevoel, in plaats van uit hooge, innige liefde deed, was evenmin menschwaardig.

In elk geval wilde ze volkomen oprecht zijn en 't zelfde van hem eischen.

Tijdens haar rust-uurtje 's middags deed ze geen oog dicht; telkens en telkens dwaalden haar gedachten naar het komende onderhoud.

't Eene oogenblik deed ze haar best om nog te hopen; de proeftijd, door haar vader vastgesteld, was nog niet om. Mogelijk vond Hendrik 't correct om zich onzijdig te houden. Zoo heel aanhalig was hij trouwens nooit geweest, zelfs in Wageningen niet. Het lag niet in zijn natuur of juist misschien, hij wist zich steeds te beheerschen.

Een enkelen, slechts een hoogst enkelen keer, had Gonne gemeend een meer hartstochtelijk gevoel in zijn liefkoozingen op te merken.

Mogelijk hield hij zich nu in en bewaarde hij al het teedere, al het innige zijner ziel voor later. En vreemd doorstroomde een ongekend verlangen, om hem te kussen en hem toe te behooren, haar meisjes-lichaam.... neen, haar meisjes-geest. Gonne wist veel, maar niet alles; ze wilde hem toebehooren met haar denken, haar daden, ze wilde zich aan hem wijden.

Ze wilde hem ook kussen.... op zijn wangen, op zijn oogen, op zijn lippen, omdat ze zijn gezicht lief had, omdat ze in teedere aanraking met hem wilde zijn. Ze wilde ook zijn armen om haar heen voelen en zich veilig in zijn bescherming weten, maar verder gingen haar aspiraties niet.

Doch, even daarna, kwam alles, wat er in de laatste weken gebeurd en gezegd was, haar weer in 't geheugen en hoorde ze, als door een satanische echo, tot in 't oneindige de woorden van *Nonna Pien*: ‘t Is om uw zusje.’

Gonne wijzigde ze en herhaalde: ‘t Is door uw zusje.’

Door Liekie.... door haar zusje, dat haar leven verwoest zou worden, doordat ze haar liefde had ontheiligd.

Hoofdstuk IV.

Niet meer samen.

Toen Hildegonde Roodhuyzen dien middag met Hendrik de Berg het huis op 't Koningsplein verliet en ze de wandeling begonnen, waarvan, voor haar althans, zooveel zou afhangen, had ze 't gevoel, dat men heeft, wanneer men lang vertoeft heeft in de wachtkamer van een dokter, bij wien men een pijnlijke behandeling moet ondergaan. Het wachten is zóó vervelend, dat men eindelijk maar blij is, als men aan de beurt komt.

Zij slaakte een zucht van verlichting, toen Henk zei: 'Zouden we nu maar niet gaan, kind, anders wordt 't te donker,' en toen ze hem even toelachte, voegde hij er bij: 'Ja, ja, ik ben nu zoo'n *totoh* niet meer, als bij mijn aankomst, al heb ik mijn picol rijst nog niet gegeten. Die moet

men op hebben, alvorens mee te kunnen praten, niet waar?

Dat heeft Liekie mij geleerd en ook een massa Maleisch: “*Kassi piering*,” “Geef een bord.” “*Kassi sendok*.” “Geef een lepel.”

En: “*Kassi tjoem*” Geef een zoen - heeft Liekie je dat niet geleerd?

Hij lette niet op de bitterheid, waarmee ze het vroeg. Hij wist ook niet, dat 't in haar bruiste en kookte en dat dit een soort van *entrée en matière* was.

‘Nee, dat geloof ik niet. Ik heb het ten minste niet onthouden. Maar..... zijn stem klonk gedwongen, of mogelijk verbeeldde zij het zich.... ‘dat had jij me dan toch moeten leren.’

‘Wat? De woorden of de zaak zelve?’

‘Beide.’

Ze hadden schertsend gesproken; 't was zoo'n echt klein spiegelgevechtje tusschen een jongen man en een jong meisje, zoo heelemaal niets beduidend van inhoud en toch vol beteekenis voor de belanghebbenden.

't Was voor Gonne even een lichtstraal, een koestering van haar zinnen, een geestelijke aanhaling en toenadering. Och! arme, wel was ze weinig gewend om zelfs van dat oogenblik, hoe kort ook, te genieten.

Maar ze mocht niet toegeven aan de bekoring, die er van Henk, van zijn bijzijn en van zijn stem, uitging.

Ze moest flink zijn.... en waar!

‘Ben-je wel zeker, Hendrik, dat je 't niet liever van Liekie zoudt willen leeren dan van mij?’ vroeg ze zóó ernstig, dat hij er door getroffen werd.

‘Wat bedoel-je, Gonne?’

Uit zijn ontsteltenis, die ongeveer was, meende ze een gunstig voorsteek voor zich zelve te zien, maar ze had zich voorgenomen recht op haar doel af te gaan en zich niet te laten weerhouden, door wat ook.

‘Wel.... wat ik zeg. Over een paar dagen is je proeftijd uit en dan.... 't was toch moeilijker dan ze gedacht had. “Papa verwacht dan zeker, dat je met hem spreekt.... en.... Hendrik, we moeten beiden oprecht zijn. Als je meer van Liekie houdt dan van mij, dan zou 't onnoodig zijn dat je, bij Papa, aanzoek deedt om *mijn* hand en zou 't beter voor ons allen zijn, als je je met haar verloofde.”

Uit de kalmte, ik zou haast zeggen, de cynische kalmte, waarmee je mij dit voorstel doet, Gonne, zou ik geneigd zijn af te leiden, dat het je niet zwaar zou vallen afstand van mij te doen.’

Er sprak gekrenkte ijdelheid uit zijn toon, Gonne kon er geen teederheid in ontdekken.

‘Mijn gevoelens doen hier niets ter zake’, hernam ze hoog. ‘De vraag is, wat er tusschen jelui bestaat.’

‘Wat er tusschen ons bestaat? Maar Gonne, wat denk-je wel? Liekie en ik hebben nooit een woord van liefde gewisseld en dat zullen we ook niet....’

‘Tot ik er jelui verlof voor geef’ viel ze in. ‘Och, zeg 't maar in eens. Waar dienen die omwegen voor? Ik heb 't al lang begrepen. Van den eersten dag af, heb-je Liekie aantrekkelijker gevonden dan mij, en dat was ook natuurlijk....’

Gonne, ik ben naar Indië gekomen voor jou. Daar moet je nooit aan twijfelen.’

Er lag zulk een zwakheid in zijn verdediging, dat Gonne medelijden met hem kreeg en hartelijk zei:

‘Dat weet ik wel, Henk, en ik zal je er altijd dankbaar voor zijn. Ik weet dat je, in Holland, veel van me hieldt en ik ben overtuigd, dat je, ook na mijn vertrek, veel aan mij hebt gedacht en me trouw bent gebleven, maar ik weet ook.... dat sedert je aankomst in Indië, je gevoelens voor mij zijn verkoeld en je Liekie boven mij bent gaan stellen.’

‘Gonne!’

Maar zij, zijn nog ongëuit protest tegensprekende: ‘Och! nee.... Henk.... heusch, tracht mij en mogelijk ook je zelf, niet te misleiden. Ik wil wel gelooven, dat je met je zelf nog niet tot klaarheid gekomen waart en dat mijn woorden je, in zekeren zin, een openbaring zijn.’

Zacht, heel zacht en teeder sprak ze, als een moeder 't tot haar kind zou gedaan hebben.

Naarmate ze verder ging, voelde ze meer medelijden met hem dan boosheid.

Ze beklaagde zijn zwakheid als man en verontschuldigde daardoor zijn ontrouw als minnaar.

Al hield hij niet meer van haar, al zou hij haar echtgenoot niet worden, zij bleef toch van hem houden en belang in hem stellen.

‘Je moet er eens over nadenken,’ hervatte ze, na eenige seconden. ‘Er is geen haast bij. Overleg eens bij je zelf en ga je leven, ons leven, in den laatsten tijd, of juist, sedert je hier bent, eens na. Je waart immers meer met Liekie dan met mij, je voelde je meer tot haar aangetrokken....

Maar Gonne.’

‘Toe, laat me uitspreken. Ik neem het je niet kwalijk, echt niet. Het was onwillekeurig, je kon er niets aan doen. Sommige menschen zouden het 't Noodlot noemen, andere de Voorzienigheid,

ik weet niet, wat 't is. Ik wil er mij ook niet in verdiepen, maar.... Zelfs, al zou je mij nog tot vrouw begeeren, onder die omstandigheden zou ik het niet willen. Ik zou niet willen trouwen met iemand, die mij niet geheel toebehoorde. Ik ben niet jaloersch van natuur, dat weet-je, maar ik zou toch het denkbeeld niet kunnen verdragen, dat *mijn* man met zijn gedachten bij een ander zou zijn en het mogelijk zou betreuren niet met haar te zijn getrouwd.'

'Ik weet werkelijk niet wat je te antwoorden. Gonne, je beschuldiging mist, helaas! niet allen grond. Het is waar, dat Liekie mij aantrekt. Jij zelve bent te eerlijk en te oprecht, dan dat ik je met uitvluchten zou willen bedriegen.'

'Ook daarvoor ben ik je dankbaar,' zei ze nauw hoorbaar.

'Doch even waar is het,' vervolgde hij, 'dat ik er niet aan gedacht heb mijn woord aan jou te breken. Maar er is iets anders, Gonne, iets, waarover ik moeielijk met je spreken kan. O! als je wist, hoe ellendig ik mij voel; in welk een tweestrijd ik ben.

Je zoudt er om lachen, als de zaak niet zoo tragisch was, maar werkelijk, mijn leven in Wapeningen was zoo stil, zoo rustig, zoo geheel zonder heftige aandoeningen, dat ik niet opge-

wassen ben tegen de conflicten van de gezelschapswereld. En, er is hier iets opwindends in de lucht, dat mij parten speelt. Ik voel er mij niet in thuis.'

'Dat iets.... in de lucht zou je minder vaag kunnen bestempelen, door het: "Liekie" te noemen.' merkte Gonne, droog, op.

'Ik weet 't niet. Het is zeker niet Liekie alleen; het is het geheel, de, voor mij ongewone, rust. Het ontbreken van plicht en taak....

Plichten heeft men overal.'

'Ja, maar hier zijn ze niet zoo afgebakend als thuis.'

'Je bent dus als een schooljongen, die te lang vacantie heeft en niet weet, wat er mee te doen?'

'Misschien wel.'

'En Liekie is de belichaming van het vermaak, waarmee je tracht je vrijen tijd te veraangenamen.'

'Gonne, wat ben-je toch een vreemd meisje,' begon hij, nadat ze een poos gezwegen hadden. 'Een ander zou boos zijn geworden, zou haar aanstaande, zoo ze meende, dat die meer werk van haar zuster maakte dan haar wenschelijk voorkwam, een geducht standje hebben gemaakt, om het nu maar eens banaal uit te drukken. Maar jij behandelt de zaak zoo kalm.'

'Ik wil je helpen, Henk. Ik wil erger voorko-

men. In mijn later leven zou het mij een voldoening zijn te weten, dat het door mijn toedoen was, dat jij gelukkig waart. En dan ook; jij schijnt invloed op Liekie te hebben, jij bent de eenige.'

'Dus.... indien ik je offer zou aannemen, ik zeg *indien*, zou je het brengen uit zusterlijke genegenheid?'

'Volstrekt niet. Och! nee, Henk - in mij is niet veel gevoel - ten minste niet voor Liekie.... ik ben vreemd, dat heb-je zoo even zelf gezegd. Ik zou je aan Liekie afstaan, doch niet zooals jij denkt, uit affectie voor haar....'

Voor mij dan, Gonne, omdat je denkt, dat zij mij gelukkiger zou maken?'

'Dat niet,' viel ze onstuimig in, toen met droeve kalmte: 'Omdat je meer van haar houdt.'

'En zou er in dat vrijwillig terugtrekken, in het opgeven, van wat nu bijna twee jaar lang, je liefste droom was, niets anders zijn? Gonne, verberg-je mij niets? Och! nee, dat zou jij niet kunnen. Je bent zoo nobel, Gonne, je staat zoo ver boven ons.'

'Henk, ik bid je, spreek niet zoo. Maak me niet week.'

'Integendeel, jij bent sterk, Gonne, je weet altijd juist, wat je doen moet en doen wilt. Wat

moet jou brein toch helder zijn en je geestesoog klaar.’

‘Denk-je, dat er ook geen nevelen zijn?’ vroeg ze, met haperende stem. ‘Maar, Hendrik, luister eens, we zijn nu bijna aan 't einde van onze wandeling, misschien van onze laatste. Die lichten daar, tegenover den grooten waringin, zijn van ons huis; tot zoo lang gaan we samen, Henk, maar daarna gaan onze wegen uiteen, niet waar? We zullen wel, met ons tweeën, de voorgalerij ingaan en verder den dag en misschien nog vele er na, doorbrengen, doch niet meer samen. Dat is gedaan.... Henk, niet waar, je hebt me begrepen.... ik laat je vrij....’

En toen hoorde of zag hij haar niet meer.... want haar moreele kracht was uitgeput; ze waren 't erf opgelopen, doch, in plaats van met hem 't huis in te gaan, snelde ze, op zij langs, naar 't achtererf, meenende dat een oogenblik alleen zijn in de koele avondlucht, haar kalmte zou geven. En dan wilde ze stil naar binnengaan, naar haar kamer en zich daar kleeden voor 't eten, maar op haar weg, liep ze, om zoo te zeggen, tegen *Nonna Pien* aan en.... lag ze in haar armen.

‘*Kassian, nonna besaar, poesing?*’ vroeg de *half-caste*. Ze wist niet, of ze duizelig was, of dat ze, in haar ellende en verlatenheid, onwillekeurig

troost zocht bij de eerste, de beste, die ze tegen kwam.

Nonna Pien nam haar mee naar 't paviljoen, waarvan ze twee stappen verwijderd waren; daar gaf ze haar ijswater en liet ze haar aan iets ruiken.

Zoo vriendelijk, zoo hartelijk, zoo echt vrouwelijk was ze. *Gonne* kon zich niet herinneren, na haar vroege kinderjaren, ooit zoo vertroeteld te zijn geworden. Doordat haar moeder zoo lijdende was, had ze haar steeds verzorgd en opgepast; het was een ongekende weelde voor haar, dat iemand haar als een hulpbehoevende behandelde.

‘Wat is er toch, ja? *Kassian*, u zoo bleek? En *Nonna* Pien was al zoo blij u uit wandelen met megeer *Gendrik*. Ik hoor van *Rasia*, ik denk - zie zoo, nu komt er wel order in. En nu komt u terug, zoo bleek en verdrietig. Hij geef' u toch niet bedank?’

En toen deed *Gonne* iets, wat ze nooit van zich zelve had kunnen veronderstellen, ze barstte in tranen uit en snikte haar leed uit aan de borst van *Nonna* Pien, de huishoudster van haar vader.

‘*Kassian*, ja.... ik geb zoo te doen der mee....

Zeg maar gerust, *Nonna* Pien vertel niet over, hij *nakal*, hij laat u voor de *nonna ketjil*? De

mannen, ja? Kom, u moet der niet van aantrekken. Komt wel een andere *laki*....

O! nee, dat is geen troost voor mij.'

Haar snikken was nu bedaard en, in haar verbeelding, zag ze haar eigen leven troosteloos voorbij trekken, eenvormig, eentonig, somber zonder lichtstralen.

Nonna Pien beijverde zich intusschen met *Gonne's* kleeren los te maken. 'Doe toch uit, die nare corchet maakt zoo benauwd, ik heb eens maar aangehad, toen ik met *Janssens* trouwde, hij was der op gesteld en een witte japon ook. *Allah!* zoo mooi, hij zeg: "Pien, je moet der uitzien als een dame."

God, hij soo goede man en soo dol op mij en hij heeft me toch zijn weduwnaar laten worden, *betoel.*'

Gonne moest onwillekeurig, met een glimlach, constateeren, dat, naar mate ze meer ontroerd werd, *Nonna* Pien's Hollandsch minder zuiver werd. In kalmer stemming zou ze zich zelve niet de weduwnaar van haar man genoemd hebben.

Dit kleine incident, hoe onbeduidend ook, gaf een afleiding aan *Gonne's* gedachten.

Ze sloot haar japon, die *Nonna* Pien, in haar ijver, had los geknoopt en zei: 'Kom, ik zal maar naar huis gaan, 't is al zoo laat en ik moet

mij nog opknappen, ik moet mijn tranen nog afwasschen. Ik wil niet, dat hij er de sporen van ziet.'

'Die *blanda's*, ja, zoo trotsch!' mompelde de *half-caste*. 'Maar moet u nu gensch weer net zoo aan tafel komen?'

'Net zoo? Nee, ik trek een andere blouse aan, ik vind 't niet frisch je goed zoo lang achter elkander aan te houden, in Indië.'

'*Woh*, nee! bedoel niet soo, bedoel soo gewoon, zonder iets te zeggen.'

'Ik heb al zooveel gezegd,' zuchtte Gonne.

'Weet u, als wij Indischen, soo iets hebben, dan loopen we weg, jupprouw moet ook doen. Is de beste manier.'

Gonne voelde veel voor de struisvogelpolitiek der Indische vrouwen; ze had er wat voor gegeven om, dien avond althans, van huis te zijn en niet dadelijk weer, alsof er niets gebeurd ware, aan tafel te moeten zitten met Hendrik en.... Liekie.

Ook voor hem zou 't zooveel minder gegeneerd zijn; hij zou zijn gevoelens voor haar en die van haar zusje beter kunnen toetsen, als zij er niet bij was.

'Ik zou me ook wel, op zijn Indisch, willen verstoppen,' zei ze, nog steeds in haar bui van ver-

trouwelijkheid, tegenover *Nonna* Pien, ‘maar ik zou niet weten waar. Ik heb zoo weinig kennissen.’

‘Doet niets, ga met mij mee, ik heb nog een guis, ja?’

Gonna dacht aan het bamboe-huisje in den kampong, waar *Nonna* Pien vroeger had gewoond en vroeg zich zelve af, of ze den moed zou hebben om alleen, als Europeesche dame, tusschen de inlanders te vertoeven? Ze zouden haar geen kwaad doen, daar was ze van overtuigd, Indië is eigenlijk een heel veilig land, vooral als je de taal spreekt en er geboren bent.

Tottoh's worden veel eerder beetgenomen.

Maar ze vond er iets griezeligs in.... zoo'n houten woning, nog luchtiger opgetrokken dan de voortbrengselen van den zoogenaamden revolutie-bouw in Holland - 't zou er wellicht krioelen van kakkerlakken. Zelfs schorpioenen en duizendpooten zouden in zulk een leeg huis welig tieren en dan 't bed... misschien enkel een *baléh-baléh*, een gewone rustbank zonder *klamboe*. Aan den anderen kant trok 't vooruitzicht van weg te gaan, al was 't slechts voor één of twee dagen, haar zeer aan.

Terwijl ze met zich zelve overlegde, hernam *Nonna* Pien: ‘Geef u maar sleutel, ik pak gauw een sarong en kabaja voor van nacht voor u in,

ja? En nog een beetje kleeren, ik zal wel uitzoeken. Ik neem ook een taschje mee, voor van nacht, ja? Laat u niet alleen. Weet u, schrijf u maar een leitje.'

'Dan liever een briefje; op de tafel in mijn slaapkamer, staat een doos schrijfpapier met een inktkoker. En hier is de sleutel van mijn linnenkast.'

Zoodra *Nonna* Pien zich van haar opdracht was gaan kwijten, begreep *Gonne* niet, wat haar beziel had. Ze voelde zich als in een ijende koorts.... Ze herinnerde zich, dat ze, eens als kind zoo'n aanval had gehad en telkens aan haar moeder had gevraagd, waar ze toch was, ze kon zich zelve niet vinden.

Ook nu zocht ze naar zich zelve, naar de kalme, beredeneerde *Gonne*.

Was zij 't werkelijk, die in een opwelling van wanhoop, haar leed aldus bij een vreemde had uitgeschreid, en zich weg liet leiden?

Toen *Nonna* Pien haar 't postpapier bracht, had ze nog steeds haar eigen persoonlijkheid niet teruggevonden en schreef ze, als in een koortsopwinding:

Papa.

Ik ga, voor één of twee dagen, uit logeeren..

Gonne.

Dat was alles; ze deed het velletje in een enveloppe en adresseerde die aan haar vader. Ze schoof de doos van zich af, toen door een ingeving, die alweer van buiten af, en niet uit haarzelve scheen te komen, nam ze een tweede couvert, zette er Hendrik's naam op en deed er 't volgende briefje in.

Na ons onderhoud van heden middag, vind ik 't beter, dat we elkander, gedurende eenige dagen, niet zien. Ik laat je geheel vrij en zal trachten, in elk geval, wenschen voor je geluk te vormen.

G.R.

Koeler kon het al niet en een onbeduidender brieftje had geen meisje aan haar aanstaande kunnen schrijven, maar Gonne's brein was zoo verward. Ze was zoo moe, *kassian*.

Ze stapte in de *sado*, die *Nonna* Pien zelve was gaan roepen en op een gedeelte van 't erf, waar toevallig geen inlanders waren, had laten wachten. Indien er al iemand van uit 't groote huis, de *sado* zou hooren weg rijden, zouden ze toch niet op 't denkbeeld komen, dat Gonne zich in een gewoon straat- rijtuig zou verwijderen.

‘U heb' zeker geen geld, ja?’

Nee. In Holland had Gonne altijd haar beursje bij zich gehad, maar sedert ze in Indië was, niet meer. Waarvoor? Als ze boodschappen deed,

kocht ze toch, volgens Indische gewoonte, op bonnetjes.

Nonna Pien wees op haar zakdoek, dien ze onder haar kabaai had hangen en zei, dat ze daarin nog wel een paar dubbeltjes had.

Daarna spraken ze geen van beiden.

Gonne zat in somber gepeins terneder; langzamerhand schemerde 't in haar gedachtenloop, dat ze iets vreemds deed en toch.... als ze naar een vriendin zou gaan, zou 't heel gewoon zijn.

Ze wilde Hendrik ontwijken; ze had hem haar meening omtrent hem en Liekie gezegd, ze had hem de keuze gelaten:

‘Haar zuster of haar?’

Want, zelfs in haar vertwijfeling, hield ze zich aan een stroohalm vast. Hij had nog niet gekozen.... En nu, in haar zwakte, greep ze er naar als naar een reddingboei.... te gelijkertijd hopen de, dat ze, zoodra ze weer sterk genoeg zou wezen om trotsch te zijn, niet als een genade zou aannemen, wat haar als een hulde moest worden gebracht.... Hendrik's liefde en toewijding.

Intusschen reden ze verder.... 't was stil langs de wegen; enkele heeren kwamen in hun mylords terug van de soos, waar ze, vóór het eten, hun glaasje *port* of hun *krengetje* hadden gebruikt.

Gonne lette er niet op. 't Gesnor van een voor-

bijrijdende stoomtram was 't eerste, dat haar uit haar mijmerij wekte.

Ze zag, dat ze op Molenvliet waren.

Toen ze, vóór zooveel jaren, met haar moeder in *Gang Ketápan* woonde, ging ze er vaak 's middags wandelen. Ze herinnerde zich nog, dat er, om de lantaarn-palen heen, altijd zooveel *kamprets* hadden gevlogen.

De *sado* reed *Gang Chassé* door en toen een bruggetje over en dwars door een *kampong*. Ook die weg was haar bekend. Ze moesten nu vlak bij hun vroegere woning zijn.

Vóór ze zich genoegzaam uit haar apathie kon wekken, om *Nonna Pien* te vragen, waar ze haar eigenlijk heen bracht, stond het voertuigje stil.

Nonna Pien steeg er uit en wilde *Gonne* helpen, doch deze, veel slanker en leniger dan de, in corpulentie toenemende, *Nonna*, was er reeds uitgesprongen. Ze liep het miniatuur-erf op van het huisje, waarvoor ze stil gehouden hadden.

God in den Hemel! Het voorgevoel, dat haar, sinds enkele minuten plaagde, bedroog haar niet. Ze was in *Gang Ketápan* en in het huis, waar ze met haar moeder, *Jack* en *Liekie* gewoond had, na hun vertrek van 't Koningsplein.

Terwijl *Nonna Pien* met den koetsier over den

prijs van 't ritje stond te kibbelen, had Gonne gelegenheid even na te denken.

Eerst kwam 't haar ongeloofelijk avontuurlijk voor, dat zij juist in dit huis was te land gekomen, doch weldra hielp haar kennis van Indische toestanden en gewoonten haar om het raadsel op te lossen.

Toen haar moeder, met haar en haar andere kinderen, naar Europa was vertrokken, was tante Ida, de gehate, tweede vrouw van haar vader, reeds hopeloos ziek.

Van dat oogenblik dateerde waarschijnlijk de inwoning van *Nonna* Pien op 't Koningsplein.

Nu wist Gonne wel, dat vrouwen als *Nonna* Pien, die tot de superieure *njai's* of huishoudsters behoorde, zich bij een dergelijke samenwoning, meestal een achterdeurtje verzekerden, gewoonlijk in den vorm van een huis of huisje op haar naam.

Een zoodanige gift van den heer aan zijn *njai* is òf 't begin òf 't einde der kennismaking. Was *Nonna* Pien onder de twintig geweest, zou ze er geen haast mee hebben gemaakt, doch bij de dertig zijnde, scheen ze een uitstel gevaarlijk te hebben geacht.

Haar vader had het huis indertijd goedkoop van een Arabier gekocht, dat wist Gonne; 't lag

dus voor de hand, dat hij 't gemakkelijker had gevonden haar dat te geven dan een ander voor haar te kopen. Mogelijk had zij er hem wel om gevraagd.

Nonna Pien maakte, door haar binnenkomen, een einde aan haar overpeinzingen.

‘Wel, wat zegt u der van? - Wacht, ik zal *kokki* roepen. U moet weten, ik heb altijd verhuurd, krijg centjes van, kan zoo goed gebruiken met al die kinderen. En nu staat net leeg, zoo wat een half weekje, ja? Is goed schoon, jupprouw goeft niet bang te zijn.’

Ze dacht, dat *Gonne*, daarom, zoo angstvallig rondkeek. Maar voor *Gonne* was 't, als kwam ze, als kind van dertien jaar, thuis bij haar moeder, haar arme, zieke, verlaten moeder.

Ze liep de kleine binnengalerij door, flauw verlicht door een petroleum lamp, toen de slaapkamer in.

Dezelfde meubelen stonden er nog, 't breede lage bed, waar haar moeder in geslapen had... een kussen, twee *goelings*, mogelijk dezelfde, die haar moeder had gebruikt... lagen er in.

De *klamboe* was open, teruggeslagen, zooals het de gewoonte is bij onbeslapen bedden.

Het was of, uit die legerstede, de armen harer moeder zich naar haar uitstrekten en of ze, met zachten drang, er heen getrokken werd.

‘Ja.... ik kom.... moeder....

Toen op eens, in een lucide oogenblik, tot *Nonna Pien*: ‘Ik ben zoo moe, ik ga slapen.’

‘*Allah!* toch niet soo, met uw mooie *pakèjan*, wacht, ik zal voor u uitdoen,’ en voor den tweeden keer dien avond maakte *Nonna Pien* *Gonne's* japon los. Ditmaal liet ze haar begaan.

Hoofdstuk V.

Jack en familie.

De eerste indruk, welken de twee brieftjes, die tegelijk bezorgd werden, op den heer Roodhuyzen en op Hendrik de Berg maakten, was een van ontsteltenis.

Meneer Roodhuyzen dacht terstond aan Ida... en de vreeselijke verminking, die zij zich zelve, door haar mislukten zelfmoord, had toegebracht.

De beide heeren keken elkander aan; ook zonder woorden begrepen ze elkander en, zonder voorbereiding, zei meneer Roodhuyzen: ‘t Schijnt in de familie te zijn; haar tante, de zuster van haar moeder, heeft zich indertijd voor de stoomtram gegooid....

‘Maar Gonne is zoo verstandig.... u zoudt toch niet denken?’

‘Ik weet niet, welke aanleiding zij heeft gehad...

Hendrik zweeg, terwijl de vreeselijkste vermoedens zich bij hem opdrongen. Hij durfde niet denken....

‘Wat moeten we doen?’ vroeg hij, in wanhoop, aan zijn gastheer.

‘De bedienden ondervragen, die weten alles.’

Hendrik mompelde iets van onkiesch, doch had den moed niet dit hulpmiddel te weigeren. Hij kon 't niet gelooven. Gonne, zijn flink, fier kameraadje van vroeger, zou de hand aan zich zelve geslagen hebben.

Was ze dan zoo levensmoe?

Zou zijn vermeende ontrouw haar dan zoo wanhopend hebben gemaakt? Ze moest hem dan wel innig hebben liefgehad.

Arm kind! Hij beklagde haar en betreurde haar heengaan....

Toen kwam er over hem.... een groot berouw!

Hij viel op een divan neer en bedekte zijn gezicht met zijn handen.

Verpletterd, vernietigd was hij! Alles in hem was verbrijzeld.... zijn ziel was tot in de kleinste vezels getroffen.... Gonne dood.... verder gingen zijn gedachten niet, doch voor hem verrees zij, met haar fijn, bleek gezichtje, marmerbleek.... Nu zou 't nog bleeker zijn!

Met haar ernstige, sprekende oogen; haar glimlach, zoo zelden verschijnend, maar zoo goedig, zoo waar! Altijd zou de blik harer oogen hem vervolgen.... met hem had ze de laatste uren van haar droef, jong leven doorgebracht, en hij... hij had naast haar geloopt.... koud en wreed en hard.

Hij had haar toegestaan zich zelve te verloochenen, haar beste gevoelens te smoren.... hij had haar renunciatie, door die niet krachtiger te weigeren, zoo goed als aangenomen.... hij had haar in den dood gevoerd - hij was een moordenaar! Dat edele, oprechte kind had hij 't verder leven vergiftigd....

In hem woelde 't.... en vlamde 't....

Hij gaf zich rekenschap van niets dan van 't feit, dat zij den dood boven een liefdeloos bestaan had verkozen en dat 't zijn schuld was.

Wat een ellendeling toch! Hoe hij zichzelf haatte en verachtte!

Daar, opeens, kwam Liekie, frisch en mooi en opgewekt... ze had een nieuw toiletje aan, 't was nu weer warm, de west-moesson zette nog niet door. Heel dun, een gaasachtige écru-stof, die haar als een doorzichtig wolkenkleed omgaf en 't wit van haar hals en armen met 't wit harer onderkleeding deed verwarren.

Toen ze thuis was gekomen van haar bezoek, was ze warm geweest, echt Indisch onaesthetisch warm, en daarom was ze, ongezien, naar haar kamer gegaan om zich te verfrissen en zich nog weer eens in een ander gewaad te steken.

Het elegante meisjes-figuurtje in het modieuze écru japonnetje had weinig van het opgeschoten bakvischje, dat Hendrik de Berg in Wageningen had gekend, en Liekie was er zeker van hem te zullen betooveren.

Maar.... hoe was dat nu?

Zat hij daar? In een hoek der binnengalerij, ineengedoken?

‘Hallo? Wat doe-je? Henk.... Henko....

Onwillekeurig sprong hij op.

Stralend en schitterend stond ze voor hem, die slanke sirene, die hem weg had geleid van 't rechte pad, die hem afgetrokken had van zijn meisje, die indirect oorzaak was geweest van haar dood....

Vóór hij in staat was iets te zeggen, werd Liekie getroffen door stemmen in de achtergalerij en op 't achtererf.

‘Wat is er?’ vroeg ze meer nieuwsgierig dan beangstigd. ‘En waar is Gonne?’

‘Dood.... zei Hendrik.... als in een droom.... ‘ze heeft zelfmoord gepleegd....

‘t Is niet waar,’ riep Liekie, nu toch wel verschrikt. ‘Wat is er dan? Wie heeft 't gezegd?’

‘Je vader doet onderzoek....’

Liekie vloog weg.

Hendrik was te ongelukkig om haar te volgen, hij was weer teruggevallen tot zijn vroegere houding en 't scheen hem, alsof hij nooit meer iets anders zou kunnen doen dan daar, op die bank in de binnengalerij, te zitten.... treurende over zijn verloren schat en zich zelf beschuldigende, van haar tot dat vreeselijke uiterste te hebben gebracht.

Na enkele minuten kwam Liekie weer bij hem, vroolijk lachende; aardig, luchthartig als voorheen doch haar lach klonk hem als een wanklank en haar glimlach leek hem een grijns....

Op eens haatte hij dat mooie kind....

‘Ze is terecht, hoor! Echt Indisch, alles komt terecht! Onzin om zich ongerust te maken. Ze is gewoon met *Nonna* Pien gaan rijden. Fijn gezelschap, pleit niet voor haar smaak, maar Gonne is niet moeielijk. Hoe kwam-je toch zoo gek? En Papa ook al. Hij stond als een razende te schreeuwen met een hoopje inlanders om zich heen. Ik dacht, dat er minstens tien gevallen van cholera op 't erf waren. 't Duurde een heele tijd, vóór ik er iets van begreep. Toen ging ik aan

't uitvragen, want Papa was gewoon zijn hoofd kwijt; *bingoeng*, zoals de Javanen zeggen.'

'Nu ja, en toen?' vroeg Hendrik ongeduldig.

'Toen hoorde ik allerlei verhalen, waaruit ik opmaakte, dat Sidin, die voor de deur een strooitje aan 't rooken was, naar 't schijnt, ze samen heeft zien wegrijden in een *sado*, *Nonna* Pien met Gonne.... daar nu.'

Meneer Roodhuyzen, die nu ook binnen kwam, bevestigde Liekie's lezing der zaak.

'Wij hebben ons allebei voor niets ongerust gemaakt, kerel. Dat bewijst al weer, dat men zich niet door zijn zenuwen moet laten overheersen. Ik was er waarachtig miserabel van.

Ja, God, Liekie, jij kunt mooi lachen, maar je weet toch, dat je tante Ida zich ook van kant heeft willen maken en tegenwoordig lees je zooveel van erfelijkheid. En Gonne's briefje was zoo vreemd. Wie gaat er nu op eens uit logeeren en dat tegen den avond?'

'Maar nu begrijp ik eigenlijk nog niet, wat uw dochter voor heeft,' zei Hendrik, bezorgd. 'U schijnt 't er voor te houden, dat ze enkel een ritje is gaan maken met juffrouw Janssens, maar wat beteekenen die briefjes dan?'

'Ja.... daar heb jij gelijk in.'

‘t Zal een bangmakertje geweest zijn,’ meende Liekie, nadat ze de beide briefjes gelezen had.

‘Je weet heel goed, Liekie, dat Gonne verre boven zoo iets staat.’

Liekie keek haar gast verwonderd aan. Zooveel vuur hoefde hij nu ook niet in de verdediging van haar zuster aan den dag te leggen.

Als hun eerste vermoeden waarheid was gebleken, dan zou meneer Hendrik toch ook niet geheel onschuldig aan Gonne's wanhoopsdaad zijn geweest. Nu hoefde hij niet op eens zoo haar partij te nemen.

Liekie was woedend op haar zuster; deze had het verloren terrein in Hendrik's hart door niets beters, dan door haar quasi-verdwijnen, kunnen herwinnen.

Juist had het bericht van den mislukten aanslag op Koning Leopold van België, Batavia telegraphisch bereikt, en was de algemeene opinie, dat hij hierdoor zijn populariteit, die zoo zeer aan 't tanen was, zou heroveren.

Liekie kon niet laten Gonne's handelwijze van dien avond bij een mislukt, anarchistisch complot te vergelijken.

Een complot, hm! ja. Tegen haar gesmeed.

Niet door Gonne; zelfs in haar pervers zieltje kwam geen verdachtmakend vermoeden tegenover haar zuster op.

Die was tè akelig braaf om iets verkeerds te doen, juist daarom hinderde het haar zoo, dat haar aantijging, als zou haar weggaan - 'een bangmakertje' zijn geweest, door Hendrik met zooveel energie was weerlegd.

Ze wist natuurlijk ook wel, dat dit een valsche beschuldiging was, maar ze had wel gaarne gezien, dat Hendrik er aan geloofd had.

Gonne zelve stond dus, al was ze de hoofdpersoon, feitelijk buiten het complot.

Maar *Nonna* bien?

Had die haar ook een kooltje willen stoven?

Die was toch de ware *pisang* niet. Je kon haar niet vertrouwen en.... dat was waar ook, een paar dagen geleden, nee, 't was langer.... 't was in 't begin van Hendrik's verblijf op 't Koningsplein, had zij de *Nonna* beleedigd.

Ze had Hendrik verteld, dat Gonne en zij hem zoo gaarne 't paviljoen zouden hebben afgestaan, maar dat de bruine bewoonster er zich tegen verzet had.

Deze woorden, die in zichzelf niet veel beteekenden, waren door *Nonna* Pien opgevangen en op haar manier uitgelegd.

'De *nonna ketjil* goefde haar niet bruin te noemen, ze was geen inlander, ze was wat blij, dat ze niet zoo wit uit zag, ajakkes, net melk.' Eventjes was

de weduwe Janssens uit haar slof geschoten en was ze boos geworden, toen werd ze weer onderdanig en beleefd, maar Liekie wist, dat ze 't haar nooit vergeven zou, daar was ze nu eenmaal een *half-caste* voor. Evenmin zou ze rusten, vóór ze 't haar betaald had gezet.

Intusschen hadden de beide heeren over 't geval gepraat en nog eens gepraat zonder verder te komen.

Hendrik was nog niet gerustgesteld, maar zijn gastheer betuigde, dat er werkelijk geen reden meer bestond om zich angstig te maken, van 't oogenblik af, dat men wist, dat Gonne met *Nonna Pien* was gaan rijden.

‘Je begrijpt toch wel, dat ze, als ze een sprong in de *kali* of zoo iets, in 't zin had, niemand mee had genomen. Misschien voelde ze zich beroerd.... ja, neem me niet kwalijk, dat viel me zoo den mond uit, in Indië houden we wel eens van een hartig woordje. Maar, wat ik zeggen wou, misschien voelde ze zich minder wèl, als je dat netter vindt, en is ze, met *Nonna Pien*, naar de een of andere inlandsche *doekoen* gegaan. In de gangetjes, achter de *Pasar Bahroe*, je weet wel, de Chineesche buurt, heb-je van die oude wijven, half waarzegster en half doctores, die de toekomst voorspellen en de gevaren er van bezweren.’

‘Misschien is ze er wel een *philtre d' amour* gaan halen,’ opperde Liekie met een schaterlach, die noch door haar vader, noch door Hendrik de Berg gedeeld werd.

Liekie begon in te zien, dat ze op moest passen en eensklaps heel ernstig doende, zei ze, op verdrietigen toon: ‘t Is toch onnadenkend van Gonne, om ons zoo in angst te laten zitten....

Dat ook deze opmerking niet het gewenschte effect had, bewees Hendrik's uitval: ‘Ik geloof niet, dat jou angst heel groot was, Liekie.’

Ze haalde de mooie, witte schoudertjes op en zei kribbig: ‘Ik kan 't toch niet helpen. Ik was uit en wist er niets van.’

‘En wat zouden jelui er van denken, als we nu eens aan tafel gingen?’ stelde de heer des huizes voor, als zijnde dat, voor 't oogenblik, de beste oplossing van de moeielijkheden. Toen - om 't geval toch niet geheel op zij te zetten, voegde hij er bij. ‘Ik zal een der bedienden *printah* geven om op 't paviljoen te letten en 't ons te zeggen, zoodra *Nonna* Pien thuis is.’

‘Wat zult u geven?’ informeerde Hendrik.

‘*Printah*, dat is bevel, wist-je dat niet?’

‘O! jou *tottoh*,’ plaagde Liekie met een van haar meest verleidelijke glimlachjes, doch deze aanhaling gleed zijn oogen voorbij, zonder zijn

ziel te beroeren, Hij zag 't glimlachje wel, doch ditmaal voelde hij er den prikkel niet van.

Hij vond Liekie onuitstaanbaar en zijn ongerustheid over Gonne werd zóó groot, dat het hem een marteling leek zelfs om te probeeren iets te eten.

‘Neemt u mij niet kwalijk, meneer Roodhuyzen, maar, werkelijk ik zou niets naar binnen kunnen krijgen.... Is er nu nergens, waar we informeeren kunnen? Kan ik niets doen? Moeten we maar zoo werkeloos blijven?’

‘Kom nou, de Berg, kerel! Wees nou niet zoo! Ik houd 't er voor, dat ze straks wel weer terug komt en dan zal ze toch een geducht standje van me hebben, Ik zou haar wel een rammeling kunnen geven, zoo'n kwaje meid.’

‘Ja, u durft nog al tegenover Gonne,’ zei Liekie smalend.

Meneer Roodhuyzen vond het 't beste, deze opmerking niet te hooren. De soep stond trouwens op tafel, dus werd het zaak den avondmaaltijd te beginnen.

‘Liekie, haal eens een flesch bourgogne, dat zal ons goed doen, er zijn nog een paar flesschen van die we uit Europa meegebracht hebben. En kom nou mee, de Berg, toe nou.’

Hendrik kon zich later niet meer herinneren,

hoe hij er zich dien middag doorsloeg. Hij at, hij dronk, hij praatte, doch verwijlde met zijn gedachten, onophoudelijk bij zijn arm, bleek, onzelfzuchtig meisje, dat zich vrijwillig, uit zijn bestaan had weggecijferd.

Wat meneer Roodhuyzen en Liekie ook beweerden, hij was niet van 't denkbeeld af te brengen, dat Gonne nooit meer zou terugkomen.

Hij kon zich de mogelijkheid van een weerzien eenvoudig niet denken, zijn fantasie kon alleen in de tegenovergestelde richting werken.

Nu eens zag hij haar de rivier afdrijven, dan weer zag hij haar op den grond liggen, onder hevige stuiptrekkingen aan vergift stervende, of wel, hij meende een knal te hooren en een kleinen revolver te zien.

Het een of andere gezegde van zijn gastheer of van zijn dochter deed, voor een oogenblik, zijn visioenen verdwijnen, doch zoodra hij weer aan zich zelf was overgelaten, verschenen ze weer.

Na 't eten stak meneer Roodhuyzen zijn sigaar op en toen ook dit nummer van zijn avondprogramma was uitgevoerd, zei hij: 'Ja, de Berg, ik zal je wel moeten vragen met mij mee naar de soos te gaan, je bent wel geen societeits-man, maar... vergeef mijn openhartigheid, ik kan je,

nu Gonne en *Nonna* Pien er niet zijn, moeielijk hier, alleen met Liekie, laten. Dat klinkt zeker wat *cru*, maar je weet, wij Indisch-gasten vinden er geen doekjes om, en zeggen, waar 't op staat.'

'Ik begrijp niet, wat *Nonna* Pien er mee te maken heeft,' zei Liekie, teleurgesteld in 't vooruitzicht van een verlengd tête-à-tête met Hendrik, dien ze daardoor weer onder haar invloed hoopte te krijgen. 'U zult dat onbeschaafde mensch, dat niet veel beter dan een *baboe* is, toch niet als mijn chaperone willen aanstellen.'

'Stil Liekie.... wacht, daar komt een rijtuig 't erf op. Dat zal Gonne zijn.'

Hendrik de Berg was reeds naar buiten gesneld en naar 't rijtuig toe.

Maar helaas! nog vóór de daarin zittenden uitgestapt waren, zag hij wel, dat Gonne er niet bij was.

Een jonge man... een inlandsche vrouw en een *baboe* met een kindje in haar *slendang*.

'*Spada*,' klonk 't brutaal; toen werd er aan den verschijnenden bediende bevel gegeven om 't voertuig te betalen.

'God! Jack!' riep zijn vader, die inmiddels ook naar buiten was gekomen.

'Jack en familie!' kondigde deze aan, de voorgalerij betredende. Toen, 't kind van de *baboe*

aannemende: ‘Dit is Jaap, uw kleinzoon en de jonge vrouw naar voren duwende, ‘Dat is *Kembang*, zijn moeder.’

‘En wat moet-je hier met dien rommel?’ vroeg meneer Roodhuyzen op een toon, die duidelijk te kennen gaf, dat hij niet van plan was de hem opgedrongen verwanten met veel vriendelijkheid of gastvrijheid te ontvangen.

Liekie had er zich nu ook bij gevoegd. Ze omhelsde Jack, doch trad ontzet achteruit, toen ze de beide inlandsche vrouwen en het kind zag, dat de jonge vader alweer aan de baboe te bewaren had gegeven, toen hij merkte, dat de grootvaderlijke armen er zich niet naar uitstrekten.

‘Wat kom-jij doen?’ was haar eerste vraag.

‘Wel blijven! ‘t Is hier toch ‘t huis van mijn vader. Ik heb er toch minstens evenveel recht op als jij.’

‘Jij kunt hier blijven,’ zei meneer Roodhuyzen, afgemeten, ‘maar alleen. De rest moet naar den *kampong*.’

‘Geen quaestie van, hoor Papatje, uw kleinzoon hoort hier. U zult eens zien, wat een teedere vader ik ben, daar kunt u nog een lesje aan nemen.’

‘Hoe kom-je toch zoo in eens hier?’ informeerde Liekie.

‘Nou, ze hadden daar op die negorij genoeg van me en ik had er al lang renonce an. We zijn van middag in Batavia aangekomen, maar ik wou niet hier komen, vóór 't donker was, want we zien er niet heel chic uit.’

‘Ik zal je wel wat geld geven. Jack,’ riep meneer Roodhuyzen in vertwijfeling, ‘maar ga dan, in Gods naam, met 't heele boeltje, in een hotel.’

‘O! best!’ hernam Jack, met onverstoorbare kalmte, ‘ik zal me met plezier, met vrouw en kind, plus *baboe*, naar een eerste klas logement in Weltevreden laten karren, maar één ding zeg ik u, 't zal u duur te staan komen.

‘Als u me hier 't huis ontzegt, dan ga ik 't beest uithangen, *betoel!* De zoon van meneer Roodhuyzen kan nog wel crediet krijgen. En, vóór we vier-en-twintig uur verder zijn, weet heel Batavia meer dan u lief is.’

Meneer Roodhuyzen stikte haast van drift.

‘Zoo'n vervloekte bengel! Zoo'n aap van 21 jaar.’

‘Juist daarom, nog niet meerderjarig, dus daarom moet u voor me zorgen. Kom, ouwe heer, houdje maar katoen. We zullen je niet te veel last geven. We trekken in 't paviljoen.’

Liekie kreeg pret in 't geval.

Dat was nu eens een leuke mop. Als *Nonna*

Pien terug zou komen, dan zou ze haar dierbaar paviljoen bezet vinden en dat door de gehate mededingster met 't witte baadje!

‘Ja, heusch, Papa,’ zei ze goedig. ‘Jack heeft gelijk, u kunt hem niet de deur wijzen. Het paviljoen is juist de geschikte plaats.’

‘En je weet toch, dat *Nonna* Pien er woont.’

‘Nou ja, maar die is er niet en mocht ze van avond thuis komen, dan is er plaats genoeg voor haar in de bijgebouwen. Jack gaat voor.’

Toen fluisterend: ‘Geef nu maar toe en koop hem en die vrouw morgen af.’

Jack was intusschen doorgelopen; naar zijn oude gewoonte rechts en links orders geven. Hij installeerde zijn kind en de beide vrouwen in het paviljoen en gaf toen zijn verlangen te kennen om zelf toch maar liever in 't groote huis te logeeren.

‘Liekie, laat, als-je-blijft, voor mij inspannen, 't wordt me hier te machtig en.... je hebt nu toch gezelschap. Maar God, waar is de Berg?’

Sidin, een der *spens*, die de buitenwacht scheen te hebben, dien dag, vertelde dat meneer uit was gegaan.

‘Zeker Gonne gaan zoeken,’ meende Liekie ontsteld.

‘Wat ben-jij mooi,’ riep Jack, die zich bij zijn

zuster had gevoegd, nadat zijn vader vertrokken was. ‘Ben- je soms de bruid?’

‘Toevallig niet,’ antwoordde ze norsch.

Liekie's teederheid voor haar broer overleefde de eerste begroeting gewoonlijk niet lang.

‘Verwachtte je gasten?’

‘Ook niet.’

‘Als wij onze komst vooruit hadden gemeld, zou ik denken, dat je toilet had gemaakt voor je schoonzuster.’

Liekie proestte 't uit, Jack deed ook altijd zoo raar.

‘Je bent toch niet echt getrouwd?’ vroeg ze, en hij, zonder zich te ergeren aan 't onbehoorlijke dezer vraag van meisjes-lippen; ‘*Pas si bête*. Maar, als de ouwe wil, zal ik wel den jongen erkennen. Ik vond 't nog al een leuk idee om met 't heele troepje hier te komen. De moeder van mijn jongen is zóó verbazend lui, dat ik wel een baboe moest nemen. Trouwens, hier komt 't er op één meer of minder niet op aan. Anders dan in Holland, wat? Een misselijke boel daar in Wageningen. Maar zeg eens, Liekie, wat doet die melkmuil hier? 't Was immers die de Berg, die op 't voorerf stond, toen we aankwamen?’

‘O! hij is hier al een poosje. Hij is eigenlijk naar Indië gekomen voor Gonne, maar, eerlijk

gezegd, geloof ik, dat hij er spijt van heeft en....

‘Heeft hij geërfd of zoo?’ informeerde Jack. De rest kon hem niet schelen. ‘Denk-je, dat hij me een paar duizend pop zou willen leenen? Ik ben als 't vischje en was daar ginder haast in de gijzeling gezet. De ouwe heer zal opfrisschen, als hij de afrekening krijgt.’

‘Wanneer zul- jij nu toch eens soliede worden, Jack?’

‘Nee, maar die vind ik goed. Wou jij me de les lezen, juffrouw Liekie?’

‘Ik geloof wel, dat je 't noodig hebt,’ merkte ze, droog op.

‘Weet- je, wat ik noodiger heb? Ten eerste een flesch whiskey of brandy om een beetje op mijn verhaal te komen. En dán wat sigaren. O! ja, en wat kleeren. Ik zie er uit als een koelie. De Piepa zal geducht moeten opdokken, vóór hij met zoonlief kan pronken.’

Liekie wendde zich van hem af.

Eén seconde flitste 't in haar brein, hoe 't mogelijk kon zijn, dat die proleet de broer was van Gonne, de zoon van hun moeder?

Uit zijn geheele wezen sprak zedelijk en lichamelijk verval. Uit de manier, waarop hij 't eene glas cognac na 't andere naar binnen sloeg, kon zelfs een jong meisje den dronkaard herkennen.

‘Houd toch eens op,’ zei ze, haar hand uitstreckende naar 't karafje, dat hij zich door een der bedienden had laten geven.

Meneer Roodhuyzen had 't voor zijn gast uitgezet, doch deze had 't vrij wel onaangeroerd gelaten, zoodat het nog bijna vol was.

‘Zeur toch niet,’ hernam Jack, het fleschje omknellende. ‘Wat is nou zoo'n onnoozel beetje? Zorg, als-je-blijft, voor een flinke flesch in mijn kamer. Ik kan er tegen en den eersten nacht, dien ik onder 't vaderlijk dak door breng, wil ik me lekker voelen.’

Liekie moest hem de karaf laten, doch nam zich stellig voor hem niet meer te geven.

Ze voelde zich onbehagelijk in zijn bijzijn en ging naar haar kamer.

Haar baboe was er niet; ze moest zich dus alleen uitkleeden, want ze wilde de achtergalerij, waar Jack zich zat te bedrinken, niet meer door en ze was te zenuwachtig om voor uit te gaan en om te loopen, ten einde haar baboe te roepen. Liekie herinnerde zich niet, zich ooit zoo verlaten en ellendig te hebben gevoeld.

Haar Papa en Gonnie allebei van huis, geen enkele bediende in de buurt - alleen met Jack, die half dronken was.

Was Hendrik er nu maar. Wat hoefde hij

ook uit te gaan? Een trouwe ridder was hij.

Bah! een Geldersche boer, meer niet. Hij had wel een knap gezicht en, in zijn flinke, atletische gestalte, was iets verbazends aantrekkelijks voor een vrouw. Zoo'n echte man, met een prachtig fysiek om trotsch op te zijn. Heel iets anders dan Jack.... Een gevoel van walging maakte zich van Liekie meester. Maar Jack had zijn leven vrij wel verliederlijkt, terwijl Hendrik de Berg, ingetogen als een anachoreet, had geleefd, zijn krachten van jongmensch sparende tot hij ze, als echtgenoot, aan zijn vrouw zou kunnen wijden.

Hendrik was deugdzaam gebleven.... voor 't eerst lachte Liekie er niet om, terwijl deze gedachte zich bij haar opdrong.

Van hun kinderjaren af, hadden zij en Jack gespot met braafheid en deugd.

Eenvoudig belachelijk! Zich te beheerschen was een daad van rein idiotisme, het leven was kort genoeg, men moest er van genieten zooveel en waar men kon.

Maar nu.... telkens zag ze die twee naast elkander, Hendrik's blozend en kerngezond uiterlijk en Jack's trekken verwrongen, zijn oogen doorgelopen, zijn geheele lichaam, op verval wijzende.

Hij was stom geweest, nu ja!

Jack had altijd domme dingen gedaan, maar

dat was nu nog geen doorslaand bewijs, dat men voor zijn ondeugd vroeg of laat moest boeten, dat het kwaad zich zelf strafte.

Maar tante Ida?

Had haar vader haar dienzelfden avond niet verteld, dat 't geen zij altijd voor een ongeluk had gehouden, in waarheid een mislukte poging tot zelfmoord was geweest?

Wat er haar toe gedreven mocht hebben?

Liekie wist, dat tante Ida haar moeder's plaats bij haar vader had ingenomen; dat haar moeder, voor haar, haar eigen zuster, haar tehuis op 't Koningsplein had verlaten en haar ouders, toen Mama met de kinderen naar Europa ging, wettelijk gescheiden waren.

Maar 't was nimmer in haar opgekomen, de tragische verminking van haar tante daarmee in verband te brengen.

Nu viel er op eens een helder licht op.

Tante Ida had een einde aan haar leven willen maken, zeker uit berouw en uit schaamte, omdat ze met den man van haar zuster was getrouwd, dat ze hem op haar verliefd had gemaakt, zooals *Nonna* Pien zou zeggen.

Een siddering van ellende doorvoer Liekie.

Als zij, in haar gevoelens, bleef volharden en Hendrik de Berg bleef aanhalen....

Hè, wat een gemeen woord toch.

Liekie trok 't mooie bovenlipje op en keurde 't in zich zelve af, dat ze het gebruikt had.

Enfin, als zij Hendrik onder haar bekering wist te houden, gelijk ze het tot nu toe gedaan had, want blijkbaar vond hij haar veel aardiger en mooier dan Gonne, en als ze wilde?....

Ja, als ze wilde?

Als ze bleef willen? Als ze voortging in haar pogingen om Hendrik in haar netten te lokken?

Wat dan?

Zou zij dan ook later berouw krijgen, zoals tante Ida indertijd en zou zij zich ook?

Ze gaf een gil van ontzetting en ze stak bei haar handen uit, als om 't grimmige spook af te weren.

Och! nee, 't was onzin.... zij zou nooit zoo iets doen.... en toch van dat oogenblik af, bekoelde haar meisjes-passie voor den aanstaande van haar zuster en kwam Hendrik de Berg haar minder begeerlijk voor.

Hoofdstuk VI.

Ter elfder uur.

Het was een moeilijke nacht, dien *Nonna* Pien in haar eigen huis in Gang Ketàpan doorbracht.

Gonne had hevige koorts en deed niets dan ijlen, telkens wilde ze het bed uit en haar verpleegster had al haar kracht nodig om er haar in te houden.

Ze had door de oude *kokki*, die als huisbewaardster voor haar dienst deed, wat ijs laten halen en had er een verband voor Gonne's hoofd van gemaakt.

Wèl gleed de geïmproviseerde ijszak herhaaldelijk van haar slapen, doch *Nonna* Pien had meer dergelijke zieken bijgewoond en haar vlugge handen waren steeds bereid de schade te herstellen en de onrustige lijderes tot rust te dwin-

gen. Aldoor was deze met haar moeder bezig.

Nonna Pien beweerde later, dat: 'zoo'n hoeie dochter was om jaloersch op te worden.'

Zij durfde niet hopen om later zoo betreurd te worden.

Ze vond *nonna* Roodguis een voorbeeld voor alle dochters en had alleen spijt, dat er niemand bij was om te hooren met hoeveel eerbied zij tegen haar moeder sprak. 'En *kassian*, die was al zoo lang dood.'

't Was wel heel mooi en heel roerend, maar toch kon *Nonna* Pien niet nalaten 't een beetje griezelig te vinden en, zoodra ze even weg kon, ging ze naar de *roemah obat* om een koorts-stillend middel te halen.

Het overkwam haar niet vaak, dat ze naar een Europeesche apotheek ging, maar koorts was zoo iets algemeen in Indië, dat er geen speciaal inlandsche medicijnen voor noodig waren.

De kinine bleef niet zonder uitwerking en, tegen den ochtend, sliep *Gonne* in.

Toen eerst voelde de weduwe *Janssens*, dat ze in de laatste uren heel wat doorgemaakt had, maar ze dacht er niet aan er spijt over te hebben.

Ze had de *nonna besaar*, *kassian*, een dienst gedaan en die akelige *nonna ketjil*, die zoo coquet en zoo valsch was, lekker geplaagd.

Ze begreep wel, dat ‘megeer Gendrik’ in de penarie zou zitten over Gonne's verdwijnen en dat was 't beste middel hem tot haar terug te voeren. Janssens, van de zalige gedachtenis, was ook eens *nakal* geweest en had andere meisje mooier gevonden en toen was zij stilletjes weggelopen en had zich drie dagen bij haar *nennèh* verstopt. *Allah!* wat had hij gezocht en toen hij haar gevonden had, was hij zoo week als *batik*-was. De *nonna ketjil* zou wel woedend zijn, lekker! Ze moest altijd nog een poets voor haar bakken. Ze had laatst iets van haar gezegd, dat ze bruin was, en toen had ze zich al voorgenomen..

En, aan Liekie en haar wraakneming op haar denkende, dutte ze insgelijks in.

Toen de *gardoe*, wiens huisje tamelijk dicht bij stond, het vijfde uur van den dag verkondigde, sloeg Gonne de oogen open.

In 't eerst wist ze heelemaal niet waar ze was.

De ongewone omgeving, de slapende *Nonna* voor haar bed....

Langzamerhand keerde haar denkvermogen en daarmee haar verdriet terug.

O! de ellende van weer precies te weten, waar ze was en waarom en wat er gebeurd was.

Ze was haar tehuis ontlopen, omdat ze er tegen op zag Hendrik te ontmoeten.

Ze was met *Nonna* Pien meegegaan, de eenige, die medelijden met haar had en iets wilde doen om haar te helpen.

Ze had haar verloving afgemaakt, ze had haar aanstaande zijn woord teruggegeven, ze was nu alleen. Zoodra het geheel dag was en ze een weinig over den schok van haar moreel ontwaken heen zou zijn, zou ze terugkeeren naar 't Koningsplein en naar haar dagtaak. Ze was, na haar vader, toch 't hoofd van 't huisgezin, ze moest de eer der familie ophouden.... ook bij de gebeurtenis, die er gevierd zou worden, Liekie's verloving met Hendrik de Berg. Het was laf van haar geweest om te vluchten; voortaan zou ze moediger wezen. Ze zou heel gewoon haar plaats weer innemen en met haar vader en 't jonge paar overleggen, hoe ze het gelukkige nieuws bekend zouden maken, door kaarten, zooals 't nu in Holland gedaan werd of, op zijn Indisch, door een advertentie in de courant.

Waarschijnlijk zouden ze wel terstond aantekenen, en zou één receptie voor de verloving en het huwelijk voldoende zijn, maar die eene foltering zou ze toch moeten doorstaan.

Zij, als oudere zuster der bruid, zou de *honneurs* moeten waarnemen en van iedereen moeten hooren, hoe mooi Liekie er uitzag en wat een flink

paar die twee vormden, zoo geheel bij elkander passend. En ze zou Liekie trouwbeloften tegenover *haar* Hendrik hooren afleggen en ze zou ze samen zien vertrekken. Volgens het Indische gebruik zou ze de jong gehuwden op de boot brengen, die hen naar Holland zou voeren, naar het *home*, dat Gonne voor zich gedroomd had. Mogelijk zouden ze eerst een paar dagen ergens heengaan, misschien wel naar Buitenzorg!

Daar was haar vader vroeger ook met tante Ida geweest, vóór hij met haar getrouwd was, toen hij nog de man harer zuster was. Liekie was toen mee gegaan; een aardige herinnering, vooral voor iemand als zij. Schaterend zou ze er over spreken met Henk, die in den eersten roes van zijn liefdesgeluk zeker mee zou lachen en de woorden van haar lippen zou kussen.

En daarna zouden ze even terug keeren op 't Koningsplein en dan zouden ze samen naar Holland gaan.... Gonne zag de mailboot vertrekken. Kleiner en kleiner werd de silhouette, die ze tegen den helderblauwen hemel afteekende, die twee gingen 't geluk te gemoet en zij, ze bleef achter tusschen de palmenrij langs de kust van Tandjong Priok en achter haar de loodsen met de goederen en....

Onder haar zonk de grond weg en ze voelde

haar denken wegdrijven.... 't werd weer een chaos in haar brein en de gedachten vlogen naar alle kanten, maar ze wilde ze grijpen en vasthouden.

Als ze eerst maar weer boven was.... op den grond, niet zoo ver er onder, dat wegzinken maakte haar zoo duizelig.

En de *klamboe* hinderde haar zoo.... hielden ze haar dan gevangen.... in een kooi, dat ze er niet uit kon?

Ze wilde de gordijnen wegschuiven, doch haar hand was zoo machteloos.... ze wilde zich opheffen, doch viel uitgeput neder, met een gil, die *Nonna Pien*, uit haar sluimering. deed ontwaken.

In één oogwenk was ze helder wakker en overzag ze den toestand.

‘Wat is dat nu? *Kassian*, weer *sakit panas*, weer koorts. Wacht, ik zal *obat* geven en dan straks *toewan* dokter roepen. Eerst wat drinken, ja? Bah! water zoo warm en ijs allemaal op. Zal *kokki* ander laten halen. De fabriek is wel open, is al geelmaal dag.’

Nonna Pien slaagde er in haar patiente te kalmeeren; ze vernieuwde het ijscompres, trok haar een frisschen kabaai aan, deed een schoonen sloop om haar *goeling* en maakte *Gonne* zelve en haar bed zoo koel, als het in Indië mogelijk was.

Gonne ging door met denken, kalmer nu en minder verward. Met bei haar armen omklemde ze de frisch-aanvoelende *goeling*, dat hielp, en belette haar weg te zinken.

De *klamboe* was open, dat hielp ook. 's Morgens vroeg waren er nog geen insecten, 't hinderde dus niet.

Wacht, waar was ze ook weer?

O! ja... ze was in haar kamer thuis, ze zat voor haar schrijftafeltje, zoo'n bruin cylinder bureautje, ze zag 't duidelijk, ze hoorde 't rollend geluid van 't djatti-hout, toen ze 't naar boven schoof.

Toen schrikte ze er van op en gaf ze een gil, en toen kwam de weduwe Janssens en verzekerde haar, dat ze niet bang moest zijn, want dat 't maar een beetje 'donder' was.

Maar, dat wist ze beter, want ze zag 't niet lichten. Dat zei ze dan ook, waarop *Nonna Pien* beweerde, dat je den bliksem nooit overdag kon zien, omdat de lucht zoo helder was.

Ze liet haar maar praten; in Holland kon-je 't lichten wel degelijk zien. Onder de groote boomen, op Hendrik's buiten!

En in huis dan? 't Onweerde zoo dikwijls in Wageningen, 't was er de streek voor.

Daar rolde de cylinder weer terug, maar ze

had toch nog gauw even den brief van Linda er uitgenomen. Wat schreef die ook weer?

Gonne zag wel den brief, maar de letters dansten voor haar oogen.

Maar ze wist toch wel, wat er in stond, Linda schreef, dat Liekie zoo schandelijk flirtte met Henk's compagnon.

Dat had ze altijd wel gedacht en ze was met hem weggelopen ook.

Gonne wist niet of dat in den brief stond, of dat ze 't zoo maar had gehoord.

Maar 't was een feit en Hendrik had haar gevraagd of ze voor hem en voor zijn kinderen wilde zorgen, maar dat kon ze niet doen.

Telkens en telkens leefde ze dat over - of droomde ze 't? Dat wist ze niet.

Liekie had haar man verlaten en deze wilde, dat zij bij hem zou komen inwonen... Ze kon 't niet doen en ze wilde 't hem uitleggen, maar 't ging niet.

Ze kon haar gedachten niet uitdrukken.

En toen kwam de dokter en besloot ze 't hem maar te zeggen. En hij stelde haar gerust en verzekerde haar, dat niemand iets tegen haar wil van haar zou verlangen, en dat ze maar trachten moest in te slapen; hij zou haar een drankje geven, dat al de muizenissen wel uit haar hoofd zou verbannen.

En hij zou haar ook een Hollandsche verpleegster zenden, een der pas aangekomen diaconessen, want *Nonna* Pien moest naar huis en ze kon toch niet alleen blijven.

‘Ik moet ook naar huis,’ zei ze, nu volkomen helder.

‘Als ik u was, zou ik nog één of twee dagen hier blijven, tot de koorts wat bedaard is. In den West-moesson vat men licht kou. Maar wilt u iemand hier hebben, uw zuster....

Wild vloog ze op, weer geheel buiten zich zelve:

‘Nee.... o! nee!’

‘Nu dan niet. Houd u nu kalm, toe.... We waren zoo mooi op weg.’

‘t Is weer over,’ zei ze, zich rustig nedervleiende, onder den invloed zijner suggestie.

‘Laat 't dan zoo blijven, ja? Van middag kom ik nog wel eens terug.’

‘Wat is 't nu?’ vroeg ze, vaag.

‘t Is nog vroeg, een uur of elf, later niet. 't Is zelfs nog geen tijd voor een ochtendbittertje.’

‘Ik zou 't u hier ook niet kunnen aanbieden,’ zei ze, met een flauwe afspiegeling van een glimlach op haar droef gezichtje.

‘Dan maar een anderen keer,’ hernam hij vroolijk, ‘als u terug bent op 't Koningsplein en

nu kalm, hoor, geen hallucinaties. U moet uw verstand gebruiken.’

Toen ze eens van 't nieuwe drankje had ingenomen, voelde ze zich wel genoeg om op te staan en te gaan mandiën, maar de verpleegster, die inmiddels gekomen was, wilde er niet van hooren.’

‘Hè, toe, zuster, 't koude water zou zoo heerlijk zijn.’

‘U meent toch niet, dat u, na zoo'n koortsaanval, in 't koude water zou willen kruipen zonder voorschrift van den dokter en dan daarna in een Indisch bed, zonder dekens en bovenlaken....

Gonne lachte, ze lachte nu echt; 't was ook zoo komiek, wat die *tottoh* beweerde.

‘Maar, zuster, hier kruipt men niet in 't water; men gooit bakjes water over zich heen, *sirammen* noemen we het. Ik moet heusch mandiën, men kan er in Indië niet zonder.’

‘Nu, dan moet u van daag maar eens niet Indisch zijn. Ik zal u wel wasschen. stukje voor stukje, zooals men dat in Holland doet.’

‘Jammer, dat u geen kachel en geen vuurmand hebt mee gebracht.’

‘Hoe weet u dat alles zoo?’

‘Wel, ik ben ook in Holland geweest, of liever in Gelderland, ik heb vijf jaar in Wageningen gewoond.’

‘En ik heb een paar jaar in Heelsum gewerkt.’ In een oogwenk waren ze intiem, de twee jonge meisjes. Voor 't eerst, sedert ze in Indië was, ontmoette Gonne iemand, waar ze, op een voet van gelijkheid, naar geest en beschaving, mee om kon gaan. Ze wist wel, dat het grootendeels haar schuld was geweest en dat zij zich te veel teruggetrokken had, maar ze was zoo bang voor de gezelschaps-dametjes, waaruit de maatschappij te Batavia, wat het vrouwelijke element betrof, toch hoofdzakelijk bestond.

Ze had, door haar ernstige jeugd en droeve ervaring, zoo weinig gemeen met de vroolijke, luchthartige meisjes van haar leeftijd en dan ook, ze was schuw geworden in haar afzondering en was steeds bang, dat men liever niet met haar wilde omgaan.

Zij zelve dacht voortdurend aan het treurige drama, dat er in dat mooie huis op 't Koningsplein, was afgespeeld en ze meende, dat anderen 't evenmin konden vergeten.

Maar de verpleegster was pas uit Holland gekomen en ze kenden dezelfde streek.

Als Gonne niet telkens aan 't geen er den vorigen avond tusschen Hendrik de Berg en haar was voorgevallen, had gedacht, zou 't een rustigen, heerlijken dag hebben gevonden, want zuster

was zoo lief en gezellig en kalmeerde haar zoo.

De dokter was, bij zijn tweede bezoek, dan ook bijzonder tevreden en maakte de verpleegster een complimentje, omdat zij de booze geesten had bedwongen.

Van *Nonna* Pien hoorde of zag ze den heelen dag niets, de oude *kokki* zorgde voor haar en de verpleegster, met behulp van een harer kennissen.

‘Dat is nu toch weer een ander,’ zei de zuster, verbaasd op 't zien van een jonge inlandsche vrouw, in plaats der oude, die ze bij haar komst had aangetroffen.

‘O! ja, *kokki* heeft zeker gauw een helpster uit den *kampong* gehaald. Van meid-alleen weten ze hier niet af.’

Ze wilde zuster nog veel meer omtrent 't eigenaardige van 't Indische leven vertellen, maar deze zei, dat ze zich stil moest houden.

Tegen den avond mocht ze zelfs niet meer praten; het was van 't grootste belang, dat ze een langen rustigen nacht had.

En weer lachte Gonne: ‘U schijnt te denken, dat zoo'n koorts iets heel ergs is, dat heeft men hier zoo vaak. Als kinderen gebeurde 't elk oogenblik, dat we bij de 40 graden hadden en den

volgenden dag gingen we weer gewoon naar school.’

‘Maar de dokter zei toch, dat we op moesten passen.’

‘Nu ja, voor volwassenen is 't wel wat erger. Men kan er zelfs in blijven, maar... och! ik weet 't niet, we maken ons in Indië heelemaal niet zoo ongerust en zijn niet zoo bang om dood te gaan. Weet u, wat de inlanders zeggen *apis soesah*, dat beteekent: ‘dan ben-je uit de zorgen.’

‘Op uw leeftijd zegt men dat toch niet.’

‘Ik heb niets meer van 't leven te wachten,’ zei Gonne gelaten.

‘Dan kunt u uw leven nuttig maken voor anderen.’

En hierover dacht ze, toen ze 's morgens, na een heerlijk verkwikkenden slaap, ontwaakte en ze niet op wilde staan om de pleegzuster, die bij haar in de kamer sliep, niet te wekken.

Ze voelde zich nu niet wanhopend meer.

Het was haar, alsof ze geheel met haar vroeger leven gebroken had en alsof 't jaren geleden was, sedert ze haar tehuis had verlaten.

Zoodra ze iets sterker was, zou ze haar vader verzoeken bij haar te komen en dan zou ze hem smeeken haar daar te laten.

Nonna Pien kon hij wel een ander huis geven.

Of wel, ze kon voor goed bij hem op 't Koningsplein intrekken; hij zou, na Liekie's huwelijk, toch alleen zijn.

En zij zou de pleegzuster vragen met haar te wonen en ze zouden een klein sanatorium kunnen beginnen.

Voor een paar zieken was er wel plaats en samen zouden zij ze verzorgen.

Het leek haar zoo'n nuttig, kalm bestaan.

Hier, in 't huis, waar haar moeder gewoond en waar zij zich met hem verzoend had, zou haar vader haar niet weigeren, wat zij hem vroeg.

Daar was ze zeker van.

In lang was haar denken niet zoo vredig geweest. Ze had wel weer lang zoo kunnen voortsoezen en 't speet haar, toen zuster zich bereid verklaarde haar met haar ochtend-toilet te helpen.

‘Ik heb haast geen schoone kleeren meer, *Nonna* Pien zal mij misschien wel wat brengen vandaag, anders moet ik die kleine *baboe* met een leitje sturen.’

De verpleegster zette groote oogen op.

Haar werk bracht mee, dat ze gewend was aan herhaalde verschooningen, maar zooals het in Indië was, had ze het nimmer bijgewoond.

De dokter kwam vroeg en vond zijn patiënte zoo normaal mogelijk.

‘Ja, u bent genezen - ten minste van de koorts. Echt Indisch, zoo'n aanvalletje. U kunt uitgaan, als u wilt.’

Hij zag haar uitvorschend aan.

‘Ik zou graag nog wat hier blijven, 't is zoo rustig.’

‘Maar, mijn beste juffrouw Roodhuyzen, neem mij niet kwalijk; als men nu toch een heerlijk, ruim tehuis op 't Koningsplein heeft, gaat men niet voor zijn plezier in Gang Ketàpan wonen.’

‘Er zijn aan dit huisje lieve souvenirs voor mij verbonden,’ zei ze ontwijkend. ‘Als kind heb ik hier een poos met mijn moeder gewoond.’

‘Daar heb ik van gehoord; ik zou echter niet denken, dat de herinneringen aan dien tijd 't beste voor uw zenuwgestel zouden zijn.’

‘Een mensch bestaat niet enkel uit zenuwen, dokter,’ begon ze schertsend.

‘Een vrouw wel,’ viel hij, op den zelfden toon, in. ‘En u zeker. Ik vond u gister verbazend zenuwachtig.’

‘Daar was genoeg reden voor,’ hernam ze ernstig. ‘Ik kan u zoo niet alles vertellen....’

Een dokter is als een priester, een gesloten boek. Als u denkt, dat 't u goed zou doen uw hart eens lucht te geven?’

Gonne schudde 't hoofd, ‘Och! nee.... 't zou

mij nu niet helpen. Ik moet 't eerst zelve verwerken en dan....

Zult u sterk genoeg zijn om uw leed alleen te dragen?’ opperde de geneesheer.

‘Ik hoop het. Dat is toch 't beste. Ik word niet gaarne beklaagd.’

‘Enfin, zoo u wilt. En.... u blijft dus hier? Keurt uw Papa dat goed?’

‘Ik heb er nog niet met mijn vader over kunnen spreken, maar ik zal hem laten vragen vandaag of morgen even hier te komen.’

‘Dan liever morgen, vooral geen emoties!’

Geen emoties! 't Gewone wachtwoord der medici. Alsof 't Noodlot er zich aan stoorde?

Geen half uur na zijn vertrek, toen Gonne op de rustbank in de binnengalerij lag.... *kassian*, dezelfde divan, waarop haar moeder het grootste gedeelte van haar dagen, tijdens ze in Gang Ketàpan woonde, had doorgebracht.... werd ze opgeschrikt door haastige stappen in de voorgalerij.

Krakende laarzen.... dat was niets voor Indië, 't kon haar vader niet zijn.

Vóór ze tijd had er over na te denken, stond Hendrik de Berg voor haar.

‘Henk! Wat is dat nu?’

Hij nam haar handjes in de zijne: ‘Mijn arm kind, wat heb-je ons een angst aangejaagd.’

Zij trok haar handen terug en ging rechtop zitten.

‘Ons?’ vroeg ze vragend, ‘Liekie zal zich wel niet zoo heel erg ongerust hebben gemaakt.’

‘O! Liekie!’

Uit den toon van minachting, waarop hij haar naam uitsprak, kon Gonne afleiden dat zijn bewondering voor haar mooi, coquet zusje tot 't verleden behoorde.

Van die seconde af, wist ze, dat ze hem terug had.... maar....

Zij was er 't meisje niet naar, om zich zoo maar gewonnen te geven en dankbaar de scherven van haar gebroken geluk op te rapen.

‘Hoe kom-je hier?’ vroeg ze, kalm.

‘Wel, den eersten avond was ik radeloos en heb ik Batavia in alle richtingen doorkruist; ik mag wel zeggen als een waanzinnige. Mijn lieveling, ik was zoo bang....

En hoe heb-je ontdekt, waar ik was?’ Ze had haar zelfbeheersching teruggekregen en wilde met op zijn teederheid ingaan.

‘Gisteren heeft *Nonna* Pien 't mij verteld.’

‘En kom-je daarop vandaag hier?’ vroeg ze ironisch.

‘Ze wilde mij alleen je adres opgeven onder de stellige belofte, dat ik niet naar je toe zou

gaan, vóór de dokter er verlof toe zou geven.'

'Werkelijk? Dan heb-je je gehaast. De dokter is pas weg.'

'De spanning was al erg genoeg. O! Gonne, je zult me heel veel geluk moeten geven, vóór ik de ellende van de laatste twee dagen vergeten zal zijn.'

'Verdien-je, dat ik je gelukkig maak, Hendrik?

Denk eens na.... Liekie....

Hij boog 't hoofd en fluisterde: 'Zou-je dat niet willen vergeven?'

Toen, met meer vastberadenheid, dan hij gewoonlijk sprak: 'Ik wil me niet verontschuldigen. Het is waar, Liekie trok me aan...

Maar Hendrik.... ik begrijp niet, hoe je nu zoo op eens veranderd bent. Liekie is vandaag toch niet minder mooi of minder aantrekkelijk dan twee dagen geleden.'

'In mijn oogen is ze heelemaal veranderd. Van 't oogenblik af, dat ik jou briefje kreeg.... heb ik beseft, hoe oneindig dieper jou beeld zich in mijn hart genesteld had. Denk eens, Gonne, je Papa en ik dachten beiden, dat je....

Mezelve van kant had gemaakt.' viel ze in, toen hij aarzelde. 'Nee, zoo laf hoop ik nooit te zijn. Ik heb er heelemaal niet aan gedacht. Ik was wel heel verdrietig, wanhopend zelfs.'

‘Om mij, Gonne?’

‘Natuurlijk! Ik had je zoo vertrouwd en dan Liekie's verraad en.... och! je weet toch, wat indertijd tusschen mijn moeder en haar zuster is gebeurd.... Als er eens zoo iets in een familie voorvalt, dan wordt men bang.’

‘Maar, liefste, waarom ben-je eigenlijk weggegaan? Het lijkt niets op jou - om weg te loopen.’

‘Het was *Nonna* Pien, die 't mij voorstelde en ik was zoo ongelukkig!’

‘En wat was eigenlijk je bedoeling er mee? Je wilde toch hier niet blijven?’

‘In 't eerst niet. Ik dacht enkel maar eenige dagen van huis te gaan om wat tot rust te komen. Zoodra de gedachte aan een huwelijk tusschen jou en Liekie mij eenigszins dragelijk zou zijn geworden, zou ik naar 't Koningsplein zijn teruggekeerd.

Dat is te zeggen.... sedert gisteren had ik een ander plan.’ En ze vertelde hem haar kennismaking en gesprekken met de pleegzuster en haar eigen overdenkingen, als gevolg er van.

Hij hoorde haar kalm en met vereering aan.

Ze kwam hem voor als een jonge non, die met 't leven afgerekend had.

Er straalde zoo iets onschuldigs, zoo iets waars

van haar uit, dat hij moeite had te gelooven, dat bij dit reine, goede wezentje veronachtzaamd had voor een coquet, wuft, harteloos schepsel als Liekie.

Zijn overpeinzingen, hardop voortzettende, zei bij: ‘Zoodra ik meende je verloren te hebben, was het mij, alsof ik jelui beiden, je zuster en jou, in een ander licht zag. Het was, of ik jelui toen pas leerde kennen, jou, in je engelachtige toewijding, en Liekie in haar koele zelfzucht.

‘Gonne, lieve, beste Gonne.... zul-je mij ooit mijn ontrouw kunnen vergeven?’

Hij was nu onderdaniger en ootmoediger dan toen hij pas binnen kwam.

In zijn intense vreugde van haar gevonden te hebben, vergat hij zijn eigen verlangens en gevoelens en, zoo geheel had hij zich, in die weinige dagen, van Liekie losgemaakt, dat hij zich bijna niet meer kon voorstellen, hoe hij vroeger over haar gedacht had.

Hij was, na dien avond, niet meer als gast bij de familie Roodhuyzen terug gekeerd; even was bij er den volgenden ochtend geweest om te hooren of er berichten van Gonne waren en om met *Nonna* Pien in onderhandeling te komen.

Hij had 't niet over zich kunnen brengen op nieuw in gezelschap van Liekie te zijn en in de

tegenwoordigheid van Jack en familie had hij een excuus gevonden. Gonne antwoordde niet dadelijk.

Zij dacht aan haar moeder, die haar vader wel veel erger ontrouw vergeven had.

Zij had dat nimmer goed gekeurd en lafheid gevonden.

Nu, terwijl ze Hendrik zoo voor zich zag, begreep ze het opeens. Plotseling kwam de echtvrouwelijke grootmoedigheid over haar en, van 't hooghartige, haatdragende meisje, werd ze de teedere vrouw, die de ziel van den man liefhad en voor wie al 't overige bijzaak was.

Ze wist al zoolang, wat haar moeder geleden had, nu werd 't haar duidelijk, hoe groot haar voldoening was geweest, nadat ze den schuldige vergiffenis had geschonken.

Niet te willen vergeven was zelfzucht, was eigen grieven boven alles stellen.

Toen haar vader zoo ongelukkig was, eerst omdat zijn tweede huwelijk hem enkel teleurstellingen had gebaard en toen over de ramp aan zijn tweede vrouw overkomen, had haar moeder zoo'n innig medelijden met hem gehad, dat haar eigen leed haar miniem toescheen bij 't geen hij te dragen had....

En nu zat ze op dezelfde plaats, waar haar

moeder gezeten had.... 't was haar, als sprak de geest harer moeder in haar.

Ze dacht niet meer aan Liekie, of aan Hendrik's koele manier tegenover haar zelve.

Ze zag hem alleen voor zich.... verdrietig, rampzalig.... de sterke man was de zwakke.... Hij had haar gevraagd hem te vergeven.... ze wist niet meer wat.... ze had hem lief.... hij was ongelukkig en had dus haar liefde nodig.

Ze sloeg haar armen om zijn hals en kuste hem, als een moeder haar kind zou gekust hebben.

En hij zegende haar voor die kuische meisjesomhelzing en vroeg niets meer.

Zijn lippen beroerden zelfs de hare niet.

En, in dat zalige oogenblik, toen hij zijn braaf, nobel meisje herwonnen had, voelde hij 't onderscheid tusschen de affectie der beide zusters.

Waar Gonne hem kalmeerde en hem tot 't goede inspireerde, had Liekie hem geëxciteerd en allerlei verkeerde verlangens in hem opgewekt.

En hij dankte zijn gesternte, dat hij Gonne weer de zijne zou mogen noemen.

De pleegzuster, die op raad van den dokter, een uurtje was uitgegaan, kwam warm en moe bij haar patiënte terug.

Ze had echter moeite haar te herkennen.

Was dat 't bleeke, apathische meisje, dat nu

met een allerliefst blosje op beide wangen, levendig en vrolijk, zat te praten, met een heer nog wel.

Gonne was in 't minst niet verlegen.

‘Zuster, mag ik u meneer de Berg, mijn aanstaande, voorstellen?’ zei ze, zoo kalm mogelijk.

‘Nu begrijp ik, dat u wel een poosje zonder verpleegster kon zijn,’ voegde deze, aan haar gelukwensen, toe.

‘Ja, hoe is 't er nu mee?’ informeerde de in genade aangenomene. ‘Zal ik je naar huis brengen?’

‘Ik weet 't niet.... zoo in eens. Och? nee, laat me, laat me nog maar hier - wat vindt u, zuster?’

‘Wel, ik zou het verstandiger vinden, dat u hier eerst nog rijsttafelde en uw siësta deedt. Na die hevige koorts, is voorzichtigheid niet overbodig.’

‘Je bent erg ziek geweest, niet waar, mijn lieveling?’ vroeg Hendrik meewarig.

‘Nee, een beetje *sakit panas*, warme ziekte, de Inlandsche naam voor koorts....

Hoe kwam dat zoo in eens?’

‘Och? in Indië komt dat zoo vaak voor en dan.... ja.... onze laatste wandeling was nu zoo heel prettig niet.’

‘Mijn arm kind! En toch, dien avond was je zoo koel beredeneerd, dat ik werkelijk wel denken moest, dat het je niets kostte om afstand van mij te doen.’

‘Die koorts-aanval heeft dan zeker wel 't tegendeel bewezen.’

De pleegzuster riep Gonne om aan tafel te komen, zij had haar aanstaande gaarne tot mee aanzitten willen noodigen, maar ze was eigenlijk bang dat de oude *kokki* er maar wat gemaakt had en ze was te zeer huismoeder om hem, voor 't eerst als zijn gastvrouw, een maal, dat niet aan alle eischen zou voldoen, voor te zetten.

Hij stond dus op en vroeg de verpleegster onderdanig, wanneer hij voor zijn meisje terug mocht komen.

Vier weken later trouwden ze en, na een kort uitstapje naar Soekaboemie, scheepten ze zich in naar Europa. Hun eerste avond aan boord was verrukkelijk, zoo kalm en zacht en helder, als 't alleen onder de tropen kan zijn.

Tot in den nacht waren ze op het dek gebleven, het was te zalig om de benauwde slaapcouchetten op te zoeken en ze hadden elkander nog zoo veel te zeggen.

Ze stonden, hand aan hand, en wisten niet of

ze spraken.... hun zielen waren nu toch één en ze begrepen elkander ook zonder woorden.

Een paar vliegende visschen, die als verschietende zilverstralen zich even boven 't water vertoonden, om dan weer, met bevallige kronkeling, onder te duiken, leidden hun gedachten af en voerden ze tot de werkelijkheid van 't oogenblik terug.

‘Heb je er, op je heenreis, ook op gelet?’ vroeg ze onwillekeurig.

‘O! ja, menigen nacht stond ik over de verschansing heen geleund; zoolang ik kon bleef ik altijd boven.... om aan jou te kunnen denken en me precies voor te stellen, hoe je er uit zag.’

‘En toen je me terug zag, was-je toch teleurgesteld, ik had, in die dagen, ook niet mijn *beau jour*.’

‘Maar nu des te meer, liefste.’

De glans der maan was juist voldoende om hem het mooie blosje te laten waarnemen, dat haar wangen, bij dat complimentje, kleurde.

‘Gonne,’ hernam hij, eensklaps ernstig, ‘ik heb je nog een bekentenis te doen.’

‘Nog meer,’ zei ze quasi bevreesd, ‘ik meende nu wel alles te weten.’

‘En toch is er meer. Herinner-je je nog precies den dag mijner aankomst?’

‘Maar Henk, wat een vraag.’

‘Je Papa en Liekie kwamen mij, in het hotel, afhalen en, terwijl hij eenige kennissen aansprak, was ik eenigen tijd met haar alleen.

‘Ze deed zich toen erg verdrietig voor en toen ik naar de reden er van informeerde, beweerde zij zoo'n erg medelijden met mij te hebben.

‘Ik hoor haar nog zeggen: ‘Gonne zal 't je zeker niet vertellen, Henk, maar ik vind 't niet meer dan billijk dat je 't weet. Mijn zuster heeft dezelfde ziekte als onze moeder.’

‘Hoe durfde zij zich aan zoo'n leugen schuldig te maken?’ riep Gonne verontwaardigd. ‘Er is niets van aan. En geloofde je haar?’

‘Ja, natuurlijk, ik kende haar toen nog niet genoeg om haar te wantrouwen. Het was laf van mij, maar ik was vreeselijk onder den indruk. Jij, door dezelfde kwaal aangetast, dat beteekende een leven vol ellende voor jou en ook voor mij. Ik had 't jaren bij je arme moeder bijgewoond. Ik had haar langzaam zien wegwijnen en ik zag jou reeds 't zelfde lot ondergaan. Zoodra je mij in de voorgalerij tegemoet tradt, meende ik dezelfde sporen van lijden op je gezicht en in je heele voorkomen te ontdekken. Liekie's teedere zorgen voor je en haar angst, dat je je te veel zoude vermoeien bevestigden haar mededeeling.’

‘Maar Hendrik, je hadt toch moeten begrijpen, dat ik de eerste zou zijn geweest om je omtrent de waarheid in te lichten, als ik werkelijk door een ernstige ziekte was aangetast.’

‘Je zuster beweerde steeds, dat jij 't met wilde inzien.’

‘Dat was 't dus, wat je van mij vervreemdde en.... daarop maakte je een bedekte toespeling dien avond, toen ik je je woord terug gaf?’

‘Ja.... het was verkeerd van mij, schande zelfs, maar Liekie's kerngezonde natuur scheen mij dubbel aantrekkelijk, nu ik wist, dat ik mijn verder leven aan de zijde eener ziekelijke vrouw moest doorbrengen. Want Gonne, als je niet gesproken hadt, zou ik je toch getrouwd hebben....

‘Maar Hendrik, hoe kwam 't dan, dat je zoo veranderde, toen je dacht mij verloren te hebben?’

‘Ach! toen kwam mij dat zoo'n bijzaak voor. Mijn liefde voor je herleefde met zooveel innigheid, dat jij zelve alles en je gezondheid mij niets voorkwam.’

‘En toen je mij kwam bezoeken, dien ochtend, wist-je 't toen al?’

‘Ja, maar dat was toeval. Zooals je weet, had ik de weduwe Janssens moeten beloven niet naar je toe te gaan, zonder toestemming van den dokter. Ik wachtte hem dus in Gang Ketapan op en

hield hem staande, toen hij zijn rijtuig wilde instappen. We liepen een eindje op en, toen ik hem, met een enkel woord, had ingelicht, zei hij: ‘Trouwen zal zeker 't beste voor haar zijn. En in Holland zal ze wel geheel opknappen. Ze heeft het gezonde gestel van haar vader...

‘Ik luisterde niet verder, doch voelde me wel honderd pond lichter....

Je kunt gerust zijn, Henk, ik ben heel gezond niet zoals mijn arm moedertje.’

‘Maar vóór ik dat wist, was ik dien ochtend naar je toe gegaan, Gonne, dat zul-je toch willen gelooven?’

‘En als crediet-post op je rekening zetten; meen-je?’ vroeg ze, half lachend, half schreiend.

Hij zag, in 't licht van den vollen maneschijn, de schittering harer witte tanden en, in haar oog, 't glinsteren van een traan.

‘Hoe is dat nu, mijn liefste?’ fluisterde hij zacht.

‘Kun-je nog niet onverdeeld gelukkig en vroolijk zijn? Moet-je glimlach door altijd door tranen versomberd worden?’

‘Onverdeeld gelukkig,’ herhaalde ze, ‘o! Hendrik, ik ben al dankbaar dat ik, door mijn schreien heen, nu en dan kan glimlachen, want.... er is zooveel gebeurd en dit weggaan herinnert me zoo aan ons vertrek, vóór jaren, met Mama.

‘Arme moeder... en 't had niet veel gescheeld of 't was mij gegaan als haar en ik was door mijn eigen zuster verraden....

Voor zich heen, als hardop denkende, had ze die woorden geuit, doch Hendrik de Berg had ze opgevangen en er nog meer de overtuiging door gekregen, hoe diep zijn afdwaling zijn teergevoelig vrouwtje had getroffen.

Jaren van onwankelbare liefde en trouw zouden er voorbij moeten gaan, vóór de wonde, daardoor geslagen, geheeld zou zijn.

Dat was zijn straf, het zou tevens zijn boete zijn en 't bezit eener door en door eerlijke, brave, oprechte levensgezellin, een, wier aard en inborst hij met gerustheid op zijn kinderen zou zien overgaan, maakte die boete tot een welkomen plicht.

En, in zijn werkkamer in 't groote huis op 't Koningsplein, zat meneer Roodhuyzen alleen....

Sedert Jack terug was gekomen en zich met zijn gezin had geïnstalleerd, was zijn bestaan hem tot een last geworden.

Bij 't minste, dat hij waagde in 't midden te brengen, maakte Jack hem zulk een scène, dat hij bang werd een woord te zeggen.

Toen hij hem, den ochtend na zijn aankomst,

onderhanden wilde nemen, zei Jack met de, hem eigen tergende, brutaliteit: ‘U praat nu altijd over uw rechten als vader, maar die hebt u dan maar leelijk verbeurd, door uw tweede huwelijk. De manier, waarop u Mama en ons in der tijd in den steek hebt gelaten, kwam zoo weinig overeen met wat een vader van een huisgezin behoort te zijn, dat uw vaderschap er vrij wel een holle klank door werd. Als u uw plicht tegenover mij hadt gedaan, toen ik uw zorgen noodig had, zoudt u thans van rechten kunnen spreken, maar nu niet.

‘Nu beschouw ik u eenvoudig als iemand, die geld heeft, waarvan mij een gedeelte toekomt, en die een huis bewoont, waarin ik ook recht heb op een plaats, en zoo verder.

En als u er wat aan hecht, dat mijn zoon een beteren vader heeft dan ik gehad heb, dan moet u me hier houden en me niet weer naar zoo'n negorij sturen, want dan ben ik, in minder dan geen tijd, naar de haaien. Zoolang ik bij mijn vader in huis ben, zal ik, tenminste voor 't uiterlijk, een fatsoenlijk man blijven.’

En ofschoon meneer Roodhuyzen alles behalve op die inwoning gesteld was, zag hij ook wel in, dat er anders heelemaal niets van hem te recht zou komen.

‘Voer dan tenminste wat uit,’ zei hij eindelijk, ‘je kunt je leven toch zoo niet verliezen.’

‘Ik zal den dag wel klein krijgen. Maak u daar maar niet ongerust over en ik zie volstrekt niet in, dat zoogenaamde werkzame lui boven de menschelijke zwakheden staan. Trouwens, daar behoef ik u niets van te vertellen. U kent 't spreekwoord - als de vos de passie preekt....

Bliksemsche kwâjongen!’

‘U vergeet, dat u tot een *pater familias* spreekt, en schelden komt tusschen menschen van onzen stand niet te pas. Ik behoud, tegenover u, ook den beschaafden gezelschapstoon en meen dus 't zelfde van u te verwachten.’

En dat werd gezegd, alsof meneer Jack de fijnste dandy was, in plaats van een mislukten, weggejaagden, aan den drank verslaafden ex-assistent van een *estate* in 't binnenland.

Zijn vader wist, dat hij zich hoe langer hoe meer zou verliederlijken en tevens, dat zijn moreel en fysiek achteruitgang's proces nog sneller zou gaan, als hij hem weer van huis zou sturen. Jack's vrouw, of juister de moeder van zijn kind, deed niets om haar heer te steunen of te helpen, ze had zich aan hem gegeven om een gemakkelijk, lui leven te leiden en, zoolang ze dat kon hebben, bekommerde ze zich om niets of niemand.

Als hij haar maar geld genoeg bezorgde om eten aan den *warong* te koopen, want om 't zelve klaar te maken was haar te veel moete, en voor nieuwe baadjes en sarongs, dan was ze al tevreden. Bij de geboorte van 't kind had hij haar een nieuw paar zilveren haarnaalden en een paar juweelen oorknopjes gegeven en verder gingen haar aspiraties niet.

Meneer Roodhuyzen lette noch op haar, noch op zijn kleinzoon.

Hij had andere en gewichtiger dingen aan zijn hoofd. Zijn jongste dochter, de mooie Cornelia, op wie hij zoo trotsch was geweest, had zich, in een oogenblik van wanhoop over 't mislukken harer huwelijksplannen met den aanstaande van haar zuster, in de armen van een getrouwd man geworpen.

Het schuldige paar was naar Singapore gegaan en de bedrogen vrouw had echtscheiding aangevraagd.

Het was een formeel schandaaltje geweest en een paar dagen lang, was het in Batavia *the topic of the day* geweest.

Meneer Roodhuyzen durfde zich, den eersten tijd althans, niet op de societeit vertoonen.

Van 't kantoor kwam hij dadelijk thuis of ging hij naar *Gang Ketàpan*, waar *Nonna Pien* haar tenten had opgeslagen.

Toen het paviljoen op 't Koningsplein, ten tweeden male, door Jack en de gehate *njai* met 't witte baadje aan, was ingenomen, zwoer ze bij *Allah*, dat ze nimmer meer het erf zou betreden, of die andere moest weg.

Ze had gedacht haar zin te krijgen en 'de andere' het veld te doen ruimen.

Maar Jack dacht er niet aan, ook maar één haarbreed, voor wie ook, te wijken. Het paviljoen was juist geschikt voor zijn zoon en gevolg. *Nonna* Pien mocht, voor zijn part, stikken.

Niet beleefd, maar welgemeend. Jack had nu eenmaal niet veel respect in zijn constitutie, zoals hij 't noemde, en zeker niet voor de huishoudster van zijn vader.

Vond 't schande van zijn ouden heer om, op zijn leeltijd, en dat tijdens zijn beide dochters bij hem in huis waren, een juffrouw op 't erf te hebben. Had hem er gaarne over onderhouden, doch was bang eveneens met den passie-preekenden vos vergeleken te worden.

In elk geval - 't paviljoen hield hij in bezit voor *Mrs Jack and son*.

Zoodat er voor de weduwe Janssens niets opzat, dan met haar half dozijn kindertjes, waarvan er eenigen ondertusschen reeds bijna volwassen waren, naar *Gang Ketàpan* te trekken.

En daar zocht meneer Roodhuyzen zijn troost, daar in 't huis, waar zijn vrouw geleden en gestreden had, waar ze zich, ten slotte, met hem had verzoend en waar zijn oudste dochter, bijna strijdensmoe, haar leed uit was gaan weenen. En dat leed, dat zelfs voor haar moedige natuur te zwaar was geweest, was haar berokkend door Liekie, in wie de ondeugden èn van haar vader èn van haar tante, hun culminatie-punt schenen te hebben bereikt.

Wat Liekie gedaan had, was zoo schandelijk geweest, dat hij er zich niet in kon verdiepen.

Alle eer- en schaamte-gevoel scheen in haar gedooft.

En Jack dan?

En Gonne, de eenige brave van zijn drie kinderen, was naar Europa vertrokken.... ze was blijde geweest, zijn huis te verlaten, waar ze zich steeds ongelukkig had gevoeld.

Ze had hem nooit zijn wangedrag tegenover haar moeder kunnen vergeven. Zij, die zelve hoog stond en achtenswaardig was, had hem geminacht. Jack.... een dronkaard, een verlopen sujet, Liekie, een door en door slechte, gewetenlooze vrouw, Gonne van hem weg en vervreemd voor altijd.....

Zoo begon hij zijn ouden dag.

Alleen *Nonna* Pien was hem trouw gebleven, maar die connectie strekte hem meer tot schande dan tot eer en van den algemeen geachten, correcten handelsman van voorheen, was niets over gebleven.

Zoo men zaait.... zoo zal men oogsten.

Den Haag.

November-December 1902.